

planinski

V E S T N I K

REVIIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

112. LETO / APRIL 2007 / 3,12 EUR / 750 SIT

Revija
Planinske zveze
Slovenije

4

Prokletije – južnoevropske Alpe

ALASKA GTX

- usnjen lahek pohodni čevelj z GORE-TEX membrano, šivan za bolj zahtevne gornike. Čevelj je zelo udoben
- zunanji material: nabuk usnje
- notranji material: usnje z Gore-tex membrano
- podplat Vibram-guma.

BANKS GTX

- lahek pohodni čevelj, srednje visok, z GORE-TEX membrano
- zunanji material: nabuk usnje v kombinaciji z korduro
- notranji material: sportvelur z Gore-tex membrano
- podplat Vibram ultra grip

PERFORMANCE XCR

- lahek udoben nizek čevelj z GORE-TEX membrano
- primeren za prosti čas in pohajkovanje
- čevelj je v moški in ženski velikosti
- podplat: 3-point oprijem

Novo!

POHODNIK

ŠMARTINSKA 152, BTC-HALA A, LJUBLJANA

tel: 01 585 26 30 • e-mail: pohodnik@univet.si • www.pohodnik-si.com

KUPUJETE NOVE ČEVLJE?

DA SE NE BI ZANAŠALI ZGOLJ NA NAKLJUČJE,
PRED NAKUPOM PREVERITE!

Ali je ležišče noge dovolj udobno? Ali se dobro prilega stopalu?

Ali podplat ni pretog? Kakšno je trenje na skalnati podlagi?

Koliko opore ima gleženj?

Kako se bo čevelj odzval na nagibanje stopala navznoter in navzven?

V kolikšni meri bo blažil sunke pri hoji po grobi podlagi?

Če vam je čevelj prav v trgovini, ali vam bo tudi na turi?

O vsem tem lahko pri nakupu le ugibamo. Šele na prvi turi bomo po večurni hoji lahko ugotovili, ali smo denar za obutev vrgli stran ali pa smo ga dolgoročno dobro investirali.

Kupci pohodniške obutve Asolo so v privilegiranem položaju. Prvo turo v novih čevljih lahko opravijo še pred nakupom. V testnih centri ASOLO vas čakajo modeli čevljev ASOLO, da jih preizkusite!

www.asolo.si

POWER MATIC 400GV

PRISM GTX

MYTHOS GTX

TESTNI CENTRI

ASOLO

SO V TRGOVINAH:

3S Šport, Kamnik,
Perovo 25.
www.3s-sport.com

Annapurna Way Ljubljana,
Krakovski nasip 4
www.annapurna.si

Alpin Sport, Bohinj,
Ribčev Laz 36
www.alpinsport.si

Aktivni planet, Bovec,
Trg golobarskih žrtev 19
www.aktivniplanet.si

Izdajatelj in založnik:

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja enkrat mesečno.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.

107. letnik

Naslov uredništva:

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE

Uredništvo Planinskega vestnika

Dvoržakova ulica 9, p.p. 214

SI-1001 Ljubljana

telefon: 01 434 56 87, faks: 01 434 56 91

e-pošta: pv@pzs.si

http://www.planinskivestnik.com

Odgovorni urednik: Vladimir Habjan

Uredniški odbor:

Marjan Bradeško, Marjeta Keršič-Svetel,

Andrej Mašera, Mateja Pate,

Emil Pevec (tehnični urednik),

Andrej Stritar (namestnik odgovornega

urednika), Tone Škarja, Slavica Tovšak,

Uroš Vidovič

Grafična priprava:

Repro studio SCHWARZ, d.o.o.

Tisk: SCHWARZ, d.o.o.

Naklada: 5300 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Številka transakcijskega računa PZS je 05100-8010489572, odprt pri Abanki, d.d., Ljubljana. Naročnina 31,30 EUR (7500 SIT), 55 EUR za tujino, posamezna številka 3,12 EUR (750 SIT). Članarina PZS za člane vključuje naročnino. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto. Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport, Ministrstvo za kulturo in Fundacija za financiranje športnih organizacij v Republiki Sloveniji.

Slika na naslovnici: Rabeljsko jezero, v ozadju Jerebica, foto: Jurij Senegačnik

Kazalo vseh letnikov naše revije

Z veseljem sporočamo, da je na naslovu www.pvkazalo.si od konca marca dostopno elektronsko kazalo vseh letnikov Planinskega vestnika! Z nekaj kliki lahko poiščete naslove vseh objav (člankov in fotografij) v vseh letnikih naše revije od leta 1895 naprej. Iskalnik vam lahko pomaga najti objave o izbrani gori ali osebi ali pa kar po kateri koli besedi v naslovu.

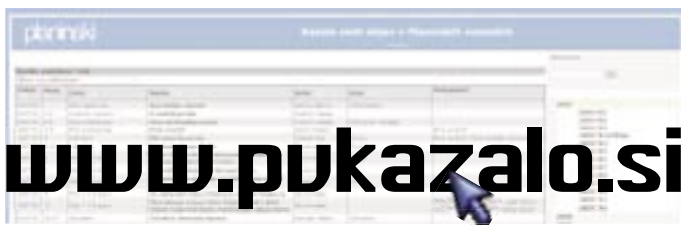
S projektom, ki sta ga finančno omogočila Fundacija za šport in PD Domžale, smo začeli pred enim letom. Na naš poziv v lanski marčni številki se je javilo dvajset navdušenih sodelavcev, s katerimi nam je uspelo v elektronsko bazo prepisati podatke o avtorjih, naslovih, podnaslovih, zvrsteh objav in seveda o izvodu in strani revije, na kateri se objava pojavlja. Vsega skupaj je bilo v teh 107 letnikih objavljenih okoli 55.000 člankov in fotografij, sodelovalo pa je več kot 8000 ljudi. V člankih smo prepoznali nekaj več kot 4000 različnih gor.

Projekt pa še ni končan! Še vedno poteka preverjanje vnosov, zato prosimo za razumevanje, če boste kdaj naleteli na kako napako. Prav tako še nismo mogli preveriti delovanja programske opreme ob obisku večjega števila obiskovalcev hkrati. Veseli bomo, če nas boste opozorili na vse take napake.

V prihodnosti nas čaka še en velik korak – skeniranje vseh revij. Takrat bo možno z enim klikom priti do digitalne kopije vsake najdene objave. Torej bomo lahko brali kar koli iz celotne zgodovine naše revije! Hkrati bomo tudi digitalno prepoznali vsa besedila, kar pomeni, da bodo shranjena kot elektronsko besedilo in bo možno iskati po vseh besedah v vseh člankih od leta 1895 naprej.

Naj se na tem mestu kot vodja projekta zahvalim sodelavcem, ki so pomagali pri njegovi izvedbi: Irena Benedik in Branka Rus kot pregledovalki vnosov, vnašalci Miha Grilc, Nina Habjan, Urša Mali, Željka Medić, Andrej Merčun, Nataša Mrak, Irena Mušič, Martin Oblak, Alenka Omejc, Tamara Poteko, Boris Rifl, Majda Rodica, Andrejka Rutar, Primož Štamcar, Tadeja Tomšič in Romana Zajec ter programer Rok Stritar.

Andrej Stritar

TEMA MESECA 4

Prokletije – južnoevropske Alpe

Vlado Vujisić

PLANINSTVO 12

Prividi

Borut Mencinger

Bacek

Vladimir Habjan

Edelweiss Bellevue

Dušan Škodič

Vevnica in Koritniški Mali Mangart

Darko Bukovinski

Cilj je sonce, ne vrh

Marjeta Štrukelj

Deset let arheoloških raziskav gora

Miran Bremšak

Za silvestrovo na Tosc

Vesna Paulin

Čez Bevkov vrh k Sv. Pavlu na Straži

Rafael Terpin

Po nekdanji Levstikovi poti

Marjeta Štrukelj

**Vpliv vlage na mehanske lastnosti
plezalnih vrvi**

Stojan Burnik, Marko Udovč, Anatolij Nikonov,

Urška Florjančič, Igor Emri

GALERIJA 53

Zima v Bohinju ...

Peter Strgar

NA TURO 56

Poldnik nad Belopeškimi jezeri

Bojan Kovačič

Rometer Spitz/Romatenspitze

Tomaž Hrovat

ALPINIZEM 63

Elbrus v tednu dni

Andrej Zorman

NAŠA SMER 67

Klek nad Ogulinom

Krešimir Klasan

NOVICE IZ VERTIKALE

PISMA BRALCEV

LITERATURA

NOVICE IN OBVESTILA

Kako poznamo naše gore? 96

Prokletije – južnoevropske Alpe

Čarobno gorstvo v srcu Balkana

✍ in 📷 Vlado Vujisić

»Najbolj skrivnostno, najteže pristopno in najbolj divje gorstvo na Balkanskem polotoku in za Alpami, tudi v Evropi. Južnoevropske Alpe!«

Ami Boué (1794–1881), francoski geolog in potopisec

Prokletije so najmogočnejši gorski masiv na Balkanskem polotoku. Čeprav jih geografsko prištevamo k Dinarskemu gorstvu, jih njihov videz, pa tudi višine njihovih vrhov,

Dolina Grbaja v črnogorskih Prokletijah

nekako ločijo od preostalih Dinaridov. Z visokimi, drzno oblikovanimi vrhovi in ozkimi, globokimi dolinami bolj spominjajo na Alpe. V njih je bila nekoč tudi najizrazitejša glaciacija na Balkanu, ki je pustila močne sledi v obliki številnih od ledenikov izdolbenih dolin in krnic, v katerih je ostalo kakih deset manjših ledeniških jezer. Srbski geograf Jovan Cvijić je zapisal, da »na nobenem območju Balkanskega polotoka ledeniki niso pustili tako globokih

Dolina Ropojana

sledi ledeniške erozije kot prav v Prokletijah». Zato jih je Ami Boué upravičeno imenoval »Južnoevropske Alpe«.

»Proklete planine« – »Bjeshket ë Nemuna«

Že samo srbsko (črnogorsko) ime simbolizira značaj teh gora, njihov divji videz in težko življenje tamkajšnjega prebivalstva. V Albaniji jih imenujejo Bjeshket ë Nemuna ali tudi Severne albanske Alpe. Prokletije se raztezajo v dolžini 70 km, od bližine Rikavačkega jezera na zahodu do mesta Peć na vzhodu. Severna meja je v višini mesta Rožaje, južna pa sta dolini Thethi in Valbona v Albaniji. Masiv sestavlja 40 manjših gorskih skupin s 47 vrhovi, višjimi od 2000 m.

Črnogorske Prokletije obsegajo 250 km² in so manjši del celotnega masiva Prokletij. Zamejene so z Zetsko ravnino, reko Drim, z delom Plavsko-Gusinjskih Prokletij, s Komovi

in Bjelasico ter z gorami Kučke krajine. Površina celotnega masiva meri 14.000 ha, 84 % ga je pokrito z bukovimi gozdovi in iglavci, vanj segajo številne doline (najdaljši sta Grbaja in Ropojana), krasijo pa ga številna jezera (največje je Plavsko) in množica visokih gora, med katerimi je najvišji vrh Kolac/Kolata, 2528 m. Sicer gorske verige Prokletij potekajo v smeri jugozahod-severovzhod, od Zetsko-Skadarske ravnine do prelaza Čakor na črnogorsko-kosovski meji. Tam so tudi najvišji vrhovi, Maja Jezerce, 2694 m, v Albaniji (najvišji vrh celotnega gorstva), Kolac v Črni Gori in Đeravica, 2656 m, na Kosovem. Đeravica je za Majo Jezerce tudi drugi najvišji vrh Prokletij. V širšem pogledu pa črnogorske Prokletije zajemajo gorski kompleks, ki je zamejen z rekami Cijevna, Lim in Ibar. V nasprotju z drugimi dinarskimi gorstvi je v njih, zlasti v njihovem osrednjem delu, vidna izrazita plastnost visokogorskih pobočij, ki so med seboj ločena z globokimi dolinami, brez izrazitejšega planotastega sveta.

Veličastni Karanfilji z Volušnice

Dolgo so Prokletije pomenile belo liso na zemljevidu Evrope. Ker so težko pristopne, skalnate in divje, so bile stoletja dolgo neznane, zato se je narava ohranila in ima gorstvo še vedno svojo prvobitno pristnost. Šele v prvi polovici 20. stoletja so tuji znanstveniki začeli pionirske raziskave gorstva in tedaj so v znanstvenih krogih prvič spregovorili o »veličastnih Alpah na jugu Evrope«. Že omenjeni Jovan Cvijić, ki jih je obiskal na začetku 20. stoletja, jih je opisal takole: »Prokletije so eden najvišjih in brez dvoma eden najbolj skalnatih gorskih masivov na Balkanskem polotoku, katerega beli, goli, skalnati, ostri grebeni in vrhovi s številnimi krnicami naredijo mogočen vtis ter zaradi svoje divjosti vlivajo strah.« Prvi ljudje, zaljubljeni v gore, ki jim je bil cilj osvajanje vrhov, so prišli šele v 30. letih prejšnjega stoletja, pravo afirmacijo pa so Prokletije doživele šele po drugi svetovni vojni. Gornike, še posebno alpiniste, so najbolj pritegnili masivi Karanfilov in Očnjaka, ki se dvigajo na levi strani doline Grbaje. O Karanfilih se je kmalu pisalo tudi v tujem tisku, tako da je prelepa Grbaja dosegla tudi mednarodni sloves.

Slikovita jezera in zasanjane doline

V Prokletijah je tudi nekaj večjih gorskih jezer, Plavsko, Ridsko in Visitorsko. Plavsko jezero ob njihovem vznožju (v bližini mesta Plav) je največje ledeniško jezero tega področja s površino 1990 ha. Leži na nadmorski višini 906 m in ima povprečno globino 3,86 m. Več kot 90 % vode dobi z reko Ljucio, iz njega pa izteka reka Lim. Celotna jezerska voda se obnovi v manj kot 5 dneh. Ridsko jezero je sploh eno najlepših črnogorskih jezer, Visitorsko pa je znano po plavajočem otočku.

Za Prokletije so zelo značilne dolge in globoke ledeniške doline. V črnogorskem delu masiva sta najlepši dolini Grbaja in Ropojana, ki sodita v tako imenovane Plavsko-Gusinjske Prokletije. V albanskem oziroma osrednjem delu gorstva pa sta najbolj znani dolini Vabona in Thethi, nad katerima se dvigajo najvišji vrhovi Prokletij.

Grbaja je pojem prelepe gorske pokrajine; je ozka, 1,5 km dolga dolina jugozahodno od kraja Gusinje. Sega od Volušniškega potoka do t. i. Treće Livade (Tretja trata) na višini 1200 m.

Zanjo so značilne travnate čistine, ki jih ločijo ozki pasovi bukovih gozdov. Na začetku je dolina široka 300 m, na koncu, pri Treči Livadi, pa le še 100 m. Nad njo se na jugu dvigajo masivi Karanfilov, 2490 m, in Očnjaka, 2185 m, na severu pa Volušnica, 1879 m. Na zahodni strani jo zapira Vojuša, 2210 m.

Dolina Ropojana je kot veličastna vrata, skozi katera stopamo v samo »srce Prokletij«, teh divjih gora surove lepote. V zgornjem delu ima dolina dva kraka; v enem je jezero Ligeni Dštars, v drugem pa skupina štirih manjših jezer. Dolina je dolga 8 km, široka nekaj sto metrov, njena povprečna nadmorska višina pa je 1000 m. Njen jugovzhodni konec zavije proti jugu in se vzpenja k vznožju gore Maja Jezerce, najvišjega vrha vseh Prokletij. Vzhodni rob doline sestavljajo pobočja Bjeliča in Romana, zahodnega pa veriga Vezirove Brade z vrhovi Maja Podgojas, 2119 m, in Karanfilov. Po dolini teče reka Vruja ali Grlja, ki jo polni več izvirov in je ponikalnica. Na koncu doline se prebije skozi ozek, miniaturnen vintgar s popolnoma navpičnimi stenami.

Očnjak iz Krošnje

Strmi vrhovi črnogorskih Prokletij

Med najzanimivejše vrhove črnogorskih Prokletij sodijo Karanfili, Očnjak, Rosni vrh/ Maja Rosit in Kolac/Kolata. Največ pozornosti vsekakor vzbujajo Karanfili, ki jih štejem za najveličastnejšo gorsko skupino ne samo Prokletij, ampak tudi vse Črne Gore in Dinarskega gorstva. Sestavljajo jih trije vrhovi, Veliki vrh, 2490 m, Severni vrh/ Maja Bals, 2460 m, in Južni vrh, 2441 m. Po svoji obliki Karanfili spominjajo na vrhove in stene v Dolomitih. Njihova severna stena je visoka 800 m in dominira nad globoko dolino Grbaje, njihova južna stran pa prepada v dolino Ropojano. Stene Karanfilov pomenijo velik izziv za alpiniste, ki so tam preplezali številne, tudi zelo težavne smeri. Razgled z vrhov je izjemen, zlasti proti osrednjemu delu Prokletij v Albaniji in najvišjemu med njimi, Maji Jezerce/Jezerskemu vrhu, ki ga vidimo onstran ošiljenih skalnih vrhov Šćokišta, 2396 m. Najbližji sosedi Karanfilov so Forca/ Maja Fortit, 2340 m, Očnjak, Karanfili Ljuljaševića, 2290 m, in Volušnica.

Očnjak – črnogorski Matterhorn - in Maja Bals iz doline Grbaje

Očnjak – »črnogorski Matterhorn« – nas bo ob vstopu v dolino Grbajo prvi pozdravil. Ime je dobil zaradi svoje značilne ošiljene oblike. Vzpon nanj je prvovrsten gorniški izziv, še posebno zato, ker je vršni greben zelo izpostavljen, z globokimi pogledi v Grbajo. Z vrha

se lepo vidijo Severni vrh Karanfilov/Maja Bals, Karanfil Ljuljaševića, pa tudi Maja Jezerce.

Kolac/Kolata se nahaja v masivu Bjeliča, ki se dviga ob vходу v dolino Ropojano. Z višino 2528 m je nedvomno najvišji vrh Črne gore, čeprav se s to slavo uradno ponaša Bobotov kuk, 2523 m, v Durmitorju. V Bjeliču je pomembna gora tudi Rosni vrh/Maja Rosit, najvišji vrh masiva pa je Maja Kolata, 2556 m, ki stoji popolnoma v Albaniji. Najlepši pogled na Kolac je s prelaza

Preslopit, 2130 m, pobočja tega vrha pa so zelo primerna za turno smučanje. Z njegovega vrha se zelo lepo vidi Maja Jezerce, prav tako pa je imeniten pogled na dolgi skalnati greben Majet ė Žabores, v katerem se vrsti približno 10 vrhov z višino nad 2400 m. Prav tako je čudovit pogled

Maja Jezerce z vrha Karanfila

proti dolini Valbona v Albaniji, ki močno spominja na Trento v Julijskih Alpah.

Rosni vrh/Maja Rosit, 2524 m, je drugi najvišji vrh v črnogorskem delu Bjeliča in ga najdemo prav blizu črnogorsko-albanske meje. Tudi ta lepoteč ponuja enkratne poglede v dolino

Valbone, saj se dviga nad najlepšim in najbolj divjim predelom te globoke doline. Posebno pade v oči Maja Briasit, 2567 m, s svojo 800 m visoko steno, seveda pa se odlično vidijo tudi drugi skalni prvaki tega imenitnega in malo znanega gorstva. ●

Prokletije - info

✍ Vlado Vujisić

Izhodišča za vzpone v črnogorskih Prokletijah

Mesto Gusinje na severovzhodu Črne gore je glavno izhodišče za obisk črnogorskih Prokletij. Pristop je

mogoč iz dveh smeri: po jadranski magistrali do Bijelega Polja, potem pa po cesti skozi Berane in Plav do Gusinja, ali malo dlje po ibarski magistrali skozi Berane in Plav. Najbolje je potovati z osebnim avtomobilom, če pa se pripeljemo z avtobusom do Beran ali ▶

«z vlakom do Bijele Polje, potovanje nadaljujemo z avtobusom do Plava in nato s taksijem do Gusinja. Izhodišče za planinske pohode v Prokletijah je dolina Grbaja, v kateri sta dva planinska domova, Grbaja in Karanfili. Prvi je v lasti PSD Radnički iz Beograda, drugega pa upravlja PD Karanfili iz Gusinja.

Planinski dom Grbaja je 7,5 kilometrov od Gusinja. Zidani objekt ima 25 ležišč z možnostjo postavitve še sedmih na podstrešju. Dom ima pitno vodo iz izvira, nima pa elektrike. V prvem nadstropju in na podstrešju ni gretja, pritlična jedilnica pa ima peč na drva. Okolica je izjemno lepa: veličastni masiv Očnjaka in Karanfilov na vzhodu ter Volušnica in Trojan na zahodu. Informacije o bivanju v domu dobite pri PSD Radnički Beograd (www.psd-radnicki.org.yu). V dolini Ropojana je koča Zastan, ki ima nekaj sob in lahko sprejme približno 50 planincev. Sicer ima koča le pet ležišč, ostale sobe imajo ladijski pod, kamor lahko položimo spalne vreče. Dom nima gretja, ima pa peč na drva, ki obenem služi kot štedilnik.

Karanfili, 2490 m, iz doline Grbaja

Dom Grbaja (1160 m)–Treća Grbajska livada–Krošnja (1950 m) 2.30 h; Krošnjina vrata (2050 m) 1 h; Hadžijini dolovi–Severni vrh (Maja Bals, 2460 m) 1.30 h; Veliki vrh (2490 m) 30 min. Skupaj: 5.30 h. Višinska razlika: 1330 m. Zahtevna označena pot.

Od doma Grbaja po udobni poti do Treće Grbajske livade na koncu doline. Pod stenami skalnatega vrha Maja Hekurit (1999 m) se dvignemo v krnico Krošnja, kjer je pod kamnitimi ploščami naravno zavetišče Pečurka (2165 m). Tu se da zasilno prenočiti. Naprej strmo navzgor čez melišča do prelaza Krošnjina vrata (2165 m), kjer zagledamo prvaka Prokletij Majo Jezerce, odpre pa se tudi pogled v 800 metrov niže ležečo dolino Ropojana. Od Krošnjinih vrat pot preči južna pobočja Karanfilov po strmih travnatih vesinah, nato pa se strmo povzpne na Severni vrh/Maja Bals, kjer je vpisna knjiga z žigom. Po nekoliko izpostavljenem grebenu v pol ure dosežemo Veliki vrh. Sestopimo po isti poti ali pa pri zavetišču Pečurka zavijemo skozi Šuplja vrata v krnico Ljubokuće in pod ošiljenim Očnjakom nazaj v Grbajo.

Očnjak, 2185 m, iz doline Grbaja

Dom Grbaja (1160 m)–Volušnički potok–Graničarska livada–Ljubokuće (1815 m) 2 h; Vidikovac–Očnjak 1 h. Skupaj: 3 h. Višinska razlika: 1015 m. Zelo zahtevna označena pot.

Od planinskega doma zavijemo v dolino Ljubokuće ter čez Volušnički potok na travnato uravnano Graničarska livada. Tu levo čez potok Lukovača do vznožja velikega melišča. Čez melišče navzgor v bukov gozd ter nato zopet čez melišče in skozi gozd v smeri Očnjaka. Sledi vzpon skozi grmovje do označene-

ga razpotja, kjer zavijemo desno proti Očnjaku. Tako dosežemo Vidikovac, kjer že samo ime nakazuje širen razgled navzdol v Grbajo in na vrhove na drugi strani doline Volušnico, Popadijo, Karaulo in Trojan. Po travnatem grebenu v pol ure dosežemo značilno poševno gredino, po kateri se nekoliko izpostavljeno povzpne na sedelce. Tu zavijemo levo po ozki polici, ki jo prečimo visoko nad dolino Krošnja. Vzpon po vršni steni nam olajša 70 metrov dolga jeklenica, s pomočjo katere se povzpne na greben in po zagruščenih skalah v kratkem na vrh. Sestop po isti poti.

Kolac/Kolata, 2528 m, iz vasi Vusanje

Vusanje (1060 m)–Žarunica (1240 m)–katun Grlata (1810 m) 3 h; sedlo Preslopit (2130 m) 1 h; Dvojni prevoj (2530 m)–Kolac 2 h. Skupaj: 6 h. Višinska razlika: 1468 m. Zahtevna označena pot.

Iz Gusinja do vasi Vusanje v dolini Ropojana se pripeljemo po ozki asfaltirani cesti. Začetek poti je pri vojašnici, od katere gremo proti vzhodu skozi vasi- co Žarunice do katuna Grlata. Od tu proti jugu do vznožja ozke grape, po kateri se povzpne na sedlo Preslopit. Naprej prečimo Dvojni prevoj ter nadaljujemo s strmim vzponom po precej izpostavljenih travnatih in skrotastih pobočjih, ki se pod vrhom Kolca položijo. Vrh dosežemo po travnatih policah in skalnatih ploščah. Sestop po isti poti.

Rosni vrh/Maja Rosit, 2524 m, iz vasi Vusanje

Vusanje (1060 m)–katun Roman (1900 m) 3.30 h; Rosni vrh/Maja Rosit 2.30 h. Skupaj: 6 h. Višinska razlika: 1464 m. Zahtevna označena pot.

Iz vasi Vusanje čez most in naprej desno ob rečici Skakavici do slapa Grlje ter do kraškega izvira Savino oko (1007 m), kjer izvira Skakavica. Ropojano zapustimo levo proti vzhodu, po pobočjih Bjeliča do katuna Roman. Sledi vzpon do sedla Čafa e Forumit (2039 m), kjer je črnogorsko-albanska meja. Od tod v eni uri po strmih travnatih pobočjih dosežemo Rosni vrh/Maja Rosit. Sestop po isti poti.

Vodniki

1. Kottlajić, Branko, Šekularac, Radonja: Grbaja – Gusinjski deo Prokletija. PD Radnički, Beograd, 2003.
2. Cerović, Branislav: Crnogorske planine – Odabrane planinarske rute. Beograd, 2002.
3. Vinček, Daniel, Popović, Ratko R., Kovačević, Mijo: Planine Crne Gore – vodič za planinare. Podgorica, 2004.

Zemljevida

1. Prokletije. 1 : 50.000. Vojnogeografski institut, Beograd, 1985.
2. Crna Gora. 1 : 370.000. Magic Map, Beograd, 2005.

Ledeniško jezerce

Na vrhu Maja Rosit nad dolino Valbona

Prividi

Dragoceni, a redko posejani čudeži po njivah življenja

✍ Borut Mencinger

Bilo je na petek sredi visokega poletja.
V Ljubljani je lilo kot iz škafova že tretji
dan zapored. Povrh vsega se je tretji
dan dopoldne še občutno ohladilo
– skratka, pravi sredozemski ciklon,
ki se je zavrtinčil nad severnim
Jadranom. Čudno je bilo le to,
da je vreme ta ples uprizorilo
poleti in ne takrat, ko je čas
za take jesenske prodore
hladnega zraka.

Bodo stare »kunšti« pomagale napovedati vreme?

In prav za te dni sva z Anko planirala kratek dopust oziroma podaljšani vikend na planini V Lazu. Ženska, vedno pripravljena na akcije, na katerih se mora obvezno kaj dogajati in ki jih vedno rada tudi dejavno reorganizira, je že imela rezervni načrt: »penzionistovsko« plavanje in dolgočasno namakanje v enih od slovenskih toplic. Nikakor se nisem mislil vdati brez boja, zato sem Anki še v petek dopoldne odločno »obljubil« lepo vreme nad Bohinjem (kjer ima dež ta mlade!). Ker sem bil v taki službi, kjer si lahko kdaj pa kdaj »izginil« brez sledu, pa tudi šefa kak petek ni bilo mogoče več najti po dvanajsti uri, sem se naredil kavalirja in jo povabil na kosilo. Odhod iz Ljubljane sva planirala šele ob treh popoldne – dovolj zgodaj, da prideva do cilja še pred poletnim večerom. Med kosilom skoraj nisem utegnil jesti, tako gostobesedno sem ji razlagal svojo obljubo lepega vremena. Nisem ji priznal, da sem že od zgodnjega jutra po radiu pazljivo poslušal vremenske napovedi. Ni me toliko zanimala prognoza kot podatki o vremenu, in to zlasti dva: ali v Kopru pritisk že raste in ali je na Kredarici potegnil severozahodnik.

Če bi bila stara mama v Selški dolini še živa, bi jo po telefonu vprašal, ali »gorenc« že potiska megle po dolini navzdol. Vse življenje je bila namreč mlinarica in se je presneto dobro spoznala na vreme. Znala je naglo ukrepati in ravno prav odpreti »vehe«, še preden je pridrla hudourni voda. Mimogrede: vehe so lopute za usmerjanje vode. Tako je obvarovala mlin skozi pol stoletja. Pa to še ni vse: če je ocenila, da nastopa daljša suša, je nehala jemati v mletje. Kajti če so se ji nakopičile zaloge, so se kar čez noč od nekod pojavile stotine odurnih in požrešnih podgan, ki so iz »same hudobije« načele prav vsako vrečo, tako da je bila škoda še večja.

Malo me je zaneslo od vremena in planine V Lazu, a moram le še povedati, kako smo se znebili groznih podgan. Problem je rešil droben, simpatičen jež. Stara mama nas je pobe v večernem mraku nagnala v gozd po ježa. Seveda smo spretnjakoviči ujeli vsaj dva in ju v poznem večeru spustili v mlin. Zjutraj smo v vsem mlinu našli le dva sivozelenkasta ježeva drekca – podganjega pa nobenega. Podgane so se namreč pred smrtnim sovražnikom vse do zadnje jadrno odselile nekam v selško podzemlje!

Teh starih »kunšti« danes ni več. Ostali pa so spomini – že tako oddaljeni, da so postali že skoraj prividi.

Opran dan se »prebuja« v večerni svetlobi

Dobro kosilo in starosvetne selške zgodbe so pripomogle k temu, da je začela verjeti v mojo vremensko napoved, tako da sva se v petek popoldne z majhno zamudo odpeljala iz deževne Ljubljane proti še bolj deževno slavnemu Bohinju.

Ko sva pri planini Blato stopila iz avta, ni več deževalo, le debele kaplje so cmokale z listja mokrozelenih bukev.

Oprtala sva si svinčeno težka nahrbtnika in zakoračila po tistem starem kolovozu, ki vas pripelje na planino V Lazu – pod pogojem, da jo na vseh razcepah mahnete v desno. Zelo dobrodošel nasvet, če greste ponoči v Laz brez svetilke, česar sicer normalni hribolazci ne počno, se pa tudi zgodi. Sicer pa ni bojazni, saj je pred nama še slabe tri ure dnevne svetlobe, poti pa za dobro uro in pol. Ozračje je bilo tako do čistega oprano, da me je kar nekaj časa sililo na kašelj, dokler nisem izdihal vseh ljubljanskih začimb. Čutil sem, kako se mi naglo čistijo pljuča, zato sem še bolj pospešil korak, da bi se čim prej rešil rekordno težkega nahrbtnika. Sploh nisem pogledal nazaj, kako gre Anki, saj sem vedel, da se v takih akcijah nikoli ni »šparala«.

Vreme je še kar držalo, čeprav je bilo temachno in megljeno. Težak nahrbtnik me je tiščal k tlom, da sem buljil dva koraka predse in mislil le na to, kdaj bodo za menoj tisti trije strmi, dolgi klanci, posuti s kamnitimi krogli.

Nenadoma se mi je zazdelo, kot da me je neznani spremljevalec nekje od zgoraj na kratko obsvetil s pojemajočo žepno svetilko. Naslednji hip so se svetlobni prameni razlili v širok rumen sij, ki je vse bolj žarel od tam nekje levo izza Debelega vrha. Drugje je bilo še vedno temachno, le tu spodaj je sijala belkasta svetloba – podobno, kot so jo s preprostim zrcalnim zaslonom znali pričarati kolegi lučkarji s televizije. Je že tako, da malo službe vedno nosimo s seboj.

Pozabil sem na težo na hrbtu, se ustavljal in samo gledal in gledal, kako delčki neke silne svetlobe osvajajo naš lepi, a bedno majhni svet. Čez čas sem se zavedel, da z Anko šepetava, saj naju je obšlo najgloblje spoštovanje pred tolikšno lepoto.

In ko se je te lepote nabralo že toliko, »da za povedati ni bilo«, naju je pričakal še tisti pogled

z zgornjega roba planine V Lazu. Čeprav je do koče le še dve do tri minute, te moč prizora resnično pritisne k tlom: tu se moraš usesti ali vsaj ustaviti, ne moreš kar drveti naprej, ne da bi se zazrl v mogočno in široko naročje Debelega vrha, ki varuje Laz pred severom; tu moraš nekaj časa prisluškovati živemu utripu te čudovite planine.

Svetloba dobiva rožnati nadih, saj se bliža večerni mrak, ozaljšan s temnimi meglami spodaj in z barvitimi oblaki zgoraj, ki jih »gorenc« kot ovce žene proti jugovzhodu. Midva pa še kar sediva in še vedno šepetaje delava načrte za naslednji dan. Odkar za več dni skupaj hodiva v Laz, raziskujeva njegovo širšo in daljno okolico, odkrivava stare in opuščene poti ter uživava v življenju na planini. Še vedno sede nad planino ugotoviva, da še nisva hodila po Konjskih policah, ki ravno nasproti naju, pripete kot umetniške slike, visijo v podnožju silne postave Debelega vrha. V nekoliko šaljivih pogajanjih zmagam s kar se da zgodnjim odhodom v skladu z večno uporabno krilatico svojega strica, da se v visoke hribe »hodi z dnem«.

Preko Konjskih polic na morje

Ko zjutraj, v prvem mraku, stopiva iz koče, na Debelem vrhu že rahlo plapolata kratka rožnata zastava, ki obrnjena na jug obeta zanesljivo lepo vreme.

Vstop v Konjske police sva že med prejšnjimi obiski temeljito preiskala, sicer v jutranjem mraku ne bi prišla daleč: obtičala bi v gromozanskih slapovih rušja, ki je viselo z debele gore. Dobro sem si zapomnil ključne prehode, ki sem jih že med prejšnjimi obiski z daljnogledom iskal iz Laza. V resnici so bile to prastare gamsje stečine, na kar so njihovi prelepi in drzni lastniki in vzdrževalci takoj začeli opozarjati z jeznim žvižganjem, brž ko sva naredila le nekaj deset korakov v strmino nad Lazom. Če sva se še tako pazljivo tihotapila po stečinah navzgor, so njihovi stražarji z žvižgi naznanjali, da nisva dobrodošla. Ker sva hodila molče in se strogo držala stečine, so se kar hitro pomirili, vendar so naju ves čas nezaupljivo opazovali.

Pravcate fronte rušja sva hitro pustila za seboj, tudi drevesna meja je ostala spodaj in odprla so se širna, skrotasta pobočja žilave trave in ostrorobega kamenja. Prvi sončni

žarki so že osvetljevali amfiteater okoliških vrhov od najnižje Krede do Voglov v sredini in naprej gor do najvišjega Vršaka nad Hribaricami. Globoka konta, daleč spodaj, je čemela še v temni senci. Do najinega prvega vmesnega cilja – izrazitega sedla pod severnim grebenom Debelega vrha – je bilo le še nekaj deset korakov.

Silni masiv Debelega vrha je metal dolgo in široko senco proti jugu in zapiral pogledom vso severno stran. Na vzhodni strani neba so se za vrhove Storžiča ter Kočne in Grintovca zatikale zadnje meglice naglo odhajajoče tridnevne fronte. Nad nižinami je nepremično ležalo jezero »ljubljske megle«.

Toda kaj je tisto, še bolj desno, še dlje spodaj? Nekakšna nadvse rahla, tanka meglica, ki jo razgaljajo slabotni prameni sončnih žarkov, ujetih med temna in obla slemena notranjskih gozdnih planot. In v tej meglici lebdi devet drobcenih čolničkov in tri velike ladje. Ali je z mano nekaj narobe? Že drugi dan zapored se mi prikazujejo prividi? In tista plovilca so kar po ljudskih številih – 3 in 9 – razporejena tam

doli. Ali to kaj pomeni? »Saj to je na meji resničnega,« bi vzkliknil kot v tisti znani TV-risanki.

A to še ni vse: iz zgornjega sloja meglice se izlušči – kot bi v gledališču počasi dvignili sivobel zastor – prav vznemirljivo znana silhueta cerkve. Ne morem verjeti, pa je res: to je znamenita župnijska cerkev sv. Jurija nad Piranom. Zdi se, da ne stoji na tleh. V nasprotju s silno težo debelih kamnitih zidov je videti celoten masiv zgradbe zaradi nekakšne prosojnosti povsem lahek, resnično, kot da ne stoji na tleh, na trdnih temeljih, temveč na sloju megle nad morjem. Zadaj, še malo nižje, slutimo goste strehe starodavnega mesta. Midva z Anko še kar strmiva in ne moreva verjeti svojim očem, trde bodeče trave in ostrih kamnov sploh ne čutiva.

Kot vsi prividi je bil tudi ta kratek: ko se je nebeška svetloba razlila po vsej deželi, tako da so žarki iznad morja posijali naravnost v zaliv, se je vse skupaj izgubilo v ščemeči bleščavi novega poletnega dne. Še dolgo sva sedela in strmela tja dol, čakajoč novega čudeža – a čudeži so zelo zelo redko posejani po njivah našega življenja. ●

Bacek

✍ Vladimir Habjan

Že dolgo lazim po gorah in zato vem, da je tudi v slabem vremenu lahko prav lepo. Včasih se nam skozi meglo odkrijejo taki razgledi in pogledi, da kar ne moremo verjeti. Temni oblaki naredijo pokrajino tako dramatično, kot je v lepem vremenu zlepa ne vidimo. Če nam narava že ne privošči sonca, pa nam lahko odkrije marsikaj drugega ...

Po štirih dneh pohajkovanja po Karavan-
kah sva kar malo utrujena. Irena je nekje na
poti prvega dne izgubila sončna očala. Po dveh
dneh počitka jih greva poskusit poiskati. Dan je
spet čemeran, oblačno je in rahlo dežuje. Zape-
ljeva se v Belco. Pri zapornici delajo, verjetno
bodo cesto spet zaprli. Pripeljeva se prav pod
vrh Mojstrovica. Tu se ločiva: Irena gre proti
Kresišču, jaz proti Visokemu vrhu. Signala
ni; dogovorjena sva, da se spet dobiva nekje
spodaj ob cesti. Kdaj? Težko reči.

Druge opreme nimam kot zemljevid in
telefon. Megla je in mokro, prav spolzko. Proti

vrhu Mojstrovica začne spet močnejše deževa-
ti. Gluha tišina, samo dež se sliši. Pa vseeno
prav uživam. V dolgih letih hoje sem se navadil
pozorno spremljati okolico in zaznam tudi naj-
manjše malenkosti ob poti. Na prostranih trav-
nikih opazim premikanje. Takoj se ustavim in
obmirujem. Svizci so. Neverjetno, koliko jih je.
Mladiči so prav prisrčni, kako brezbrizno skak-
ljajo naokrog. Prav užitek jih je gledati. Fotlca
pa nimam ... Saj slike ne bi bile dobre, gre bolj
za spomin. Moram naprej. Ko me zagledajo,
poskačejo vsak na svojo stran in se poskrijejo
v luknje.

Poti zaradi megle in trave ne najdem, zato
zaidem nekam v strmino. Ne bo prav. Vrnem se
na »vrh«. Prečim v drugi smeri pod ruševjem in
kmalu le najdem neoznačeno stezico. Kako je
v megli vse težje. Končno mi postane svet bolj
znan, tam med Mojstrovico in Visokim vrhom.
Desno spodaj se odkriva planina Bašca. Slišim
glasove, to bodo ovce. Prečim silno sitne
spolzke trave. S kotičkom očesa spet zaznam

Martuljkova skupina z Visokega vrha

✉ Vladimir Habjan

Teja Logar

premikanje levo pod ruševjem. Kaj pa je to? Bacek! Čisto majčken ovčji mladič ždi v travah! Kaj pa dela tu sam? Čreda je vendar spodaj? Ko se mu približam, se le s težavo dvigne, nožice mu klecajo, hoče uiti, pa ne more, le v še gostejše ruševje pade. Ojej, tale je pa čisto nebogljen! Očitno se je izgubil in je že popolnoma brez moči. Sam ne bo našel poti k čredi in tudi zmoget je ne bo. Do planine pa je več kot dvesto višinskih metrov ...

Kaj naj zdaj? Namenil sem se preiskati zgornji del zahodnega grebena Visokega vrha, kjer naj bi bila nekakšna poseka. Če obstaja, jo je najlažje raziskati od zgoraj navzdol. Od spodaj navzgor je precej težje, sploh ko je vse mokro. Zdaj pa tole. Presneto ...

V naslednjem trenutku že drvim z backom pod pazduho po vlažnih travah navzdol. Ponekod je kar strmo, zato pazim, da se ne zvrneva. Ovčka je tako nebogljenka, da se ji glavica kar ziblje sem ter tja. Čim bliže planini sva, tem bolj sliši znane glasove in dviguje glavico. Ko me zagledajo ovce na planini, me skorajda naskočijo. Ovčka začne brcati. Odkod ji toliko energije, saj je bila popolnoma obnemogla? Postavim jo na tla in se odmaknem.

Gledam, kaj bo. Ovce – kot pač ovce – malo skoraj poteptajo. Ona pa kar stopica za njimi, očitno se počuti domače. Pred kočo se malo usedem. Ovce so vsenaokrog. Kje je moja mala ... Končno jo zagledam! Kaže, da je našla mamo in se že crklja ... No, krasno. Zdaj lahko grem svojo pot. Komaj jim uidem, saj me kar zasledujejo.

Kakšna je bila pot nazaj? Oh, o tem raje ne bi ... Kdor misli, da je tam človeško iti gor (tudi dol ne), se krepko moti. Končno po neenakem boju z ruševjem popolnoma premočen z veliko muko prisopiham na Visoki vrh. Skozi meglo se malce odpre pogled na dolino Belce. Spet opazim gibanje – v strmem skrotju nekje spodaj. Tokrat so gamsi. Zapihajo, ko me začutijo, in se zapodijo stran. Vrhovi so v gosti megli, veliko vlage je v zraku. Jaz sem izpolnil svojo nalogo, pravzaprav še več ... Nazaj grede spet opazujem mlade svizce. Po bližnjicah sem hitro pri avtu. Krave na cesti se nočejo in nočejo umakniti. Pa kaj bi, one so tu glavne, tako je to.

Nekje spodaj ob cesti je čakala Irena; očal ni našla. No, jaz pa sem imel čudovito turo in sem pravzaprav našel, kar sem iskal. Še več ... ●

Edelweiss Bellevue

✍ Dušan Škodič

Prvi prizor

Aljaževa roka se je kakor vsak božji dan stegovala v zrak in kazala proti Triglavu. Promet je potekal tekoče, enosmerno. Končno je vsaj nekaj teklo, kot je treba. To je pomembno,

Kozorogi nad Dolino Triglavskih jezer

kajti danes je velik dan za vse nas, je ugotavljal dedek.

»Babi, ali bomo šli na *kremšnite*?« je utrujal mulček na zadnjih sedežih.

»Bomo še videli. Če boš priden.« Mali se je namrdnil in s prstom nekaj risal po šipi.

📷 Dan Briški

»Mami, lepo te prosim. Kolikokrat sem ti že rekel, da mu ne postavljaš pogojev za vsako malenkost«, je dobrodušno godrnjal dedek izza volana velikega terenskega vozila, ki se je z užitkom zapodilo v klanec. Na desni so se bočile strehe peščenjaka.

»Včasih smo se tukaj redno ustavljali, se spomniš?« je vzdihnila babica. »Otroci so vedno tekli zadaj, za slap.«

»Seveda se spomnim. In po tem je Jakob, tvoj oče« se je obrnil nazaj proti mulcu, ki je med tem lizal šipo, »telebnil v vodo, kakor je bil dolg in širok.«

»Pa saj tu ni nobene vode« se je Harry končno odtrgal od nečednega početja.

»Seveda je ni, če pa so vso speljali v rore!«

»Kaj da so?« je mežikal smrkavec skozi okrogla očala.

»Govori vendar tako kot je treba« je poskočila babica, »saj se otrok še spodobne slovenščine ne bo navadil, če boš klatil našo staro latovščino.«

»Naučil, mami, naučil« se je hahljal dedek in prestavil spet v tretjo, ker je avto že zapeljal na vrh klanca. »V cevi sem hotel reči, Harry. Nekoč, že dooolgo tega, je bila tu naravna znamenitost. Ljudje so se ustavljali in občudovali slap, ki je padal preko tistih streh, ki si jih prej videl. Nekaj let so se še kregali zaradi objekta in parkirišča pod slapom, vse dokler ni bila po drugi strani struge speljana nova, dvopasovna cesta. In po tem kar naenkrat ni bilo skoraj nikogar, ki bi se tam ustavljal. Objekt so podrli in zgradili hidrocentralo, ki sedaj zadovoljuje vse energetske potrebe v dolini. Pa mi je včasih kar malo žal.«

»Meni tudi!« se je zarežal Harry.

»Tebi? Zakaj pa vendar tebi?« se je čudila babica.

»Ker bi lahko po tem moj oči spet kdaj padel v vodo.«

Drugi prizor

Med poležanim ruševjem je vznemirljivo šumelo, ko je zahodni veter delal kozolce po dolgi, ozki dolini, posejani z jezerci. Oblaki so se podili nad hrbtenicami grebenov, kakor kosmi iz razrgane pernice. Stal je na ploščadi in se trudil razumeti, kaj mu je vpil otrok. Otroški glas je v sunkih odnašalo proti nako-drani površini podolgovatega jezera.

»... ti, ... gledat ..sem najdla.« se je trudila šestletna hči prevpiti veter. Škrbinice v njenih ustih so v tem šumenju našle nenavadnega posnemovalca. Stopil je v breg nad asfaltirano ploščadjo, na kateri je poleg njegovega, sameval le še kakšen ducat avtomobilov in dva avtodoma. Vrata na plastični kabini enega od stranišč, ki jih je nekdo pozabil zapreti, so loputala v neenakomernih presledkih.

»Kaj pa si našla, Mia?« je počepnil k njej.

»Nikoli je ne bodo klicali Hermiona, če se bo tudi sama tako predstavljala« se je izza hrbta oglasila njena mati.

»Saj« je popustil. Mala je sedela na šopu ostre trave, ki je rasel med prodom, in tiščala od vznemirjenja tresočič ročiči pri tleh. Kakor da bi imela pokritega ptička in se bala, da bi ji pobegnili. Pobožal jo je po rjavih laskih in ji pokimal. Počasi je razprla dlani in pokazala svoj mali zaklad. Cvet, ki ga je zopet dosegel veter, je prestrašeno vztrepetal. »Tak je kot zajček, a ne?« ga je pobožala po cvetnih listkih, prekritih z nežnimi sivimi dlačicami. Oči so ji žarele v velikem pričakovanju. Da je odkrila nekaj tako neverjetnega, nenavadnega. »Albin, lepo te prosim. Pazi vendar na otroka! Saj bi nas lahko še zaprli, če bi ga odtrgala.« Sklonila se je in jo postavila na noge.

»Pretiravaš, draga Neva«. Jezno ga je pogledala. Nekaj močnejših sunkov vetra je prekinilo mali spor. Zasmejala se je in hčerino roko položila v očetovo. »Pojdimo.« Stekla sta proti parkirišču pod hotelom, ki je spominjal na iz betona ulito planšarijo, pod katero je utripal napis: Seven Lakes Bellevue. Zaslišal se je ropot in po cesti so prihrumeli mulci na štirikolesnikih. Na križišču so nekoliko postali, ko pa se je prvi odločil za ozko, v skalni breg vrezano vozno pot proti grebenski škrbini, so se takoj za njim pognali še ostali. Kolesa so z lahkoto grizla v breg in po slabi minuti so dosegli vrh štapc in izginili za rob. Hrumenje je potihnilo. Nikogar več ni bilo videti. Zdaj, ali nikoli! Sklonila se je, da bi si zavezala čevlji. Razpletla je vezalko in si jo še enkrat zavezala ...

Tretji prizor

Terensko vozilo je zapeljalo na prostorno parkirišče, ki je bilo natrpano do zadnjega kotička. Redar v fluorescentnem jopiču je dedka usmeril proti nasprotnemu koncu, kjer je bil dovoz na zgornjo parkirno galerijo.

»Danes je pa res veliko ljudi. Glej, da se me boš držal! Nočem, da se mi zgubiš v tej gneči«, je babica požugala vnuku na zadnjem sedežu. Izstopili so in ko se je dedek prepričal, da je avto dobro zaklenjen, sestopili po stopnicah in se zlili z množico. Ta se je valila mimo trinadstropnega hotela s prostorno razgledno teraso. Pijača je morala biti na njej pregrešno draga, sodeč po redkih gostih, ki so se v udobnih ležalnikih nastavljali krmežljivemu julijskemu soncu in srebali iz velikih, plastičnih kozarcev.

Odšli so naprej in kmalu prispeli do velikega, popolnoma novega objekta. Močni, plečati nosilni stebri so bili skoraj popolnoma skriti, videti je bilo le za ped debeli, vzporedni jekleni vrvi, ki sta se v enem samem zamahu stegovali vse do vrha gore. Ta je bila osvetljena s soncem in velika kovinska kupola observatorija, katerega del je bila tudi zgornja postaja žičnice, je bila dobro vidna tudi s prostim očesom. Zabrnelo je in iz nje se je nenadoma prikazala svetla pika, ki se je odpravila proti dolini. Istočasno se je iz spodnje postaje kot podmornica dvignila spodnja kabina in s stotnijo potnikov na krovu švignila pod nebo. Čeprav so ljudje, ki so prispeli sem pred njimi, videli že nekaj prejšnjih voženj, je množica vzvalovala v vzdihu občudovanja. Na polovici poti, pol minute za tem, sta se obe kabini srečali, se za trenutek navidezno združili, in nato nadaljevali vsaka svojo pot. Pogled je bil grozljivo veličasten, kabina je kar vidno rasla, ko se je bližala s svojo neverjetno hitrostjo. Šele ko je ljudi, ki so spodaj že začeli v strahu odpirati usta, dosegel piš zraka, ki ga je rinila pred seboj, so se vključile elektromagnetne zavore in prišlo je do hipnega, toda zelo mehkega pojemka hitrosti. Zaradi zaviralne sile se je jeklena vrh globoko povesila in v silni napetosti zabrnela v čistem gorskem zraku. Čakajoči so si glasno oddahnili, vrata so se že nekaj trenutkov za tem odprla in ven se je vsula nasmejana mladina. Šele za njimi so izstopili tudi starejši, ki jim je nekaj več časa vzelo osvojanje iz varnostnih pasov, s katerimi so bili med vožnjo pripeti na sedeže.

»Tole je bilo pa videti kar stresno«, je ugotavljala babica.

»Kaj hočemo, brez adrenalina se danes nič več ne prodaja. Ampak to ni za nas« je odločil dedek in krenili so naprej po dolini. Čez deset minut so prispeli do male postaje zobate železnice. Ta je bila danes skoraj pozabljena. Na obeh vagončkih, ki sta bila vprežena za malo električno lokomotivo, je bilo le kakšnih dvajset izletnikov, ki so bili namenjeni na Kriške pode. V glavnem je šlo za stare starše, ki so peljali vnučke na ogled divjih kozorogov, ki so lizali sol v škrapljah nad jezerom. Takoj za postajo je bila tabla, ki je kazala proti mogočni severni steni, na njej pa je pisalo: TRIGLAV - NORMALNI PRISTOP. Stopili so čez mali mostiček, pod katerim je žuborel potoček, kar se

ga še ni zgubilo v grušču. Ob njem sta na večjih kamnih sedeli dve prav čudni pojavi. Bili sta zaprašeni in prepoteni, poleg, na tleh, pa sta ležala dva oguljena in umazana nahrbtnika. Fanta sta si slekla prepoteni majici in si v mrzli vodi umivala noge. Nogavice so se jima sušile kar na bližnji skali. Ko so šli mimo, sta jima le utrujeno pokimala v pozdrav.

»Zakaj se pa tukaj kopata?« je vprašal Harry.

»To sta pripadnika nostalgikov. Nekoč davno, je bila vsa dolina polna takih prepotnih navdušencev«, je rekel dedek, babica pa je dodala le: »Ogabno!«

Hodnik, ki je bil izdolben skozi plasti svetlega dachsteinskega apnenca, je bil popolnoma raven in dobro razsvetljen. Vstopili so v veliko, a danes prazno čakalnico. Prijazni, uniformirani uslužbenec, jih je spremil do kabine.

»Danes imamo zelo redek obisk, zavaljo otvoritve. Ampak nič ne dé, vsaka novotarija je zanimiva samo nekaj časa, po tem pa se ljudje zopet vrnejo k starim navadam. Klasika bo vedno ostala klasika!«

»Se popolnoma strinjam«, je odobravajoče rekel dedek in tudi babica je pokimala. Harry je molčal in razmišljal, kaj bi se zgodilo, če bi na skrivaj pritisnil velik rdeč gumb za možakarjevim hrbtom. Žal je ostal le pri razmišljanju, kajti babica ga je imela ves čas na očeh. Niti trenila ni.

»Kam torej?« je vprašal uslužbenec in se odmaknil od stene, da so lahko videli kratek niz osvetljenih gumbov. »Wagnerjev štant, Grad, Okno, Kugijeva polica ali vrh Triglava? Naj samo pripomnim, da so prejšnji mesec na postaji Okno dokončali pomol za *bungee jumping*.

Triglav leta 2050? Upajmo, da ne!

Foto (in obdelava) Dušan Škodič

Morda boste imeli srečo in videli kakšnega pogumneža.«

»Hvala, ne danes«, se je zahvalil dedek. »Vnučku sva obljubila, da ga bova peljala na vrh Triglava.«

»Pa na *kremšnite*« se je pačil Harry, ki ga je vse skupaj že dolgočasilo.

»No prav«, se je strinjal uslužbenec in pritisnil na najvišji gumb, na katerem je pisalo: Restavracija Edelweiss Bellevue, 2900 m n.m.

Četrti prizor

»Harry, pazi vendar kako ješ! Že kar vnaprej lahko vidim, da se boš popacal s to *kremšnito*«, se je jezila babica, ko so pozno popoldne sedeli na Bledu in skozi hotelsko okno opazovali mulce, ki so se z vodnimi skuterji preganjali po jezeru. V zrak se je dvignilo nekaj preplašenih rac, ki so odprhutale proti Straži. Harry je bil slabe volje. Še pri njegovem najljubšem opraviilu, seciranju kremnih rezin, so mu morali težiti. Zavzdihnil je in privzdignil debelo, hrustljivo plast, ki je pokrivala strjeno kremo. Napičil jo je na vilice in jo nesel k ustom. Drobni, kakor las tanki lističi so neslišno padli po prtju. Babica je zavila z očmi pod strop. Ob tem je mimogrede ujel pogled škrbaste pošasti, ki ga je z zanimanjem opazovala izza sosednje mize.

»Hermina, ne zijaj vendar naokoli«, ji je šepnila mamica in se v zadregi nasmehnila naključnim sosedom.

»Ste si tudi vi danes privoščili vožnjo z novo gondolo?« je razbila malo zadrego babica. »Tudi mi našega Harryja ne moremo spraviti nikamor, če ga po tem ne peljemo še na *kremšnite*. Ne vem, kaj bo s temi otroci. Saj jih sploh nič več ne zanima.«

»Ne, mi smo šli samo z avtomobilom po Dolini Triglavskih jezer. Hermino je še strah takšne adrenalinske vožnje. Ampak ni bilo zato nič manj napeto«, se je nasmejala mamica in pogledala moža, ki je ob tem zardel.

»Malo smo se izgubili nazaj grede«, je priznal. »Včasih me kar nekaj prime, pa v avtu nalašč izključim satelitsko navigacijo. Iz Bohinja na Bled sem hotel čez Pokljuko, pa sem nekje zgrešil. Kar naenkrat smo se znašli v Mojstrani.

»Ni bilo kar naenkrat, dragi!« ga je opomnila boljša polovica. »Do Bleda smo porabili celi dve uri.«

»Namesto levo, bi morali zaviti desno«, je poznavalsko rekel dedek.

»Ja, sedaj vem tudi sam.«

Nato so se skrajno prijazno nasmihali eden drugemu. Harryu se je to početje kar gnusilo in v ušesih ga je še vedno tiščal nek čuden pritisk iz dvigala. Deklica, ki se mu v tem trenutku niti ni več zdela takšna pošast kot prej, se je nagnila in mu zašepetala skozi škrbinice.

»..em ..dla..čka«

Ni je razumel.

»Kaj?«

»Pravim, da sem danes videla zajčka. Majhnega, sivega.«

»Kje?«

»Tam gori. Med kamenjem je bil.« Harry jo je le debelo gledal. Njeni preprosti rjavi lasje in rjave oči so bili videti popolnoma povprečno povprečni. Vendar je bilo še nekaj, kar je bilo prikrito. Česar ni mogel videti nihče drug, oziroma, le zelo redki.

Ko so pojedli, so se skupaj odpravili proti parkirišču.

»Hermiona« je rekel potihoma, malo preden so se ločili. »Veš, moja dva sta popolna bunklja. In tudi moj oče je bil bunkelj.« Še sam si ni znal razložiti, zakaj ji je to rekel.

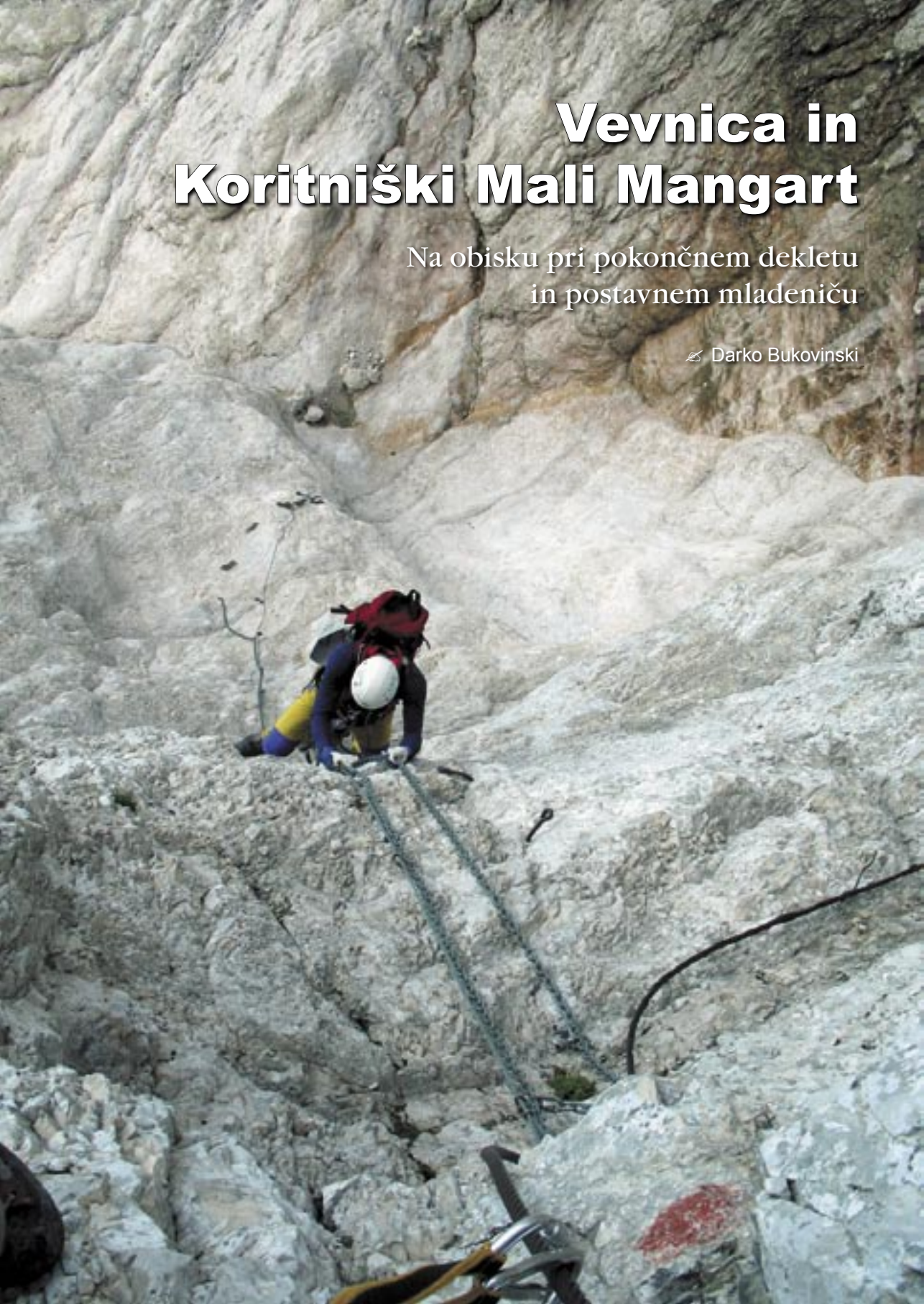
»Moja dva tudi, vsaj oči. Mamica pa se danes tako čudno obnaša, kot da ne bi bila. Mislim, da je nesrečna zaradi zajčka.« Harry se je v tistem trenutku zavedel, da mora biti to Ona. Njegova bodoča zaveznica, v neki nejasni prihodnosti. Toda svoje bodoče naloge, na žalost še ni poznal. Če sploh ...

Pozdravili so se in se odpeljali vsak proti svojemu domu. Dan se je nagnil. Hermiona je že kmalu od utrujenosti zaspala na zadnjem sedežu, očka se je prepustil satelitski navigaciji in glasbi iz kvadrofonske naprave, mamica pa je zamišljeno gledala skozi okno. Le tu in tam se ji je v možgane prikradla slika temne pokrajine, ki je bežala mimo okna. Oči so se ji lesketale, ne da bi natančno vedela, kaj jo je tako vznemirilo. Morda toplota malega cveta, ki ga je skrivaj odtrgala tam zgoraj, ko si je na videz zavezovala čevlji. Skrivala ga je v žepu. Malega sivega zajčka, ki je bil s tem obsojen na pogin, a ni si znala pomagati. Sonce se je potopilo za hribe. Kje smo zgrešili pravi odcep in kdaj je minil trenutek, ko je šlo nekaj narobe? In kdo bo nekoč zmožen čarovnije, ki bo spremenila tok?

Vevnica in Koritniški Mali Mangart

Na obisku pri pokončnem dekletu
in postavnem mladeniču

✍ Darko Bukovinski

Slika na prejšnji strani: Viseči verigi – ključno mesto poti Via della Vita Darko Bukovinski 📷 Darko Bukovinski
Zgoraj: levo Jalovec, pred njim Vevnica, desno Mangart 📷 Peter Strgar

Ne spominjam se natančno, kdaj me je začela privlačiti. Skozi rateške meglice sramežljivo zakrita v fin pajčolan in nežno naslonjena na rame postavnega mladeniča, Koritniškega Malega Mangarta. Ravnokar okopana v mrzlih smaragdskih vodah Belopeških jezer, sveža in mlada stojita v varni soseščini pokončnega in čvrstega očeta Mangarta. Ta si večkrat nadene eleganten bel klobuk, kot da bo vsak čas ves ponosen odpeljal predstaviti svoja otroka vršacem tja do Cortine ali gor do Grossglocknerja.

Tako so se tisti, ki so hodili daleč naokoli, vedno znova vračali v njun objem, čvrst in temačen, resen in izzivalen. Prihajali so tudi iz zamejstva, se soočali s steno in zazirali v globoka gorska očesa. V njunih hladnih stenah mnogi niso našli pravega oprijema. Poraženi so obležali spodaj na melišču pod nogami gore, soočeni z večnostjo v temadni krnici Zagače. Tisti, ki so uspeli in jih je gora sprejela, so v razigrani lepoti divjine očarani doživeli nepozabne gorniške trenutke, ki na svoj čudni način trajno zaznamujejo duha in

telo. To so doživetja in spomini, h katerim se vedno vračamo.¹

Večkrat sem hodil tam okoli. Zadnje čase s skupino gornjskih prijateljev. Mangart je pri-

¹ »Najlepša gornikova čednost je skromnost. Gore so vendar tako velike in tako prizanesljive! Tako mnogokaj prenesejo. Za prenekatero zmago, ki navidezno postavlja v najsvetlejšo luč človeško odločnost in spretnost, se je treba kljub vsemu zahvaliti njihovi dobrohotnosti. Tiho so opazovale in niso hotele preprečiti. Njihova strahotna orožja so počivala.« (Dr. Julius Kugy: Iz življenja gornika. Založba obzorja Maribor, 1968).

jazen, s sedla pogosto oblegan. Po slovenski smeri gor in po italijanski poti dol. Ferrata Italiana nam je odkrila nove lepote plezanja po zavarovanih planinskih poteh. Ko smo se potepali po bližnjih gorah, nam je pogled vse pogostejše zašel na greben Rateških Ponc, na Strug, Vevnico. Prebiral sem opise bližnjih vzponov in grebenskih prečenj. Tudi diskusijska stran Planinske zveze ponuja kar nekaj slikovitih in natančnih opisov, ki so mi pritegnili pozornost. Splet je praktičen in odziven medij za komuniciranje. Veliko povedo objavljene fotografije, tako da si je lažje ustvariti realno predstavo.

Brežice, 6. septembra 2006. Odhod ob 18.05. Takoj po koncu dolgega delovnega dne nas je Jože pobral, drugega za drugim, z vso našo opremo vred, in že smo bili na poti. Toplo je bilo, dnevi so bili sončni in vreme stabilno. Tako naj bi bilo še najmanj ves naslednji dan, za naprej pa je bilo napovedano poslabšanje z zahoda. V avtomobilu smo odprli zemljevid, znova prebrali in pokomentirali opise ture, ki nas je čakala. Promet je bil kar živahen, še je bilo vse polno poletnih turistov, ki so se počasi vračali domov. Tolikokrat prevožena pot nas je ob 21.05 pripeljala na parkirišče pred Kočo na Mangartskem sedlu. Soba je bila rezervirana in nas je čakala; prepakirali smo, za mizo v jedilnici je Ivan postregel z domačim zavitkom. Pivo in kozarec merlota sta se prav prilegla. Spet smo bili na gori. Noč je bila sveža in jasna, nebo pa polno zvezd. Videli so se obrisi bližnjih gora, svetloba polne lune je razkrivala mogočni vrh Mangarta. V dolini so mežikale lučke in misli so mi ušle domov k družini. Na klopeh pred kočo je sedelo še nekaj planincev in vsi smo uživali v nočni idili. Tam sta bila zares doma mir in tišina.

Proti izhodišču ferate

Zbudili smo se v sveže jutro in zajtrkovali. S prijazno oskrbnico smo izmenjali nekaj besed o načrtovani turi. Pozdravila nas je; videli se bomo šele zvečer. Ves dan je bil še pred nami, posvetili smo se mu vsak s svojimi mislimi. Avto smo postavili na vrh gorske ceste in se ob 6.33 odpravili proti prevalu. Čez četrte ure smo že prešli Čez Travniki. Spuščali smo se mimo zaspelih ovac proti bivaku Fratelli Nogara in se pri njem, že okopani v jutranjem soncu, za hip

Via della Vita: Izpostavljena prečnica v osrednjem delu poti

📷 Tomaž Marolt

ustavili. Do tam smo porabili 35 minut. Bivak je bil pospravljen in prazen, en sam planinec se je pripravljaj na vzpon po Ferrati Italiani. Dve leti in dva dni je minilo od takrat, ko smo tudi sami stali tam pod severno steno Mangarta. In sonce je sijalo enako prijazno in doline so enako živele svojo megleno realnost.

Naš pogled je bil usmerjen naprej, proti grebenu Ponc in niže proti koči Luigi Zacchi, ki je bila zaradi prenavljanja zaprta. Visoko nad nami so jutranje nebo razparali ostri grebeni Mangarta, Hude škrbine in Koritniškega Malega Mangarta, h katerim smo bili namenjeni. Igra s soncem se je nadaljevala, ves čas smo bili v ravni črti; mi smo se spuščali, sonce se je dvigalo, v resnici pa je sedelo tam na Planiški škrbini in nas prijetno grelo. Sestopali smo po poti 517, ki je vodila proti severu, navzdol na planino Tamar. Planina je bila živa, v tišini se je slišalo enakomerno, ritmično zvonjenje kravjih zvoncev, tišino pa je za kratek čas zapolnil šum manjšega slapa na mangartskih skalah. Zavili smo na desno in naprej prečkali širok gruščnat svet. Šli smo naprej skozi macesnov gozdiček, po poti št. 513, in nekje na Stari planini, na gozdni jasi pod severno steno Vevnice, prišli do komaj vidnega odcepa poti, ki je peljal v

zatrep krnice Zagače (zbledel napis »Vi ... dell ...« z rdečo markacijo). Z 2165 m visokega prevala smo se spustili na 1314 m. Do tam nismo imeli nobenih težav z orientacijo.

Ura je bila 8.30. Nadaljevali smo pot strmo navkreber po grušču čez velik, siten, blaten in masten, z macesni obraščen skalnat prag. Sledilo je razsežno melišče in nato snežišče, čez katero smo prišli v zatrep, na izhodišče ferate Via della Vita. Do tam smo skupaj s postanki rabili dobre 3 ure. Da je izleta konec in da gre zdaj zares, nam je bilo ob vzpenjanju v krnico z vsakim pridobljenim višinskim metrom vse bolj jasno. Resnost se je stopnjevala. Zatrep Zagače je mogočen amfiteater, s treh strani zaprt z ostenjem Vevnice in severno steno Koritniškega Malega Mangarta.² Stali smo pod steno v samovarovalnih kompletih in s čeladami na glavah, pripravljeni, da se predstava začne.

Pot življenja ali Via della Vita³

Ob zanesljivih varovalih smo stopili v steno skozi zahteven kamin, se vzpeli daleč v levo in nato prečili na desno navzgor. Tone in Jože sta

²Med ostenjem Vevnice in Mangrta je vklinjena krnica Zagače. Ta mračna klet ne bi mogla imeti bolj primerne imena. Ko vstopiš vanjo, si res v zagati. Ni izhoda. Vse naokoli se razprostirajo temačne stene, čez njih derejo slapovi in žvižga zapadno kamenje. Celo zmag vajeni Kugy je ob poskusu preboja iz »zagate« skupaj s trentarskimi sokoli moral položiti orožje – nikoli ni prav prebolel tega poraza. Še danes srečaš v Zagačah le izbrance, čeprav pelje čez te strme stene dobro zavarovana pot Via della Vita. To je svet za izurjene. Spodaj se obrisi velikano treslavo odlikavajo v modrih dveh čudovitih gorskih očesc.« (T. Mihelič: Klic gora, str. 211).

³ »Pot življenja je ime zavarovane plezalne poti ali »ferrate«, ki poteka po severni steni Vevnice in je »pojmem, ki je neločljivo povezan s to goro. Skrajno težavna plezalna pot, ki se pne po navpični steni nad Zagačami, je tiha želja vsakega ljubitelja tovrstnih gorskih podvigov. Ko so jo leta 1920 nadelali, so jo zaradi izrednih težav in nesreč pri delu poimenovali Via della Morte (Pot smrti). Ker je bila speljana v zelo plazovitem območju, so bile varovalne naprave kmalu uničene. Avgusta 1940 so italijanski vojaki alpinci pod vodstvom M. Donadinija pomaknili osrednji del poti bolj na desno, v navpično in zelo izpostavljeno steno. Posrečeno so ji tudi spremenili ime v Via della Vita, čeprav je s spremembo smeri postala še težja. Zaradi plazov in padajočega kamenja so morali pot že večkrat obnoviti.« (A. Mašera: 50 zavarovanih plezalnih poti, Sidarta, Ljubljana, 1996, str. 126).

napredovala hitreje, midva z Ivanom sva se pripenjala, ustavljala in fotografirala. Počakala sva na prijaznega italijanskega planinca in skupaj smo nadaljevali pot čez gladek, izpran skalni prag, nenavadno zavarovan z železnimi ploščami. Takoj zatem sva se ob pomoči dveh prosto visečih verig dvigala ob gladki navpični steni. Ozračje je bilo resno, izpostavljenost popolna. Pod nami in nad nami, pa tudi povsod naokrog je bila navpična stena, globoko spodaj je ležalo melišče. Nebo je bilo daleč, visoko zgoraj, skoraj zakrito z robom previsne skale. Modrina je bila tako visoka in tako daleč, da se je zdela odsotna. Za hip sva obstala na ozki prečni polički v središču grobih, divjih sil narave.

Nadaljevala sva po skobah navpično do roba stene. In še naprej, tokrat po krušljivem strmlem, drsečem skalovlju čez neroden, dolghrbet. Iskala sva zelo redke zbledele oznake rdečih pik in jim sledila (veliki beli črki »NO« sva si lahko razlagala tako ali drugače, nič nama nista povedali). Tu in tam sva naletela na kakšen polomljen ostanek klina, staro žico. Prebijala sva se čez precej zahteven svet, čutil sem, da preveč na desno od sedla in zunaj poti. Zdaj nisva imela kam, šla sva naprej, morala sva priti na označeno pot, ki je potekala med Vevnico in Robom nad Zagačami. Tudi to se zgodi. V dveh urah in pol sva dosegla razpotje. V daljavi, kakih 20 min više in levo, sta se lepo videla najina kolega, ki sta napredovala proti vrhu. Ugotavljal sem, da sva midva dejansko po desni obšla v literaturi tolikokrat omenjeni prehod po železni lestvi. (Čeprav se nismo usklajevali, sta enako pot ubrala tudi onadva; verjetno smo vsi zgrešili kako oznako nad samo steno.) Čez grapo, skalnate skoke in plošče ter po melišču sva kmalu dosegla vrh Vevnice. Za ta del poti sva potrebovala 40 min. (Mariborčan, ki je svojo pot natančno opisal na spletnih straneh PZS, ima prav, ta del poti je neroden, tu in tam nevaren in slabo varovan; imeli smo srečo, da smo hodili po suhem.)

Na 2340 m visokem vrhu sta naju dočakala Tone in Jože. Srečni smo bili in smo si segli v roke. Ura je bila 13.00. Prepustili smo se pravljičnemu svetu vrhov, razgledom in čustvom.

Vevnica

Na to goro sem se odpravljajal dobri dve leti. In zdaj sem bil tu. Intenzivno sem doživel vsak

podarjeni trenutek sreče na vrhu v objemu ljubljenega dekleta. Z vso človeško šibkostjo, majhnostjo in skromnostjo sem se preprosto potopil v široka prostranstva lepote in svobode. Tudi sam sem postal del te neskončnosti. V tem dolgem vročem poletju je Vevnica izgubila svojo značilno belo in zasneženo vršno kopreno.

Dolgi greben Rateških Ponc poteka prek vseh štirih Ponc in Struga do Vevnice. Po južnem kraku se greben nadaljuje do bližnje V Koncu špice in naprej proti Kotovi špici. Konča se na Kotovem sedlu. »*Omamno lepo potovanje prek mostu bogov, ki ga drži osem lepo usločenih obokov, nikjer niže kot 2100 metrov, hoja po soncu visoko nad dvema izmed najlepših dolin v Julijskih Alpah*«⁴ me še čaka in je visoko na seznamu mojih gornjskih ciljev.

Stene Šit, Mojstrovk in Travnika so zapirale Tamar na jugovzhodu. Za njimi v ozadju so bili lepo vidni velikani naših Julijcev: Špik, Škrlatica, Prisojnik, Razor, Triglav s Kredarico ... Zelo blizu sta bila tudi mogočna Jalovec in Mangart, ki si je tudi tokrat nadel tisti svoj elegantni beli klobuk. Na jugozahodu je zapirala dolino Koritnice mogočna Loška stena z najvišjim Briceljkom. Sredi doline je počival Log pod Mangartom. Usodni široki prodnati jezik še vedno deli prijazno gorsko naselje na dva dela in nenehno spominja na tisto peklensko noč, ko je narava sprostila svoje razdiralne moči. Življenje pa se je vendarle ohranilo in vrača se optimizem, s katerim energično kljubuje močnim silam usode. Na drugi strani gorske pregrade ležita smaragdni očesi Belopeških (Mangrtskih) jezer (Laghi di Fusine)⁵. Kot dragulja globoko zrcalita okoliške gozdove in vrhove gora. Njune sveže vode pijejo vetrovi in gorske vile.

⁴ Enako kot pri op.1.

⁵ Ratečani sami, kadar govorijo o jezerih, pravijo spodnjemu le Jezero in zgornjemu Jezerce. Govore tudi »naša jezera«, ker sta bili po starem obe jezera skupaj s pašniki rateška last ... »Krajevno bi bilo torej dopustno imenovanje Klanška jezera; ime Rateška jezera ali Belopeška jezera se nanaša na ime občine oziroma na lastnino. Po mojem mnenju bi bilo najbolj karakteristično in objektivno imenovanje: »Mangartska jezera« in po starem so jih tudi nemški geografi tako imenovali: Manhartseen.« (Dr. Henrik Tuma: Planinski spisi, str. 293).

Vendar je bilo treba naprej. Čas nas je priganjal. Hodili smo že 6 ur in pol, pred nami pa sta bila še dolga pot in lep del dneva. Sicer ni bilo vse tako, kot bi si želel. Užitek mi je pokvarila stara, zahrbtna bolečina meniskusa v desnem kolenu. Zaskrbljen sem bil: ali bo koleno zdržalo nadaljnje obremenitve? Kako in kaj, če ne? Nekje globoko v sebi, danes vem, da na samem robu pameti, sem se odločil spoprijeti s pomembnejšimi izzivi.

Previdno smo sestopali po zahtevnem in neprijetnem svetu. Skalnate plošče so ležale nevarno nagnjene proti prepadam in so bile prekrite z drobnim drsečim peskom, skalnim drobirjem. Prijemi so bili krušljivi, varovala pa redka. Gibanje je bilo nekako negotovo, utrujajoče in je zahtevalo popolno zbranost. Z olajšanjem smo stopili na uhojeno potko in ta nas je kmalu pripeljala na sončno, pravljico lepo škrbino.

Rob nad Zagačami

Ustavili smo se in se okrepčali pri Trbiškem bivaku na Robu nad Zagačami ⁶. Divji je ta svet pod vzhodnim robom severne Mangartove stene! Lep italijanski bivak stoji na ozki škrbini, ki je na najširšem mestu mogoče široka kake tri metre. Razgledali smo se naokoli in naprej, vendar kakega elegantnejšega obhoda Koritniškega Malega Mangarta ni bilo videti. Na severu so bile prepadne stene, po katerih se je vila ravnokar preplezana ferata, na nasprotnem koncu pa je svet padal globoko v zatrep krnice V Koncu. Varnega prehoda ali spusta ni bilo, vendar pa je bil možen nekaj naprej in niže, na drugi strani skalnate pregrade, v smeri proti Koritniškemu Malemu Mangartu. Ura je bila 14.10. Prišli smo do tiste točke na naši poti, ko se je bilo treba odločiti, kako in po kateri poti naprej. Cilj je bila Huda škrbina (zareza v vzhodnem grebenu Mangarta, pod katero pada 1000 m globoko na Staro planino strm Gamsov rob, na drugo stran pa Hudi žleb) in naprej italijanska pot na Mangart, po

kateri bi sestopili in se vrnili na izhodišče naše krožne poti. Kot je bilo videti na obeh kartah, bi se morali spustiti globoko proti poti, ki je prihajala iz Koritnice, in po meliščih obhoditi stene ter se spet dvigniti do Hude škrbine. Takim velikim izgubam višine se planinci, kjer se le da, radi izognemo. Modrina neba se je hitro spreminjala in pridobivala resnejše in težje tone. Veter je začel razmetavati oblake po okoliških vrhovih. Meglice, ki jih dotlej ni bilo nikjer, so se neverjetno hitro rojevale od vsepovsod. A mladenič, Koritniški Mali Mangart, se je še vedno vedro smejal. Postaven in prijazen. In mlad par, dekle in fant, italijanska planinca, je prihajal po poti iz Loške Koritnice, veder in poln moči. Tudi sam sem se dobro počutil. Odločitev je bila sprejeta: naravnost proti vrhu in po grebenu naprej! Tako, kot smo načrtovali.

Ob 14.30 smo vsi skupaj nadaljevali pot proti skalam in kaminom, ki so se drzno vzpenjali proti vrhu. Svet je bil skrotast in ponekod izrazito krušljiv. Komaj vidne, zbledele, nekdanje rdeče oznake so bile zelo redke, tu in tam nam je olajšal iskanje smeri kak možic. Razpršili smo se in tako napredovali od ene točke do druge. Okolje je bilo popolnoma spremenjeno. Resno. Razglede so zaprli veliki sivi oblaki in nekje v daljavi je prvič zagrmelo.

*It's gettin' dark, too dark for me to see ...
That long black cloud is comin' down,
I feel like I'm knockin' on heaven's door.⁷*

Dvigali smo se po dolgem, navpičnem, ponekod tudi rahlo previsnem kaminu. Varovali smo se ob zanesljivi žici, drugih varoval ni bilo. Zdelo se mi je, da je ta del vzpona zahtevnejši in težji tudi od najtežjih delov Vie della Vite. Kakšen podvig sta uresničila tistega dneva 24. avgusta leta 1911 dr. Tuma in Voznik, ko sta nenavezana, v okovanih čevljih, smeje se preplezala te stene!

Pod vrhom (2333 m) se je svet zravnal in po grebenu smo napredovali hitro, kolikor je bilo

⁶ 2145 m ali približno 2150 m po Miheliču; po italijanski karti Tabacco 2149 m in bivak na 2160 m. Na naši karti ni številčnega zapisa višine škrbine ali bivaka, pa tudi sicer vrisane italijanske planinske poti niso oštevilčene.

⁷ Bob Dylan: Knockin' on Heaven's Door, del besedila pesmi iz filma Sama Peckinpaha »Pat Garrett and Billy the Kid«, 1973, z J. Coburnom in K. Kristoffersonom v glavnih vlogah ter Dylanom v eni izmed stranskih vlog.

mogoče, še vedno osredotočeni na iskanje možicev in poti. Scena je postajala vse resnejša. Hodili smo drug pred drugim, toliko da smo se videli, na razdalji, ki sta nam jo omogočali blede, meglasta sivina in konfiguracija terena. V daljavi je še zmeraj grmelo, zato smo si prizadevali čim prej zapustiti sicer široki in nezahtevni greben. Spust in prehod čez Hudo škrbino je bil nekaj zahtevnejši, vendar primeren varovan. Nekoč sta čez Gamsov rob, Hudo škrbino in na Mangart plezala Fronc in France. Reševala sta zašli ovčki nekje na vrtoglavih policah Gamsovega roba in ponoči zasilno bivakirala. France je preživel 14 višinskih metrov padca ob navpični skali; v globinah Hudega žleba sta izgubila nahrbtnik s hrano in pijačo, v plezalkah in copatah sta prehodila snežišča pod Mangartovo glavo in se brez dokumentov, kot kaka capina, srečno vrnila v domovino⁸.

Spet smo bili na »našem« ozemlju (sic! Kaj sploh v gorah pomeni »naše«?) in se po dolgem času razveselili vzornih slovenskih markacij. Pa tudi vreme se je lepo umirjalo. Ni več grmelo in oblak se je dvignil nekoliko više. Brez ustavljanja smo šli naprej po komaj za čevelj široki, zelo izpostavljeni travnati stezici. »Pot po stezici prek neverjetno strmih travnatih pobočij je bila neprijetna; raje bi šla še enkrat čez Gamsov rob, če ne bi bila tako zelo lačna in žejna.«⁹ Sreča, da ni bilo nič dežja in da so bile trave ter stezica suhe (»tod okoli bi dobro služile dereze, šlo je pa tudi brez njih.«)¹⁰. Spet smo se dvigali po zračnih južnih pobočjih Mangarta, dokler nismo prišli v območje skal in končno ob pol šestih stopili na italijan-

Via della Vita: Zračna lestev v zgornjem delu poti

Tomaz Marolt

⁸ France Avčin: Kjer tišina šepeta, MK, Ljubljana, 1967.

⁹ Enako kot prej, str. 27.

¹⁰ Dr. Henrik Tuma, Planinski spisi, str. 325.

¹¹ Viri: Andrej Mašera: 50 zavarovanih plezalnih poti, Sidarta, Ljubljana, 1996.

Andrej Stritar: Gore nad Sočo, Sidarta, Ljubljana, 1997.

Tine Mihelič: Julijske Alpe, Severni pristopi, Sidarta, Ljubljana, 1998.

Tine Mihelič: Klic gora, Sidarta, Ljubljana, 2005.

Dr. Henrik Tuma: Planinski spisi, Založba Tuma, Ljubljana, 2000.

Tine Mihelič: Julijske Alpe, planinski vodnik. Sedma izdaja, PZS, Ljubljana, 2003.

Dr. Julius Kugy: Iz življenja gornika. Založba obzorja Maribor, 1968.

sko pot. Po daljšem počitku smo sestopili na prelaz utrujeni, vendar srečni.

Zaslužena jota nam je okrepila telo in ... spet smo bili na poti proti domu. Večkrat smo se ozrli na Mangart, ki nas je dostojanstveno pozdravljaj, tokrat z temnim cilindrom na glavi. Za hip se mi je zazdelo, da sta se tam zgoraj nad mrzlimi smaragdnimi vodami gorskih jezer igrivo nasmehnila Dekle in Mladenič.¹¹

Zemljevida:

Jalovec in Mangart, 1 : 25.000, PZS, Ljubljana, 2004.

Tabacco, Alpi Giulie 1 : 25.000, foglio 19. ●

Sonce Jalovca

Cilj je sonce, ne vrh

✍ Marjeta Štrukelj

Noč v bivaku

Zunaj je v snegu izdajalsko zaškripalo in me v hipu dvignilo z ležišča. Skromni plamen čajne lučke na polici pred oknom je vztrepetal, svetloba je zaplesala po razstavljenem bogastvu iz nahrbtnika, ki je bohotno zavzemalo vso površino majhne mize. V reševanju gospodinjske časti na hitro nekaj stvari pobašem v nahrbtnik, prižgem čelno in hitim odpirat vrata. Soja dveh svetilk se srečata in hkrati nagonsko umakneta: »Dober večer ...« »... večer, koliko vas pa je?« »Sam sem.« »Jaz tudi.« Odmikam še nekaj stvari, da bo prišlek lahko sedel »kot človek«, in ponujam vroč čaj iz termovke. Pristavim za kavo. »Dobro, da sem ga našel, še nikoli nisem bil tukaj.« »Jaz sem ga poleti videla z Vevnice, pa sem kljub temu malo gazila v cikaku. Nobenih sledi ni bilo.« Zelo strokovno dodam: »Opis z zimske variante poti na Kotovo sedlo je prav enostaven – od velikega balvana v isti višini poišči največji balvan pod Kotovo špico.« Zamolčim samorazsvetlitev, da je moja pot v primerjavi z njegovo – okrog riti v varžet. Sogovornik je prišel po strmi desni varianti – tudi jaz moram enkrat poskusiti. Pravi, da je v teh krajih prvič, a je ponoči kar vdel to varno zagozdo, brez sledi predhodnikov seveda. Občudujoče ga pohvalim in z začudenjem poslušam načrte za jutri. Prvič tukaj ... in nobenih opisov ni bral. Dvomeče razložim, da se pozimi navadni smrtniki na vrh odpravijo skozi Jalovčev ozebnik, ostalim posvečenim pa poti tako ali tako niso potrebne. Ko šariva po malhah spominov, pa le dojamem, da mladenič ni od danes in tisti njegov načrt za jutri morda ni čisto nor.

Sosed postopno dodaja odeje svojemu ležišču, jaz sem si že pred njegovim prihodom uredila kraljevsko gnezdo s puhom v sredini. Z nasmehom se spomnim maminih izrazov strahu in bojazni – mame so vedno v skrbah, tudi če otroci že rinejo v tretje ... »Mama, ne skrbi, ob

božiču ni kač!« Zamolčim ji opise nekaterih zimskih sob, razkošje, ki ga ta trenutek uživam, pa bi ji z veseljem predstavila. Hvala vsem, ki skrbite za bivač. Še enkrat se odpravim ven.

O lepotah zvezdnih noči je bilo že toliko zapisanega, da je vzdihovanje na tem mestu čisto odveč, naj povem le, da je bila ena tistih najlepših. Po povratku v bivač sem še naprej z ležišča občudovala njihov žar skozi okroglo okno, kjer pogled seže nad verigo Vevnice, Struga in Ponc. Ne, zvezde se zagotovo nikoli ne bojijo teme. Temnejša je noč, svetlejši njih blesk. Lunin krajec je na drugi strani nad greben pokukal šele tik pred Goličico, ko je že izgubljal tekmo z jutranjo svetlobo.

»Se vidiva v vsakem primeru, če ne bo šlo, pa obrnem in pridem skozi ozebnik za vami. Srečno.« »Enako. Mi bo prav prišla kakšna močna roka, da malo potisne navzgor, gotovo bom neskončno dolgo gnezдила tam notri.«

Na pot okrog ...

In sem res. Kljub temu ... da sem kuhinjo, spalnico in večino »špajze« pustila čakati na začetku ozebnika; zamenjala palici s cepinom in ju pustila prav tam; poveznila na glavo čelado (skrbno in previdno, kajti včeraj sem eno drvečo ujela nekaj sto metrov nižje in potem iskala princa, ki mu bo prav); da sta v nahrbtniku poleg prve pomoči ostala samo še čaj ter nekaj vetrne in toplotne zaščite; da je bila gaz, ki jo je utrdila Giličeva četa, odlična; da so bile tako najboljše možne razmere, sem sopihala v ozebniku debelo uro in pol.

Ni ga bilo za meno. Sonce je prijetno zašče-melo in enolični vzpon skozi ozebnik nagradilo z razgledi, ki so bleščečim lepotam dodali še eno razsežnost – strašljivo lepoto. Na sedelcu pred prečnico do Loškega žleba sem nejeverno zrla v sledi, ki so vodile navzgor. A tukaj? Kot uročena nisem mogla odtrgati pogleda.

Zadnja leta nekdo postavlja spominu znane poti močno pokonci. Meta, da se nisi precenila čez vse mere? Ti je Brana v nedeljo stopila v glavo? Kmalu se vrne eden iz Giličeve četice. Naj mi g. Stanko Gilič ne zameri, tako sem jih poimenovala, ko so povedali, da so z Reke. »Ne počutim se varnega.« Hudiča, kako se boš počutil varnega, pomislim, saj od doma vidiš le Učko, ki sicer poskrbi, da se morje ne razlije tja do Ljubljane, tole je pa čisto druga pesem ... »Tudi jaz se bom verjetno vrnila, a poskusiti vendar moram, zelo težko sem se privlekla na to višino. Včasih ni tako hudo, kakor je videti.«

Njihova prisotnost na gori me je zagotovo opogumljala, da sem se podala v prečnico. »O, danes bo pa živahno.« Dva sta se že vračala z vrha. »Samo dve ledeni mesti sta, ki ju preprosto prepikaš, pa je,« sta rekla in brez obotavljanja stopila »pod cesto« tam, kjer se je meni navzdol videlo hudo ... brrrrr. Korak za korakom skušam biti popolnoma zbrana. Pravzaprav sploh ni težko. Aha, to bo najbrž tukaj, pomislim, ko zagledam predhodnike iz žabje perspektive. Oklo zapičim v led in ... šlo je ... odlično, v prvem delu. Za tem pa skale, led je razbit, sonce je zmeččalo tisto malo snega in

Jalovec s Travnika

 Bor Šumrada

- ničesar ne prepikam - na nek »drytooling« in »zdravo Marijo« se hitro spravim čez. Takoj nato začne v glavi modrovati palček, ki vedno neke pohajkuje in zamuja: »He, he, pa povej, kako boš dol grede, ko bo še mehkeje, tole skockala?« Štala, spet me bo celo pot grizel povratek. Če bi si vzela čas za razmislek, bi varno obrnila spodaj. Zdaj pa je, kar je.

Strmina se je spoštljivo nadaljevala do grebena, a razen »brzine« nisem imela drugih težav. Pogled na Veliki Ozebnik je govoril o prigarani višini. Previdnost na grebenu je zatirala igrajoče srce. To bi se še in še radostno naslajalo nad razgledi, le daleč v dolini Koritnice je megla skrivala resnično razsežnost poti brez povratka. Ta se je ponujala le korak vstran. Pazljivo obkolim skalni rogelj, izkoristim trenutek opore in varnosti za široka obzorja proti severu in severozahodu. Ni, česar ni bilo

videti tega lepega nedeljskega dne. Mangart v naročju. Za njim v daljavi beli stožci. Prepoznani in neznani biseri so v ogrlici dosegli vratomno ceno, podirali borzne rekorde ... Paša za bogove in izbrance. Belina je vabila v nedrja, vse želje so se združile v eno: »Še ...«

Malo pod vrhom še enkrat postojim. Sebi. Spominom. Hrepenenju. Vseobsegajoči mir. Jalovec je bil moj prvi. Poleg Tonetovega cepina je bila norost edina oprema, ki smo jo pred 35 leti premogli v ozebniku. Če bi danes srečala tako skupino (z bratom sva bila v supergah in to ne takšnih, kot jih delajo danes), bi jih brez milosti nadrla in poslala v dolino. Nisem bila planinka, sestrična mi je posodila pumparice in po mojem vedenju je bil to edini kos opreme, ki ga planinec zares potrebuje poleg nahrbtnika - starega očetovega zelenca - se jih še spomnite? Zame je bilo vse novo. Navdušena

nad naravo, ljudmi, njihovim šaljivim načinom komuniciranja, nepozabnimi doživetji, sem ob ponovni priložnosti zlahka prestopila med pravoverne. Vmes sem v Ljubljani med nabiranjem znanja štiri leta izgubljala občutek za smer. Čar Jalovca ostaja, kažipot na križpotju. Sreča, nasmeh, žalost, spominjanje ... Minilo je v trenutku. Srce je še vedno mlado in noro, doživete izkušnje bremenijo le telo, ki ne uboga letečih sanj. Duša v njem je kot ptica s prikovanimi krili. Nekoč ... Umirim drhtenje. Z mokrim pogledom ponovno objamem zaklade. Na vrhu ne bo mogoče, danes gostoljubno sprejema navdušence, razvaja v soncu in osrečuje.

... v varžet

In kdo stoji tam poleg štirih Giličev? Saj to je moj fant. Res sem bila vesela, da ga vidim.

 Dan Briški

Srečna in pomirjena. Čudno je tole v hribih. Še imena mu nisem vedela, pa me je celo pot skrbelo, kod hodi, kako mu gre. Mora biti težko na severni strani. Poleti sem tam že nekajkrat šarila, a zima je nekaj drugega. Navdušeno mu čestitam, tudi on meni. »Saj sem šele petnajst minut tukaj. Zašel sem, tamle na tistem vrhu so moje stopinje. Moral sem se vrniti dol in še enkrat.« Res vidim gaz na nižjem, močno ošljenem vrhu. Kljub temu je bila moja pot od bivaka na vrh proti njegovi spet – okrog riti v varžet. »Pa kako je bilo?« butasto vprašam. »Ja, kar pokonci, mnogo zraka ...« Od sile je tale Tomaž – na redko z besedami, a zdaj vem že njegovo ime.

Še dragemu odgovorim na vprašanje »Kako si?« z »OK.« Za ta podvig moram zlesti z glavo in rokami v nahrbtnik. Zakaj neki? Moji ljubi planinci, pod črto tega zapisa vas kličem »Na pomoč!«. Zdaj pa moram pohiteti čez tisto sitno mesto nazaj. Nov obraz! Od kod se je pa ta vzel? Za seboj prej nisem videla nikogar. Same zverine torej in naša Počasnela. Po čajčku in tistem, kar je na dnu nahrbtnika ostalo od »kruha prijateljstva«, je tisti palček spet pritisnil: »Ne se hecat, dol se spravi!« In smo šli. Spredaj Giliči, naša in v zaščitnici Tomaž. Še en par je prihitel po sonce prav na vrh.

Na grebenu so bili strahovi udomačeni, rogatec je nekaj malega zaustavljal le čez tisto izpostavljeno skalo, a v resnici nikomur ni mogel do živega. Tudi bolje, da ne, saj si nameščanja varovanja v tistem gnilcu res ne znam predstavljati.

Zasvojeni s soncem

Zdi se, da je pravi cilj sonce in ne vrh. Zimski Tamar je zapustilo kar nekaj sončnih zaljublencev in uživalo razkošje na sedelcu, še več jih je očitno že oddričalo v dolino. Tiste široke razorane njive, ki je na žalost dilcarjev kazila ozebni, nismo zagrešili zgolj poimen-sko nastopajoči, bil je dan za zasvojenca vseh sort. Steni Goličice in Jalovca, kot da sta stopili korak narazen in širokosrčno spremili razgrete glave nazaj v dolino. Od tam sta bili spet videti tesno skupaj in veličastno pokonci. S soncem v očeh in podobo kristala v srcu smo se vrnili v gnezda, od koder hrepenimo nazaj, odkar smo prišli. .

Deset let arheoloških raziskav gora

Ohranjanje kulturne in zgodovinske dediščine

✍ in 📷 Miran Bremšak

Prvi dokaz

Junija 2006 je minilo deset let, odkar je skupina zanesenjakov (dr. Tone Cevc, France Stele, Miran Bremšak) skupaj z dr. Ivanom Turkom in Janezom Bizjakom Pri Pastirjih pod Kamniškim sedlom v kulturni plasti našla ostanke obiskovalcev iz antike. Kosi lončenine so skoraj dva tisoč let čakali na svetlobo dneva. Začelo se je desetletje zanimivih in predvsem presenetljivih odkritij ter tudi prvih resnih raziskovanj zgodovine obiskovanj naših gora.

Po poti »dovjih mož«

Prvi koraki na raziskovalni poti so bili narejeni na Veliki planini. Vodilo prvih raziskovalnih obiskov, ki bi pripeljalo tudi do prvih materialnih dokazov o obljudenosti, je bila zgodba o »dovjih možeh«, nenavadnih ljudeh, ki so poseljevali ali obiskovali Planino v daljni preteklosti. Zgodbe o njih je objavil dr. Tone Cevc in izročilo je bilo v času pred desetletji še

Bronasti antični zvonček iz Vodenih rup z napisom »URS« (medved)

dovolj živo in verodostojno, da je bilo realno pričakovati prepričljive najdbe. Začetek razpletanja zgodbe so bile vsekakor najdbe bronastih sekir, ki so omejevale relativno dolgo zgodovinsko obdobje. Po zares vztrajnem obiskovanju Planine in hkratnem pridobivanju izkušenj ter tudi po odkritju prvega arheološkega najdišča v visokogorju je 25. junija 1996 Velika planina dobila potrditev: »dovji možje« so jo obiskovali in tu živeli. Pripovedka ali bajka je dobila materialni temelj.

Najdbe človeških ostankov v visokogorju v tujini in doma ter euforija ob odkritju in raziskovanju Oetzija so bile vsekakor dobro znamenje za nadaljevanje uspešnega dela in novih odkritij. Tako sta bili leta 1996 odkriti še prva postojanka iz stare železne dobe na planini Koren (poleg antične) ter postojanka iz rimskega obdobja na planini Dolga njiva pod Kalškim Grebenom.

Prvim odkritjem je naslednje leto sledilo tudi prvo arheološko izkopavanje na Veliki planini in Pri Pastirjih pod Kamniškim sedlom.

Rimska fibula in šilo – na sledi zaklada pod Bogatinom

Izredna urejenost rudnih jam pod Bogatinom

Arheološka raziskovanja so prinesla presenetljive in bogate najdbe. Poleg obilice lončenine je bil z bronastimi in železnimi predmeti dovolj natančno določen tudi čas obiskovanja gora, delno pa so odstrli vpogled v vsakdanjik prazgodovinskega in antičnega obiskovalca visoko v planinah.

Zakaj so zahajali v gore

Obiskovanje planin ni bilo lokalno omejeno. Najdišča se s časom raziskovanj vse bolj enakomerno razporejajo po Kamniških Alpah, Julijcih in Karavankah (v nadaljevanju bodo naštetja vsa do sedaj znana prazgodovinska, antična in zgodnesrednjeveška arheološka najdišča v Sloveniji nad 1300 metri nadmorske višine). Pri raziskovanju je opaziti dokaj različno materialno zastopanost najdišč, kar predstavlja svojevrstno vprašanje za interpretacijo obiskovanj in s tem povezane zgodovine. So bili obiskovalci gora v davni popotniki, pastirji, lovci, nabiralci, iskalci rude ali so se hodili poklanjat bogovom v odmaknjeni gorski svet, kjer domujeta blisk in grom?

Na vsa ta vprašanja iščejo odgovore raziskovalci na celotnem alpskem območju. Nekje so v ospredju predmeti, ki kažejo na pašništvo (bronasti in železni zvonci), drugod je najti kamnite, bronaste ali železne sulice in puščice, drugod spet predmete, ki so bili del ženske noše, tudi predmeti vojaške oprave (pasne sponje) niso izjeme in še bi lahko naštevati. Za natančnej-

Na visokogorskih pašnikih kot pred 3000 leti

še odgovore bo treba vključiti najsodobnejše znanstvene metode. Raziskave peloda v zemlji, ostankov debel in lesenih predmetov (najdenih v jezerih in mlakah) ter kemijskih elementov v zemlji v okolici najdišč bodo vsekakor dale marsikateri zanimiv odgovor.

Primerjava

Za ponazoritev življenja v daljni preteklosti v slovenskem visokogorju in tudi širše se je najbolje preseliti v šestnajsto ali sedemnajsto stoletje, o katerih je relativno veliko zgodovinskih virov. Pašništvo in s tem povezano planinarjenje sta bila v polnem razmahu. Pastirji na dostopnejših planinah pasejo krave, na oddaljenih in težko dostopnih območjih prevladujejo ovce (Ovčarija na Kalcah, planina Ovčarija, Brinova glava itn.). Izdelava sira je tehnološko zelo napredovala, s sirom so kmetje poplačali gosposki najemnino za planine. Prepasti živino in izdelati dovolj sira je bilo bistvo življenja v gorah. Tudi lov je močno prisoten. Poleg gosposke (Grofov štant) je razmahnjen krivi lov, ki so ga vseskozi preganjali in nikoli zatrli. Med pastirji in lovci ni čutiti simbioze, kajti gosposka je občasno prepovedala pašo (Krvava lokev, Kalce). Po planinah kot predhodnica hodijo laški iskalci rude, ki jim sledijo številni rudarji, oglarji in delavci za transport s svojimi čredami konj. Vsepovsod ostajajo tlorisi njihovih skromnih koč, nadelane poti, rudni jaški in jame, dnevni kopi. Prvi in drugi

Pred očmi planincev odhajajoča stavbna dediščina

se za srečno bivanje v visokogorju priporočajo Bogu (svetinjice, znamenja, obredi), v marsikaterem obredu pa je najti tudi prvine daljne preteklosti.

Izsek iz življenja planine bi brez velike napake lahko postavili tudi dva tisoč let nazaj, le s tem, da samo izkoriščanje in obiskovanje nista bila tako intenzivna.

Izkoriščanje sredogorja in predvsem območij, poraslih s travo, se je začelo v mezolitiku, ko je lovec sledil čredam jelenov, gamsov in ko mu tudi svizci in zajci pod prostranimi območji južnih bohinjskih planin niso mogli ubežati. Lov je prisoten v planinah do današnjih dni. Iz vseh zgodovinskih obdobj so ohranjene kamnite, bronaste ali železne sulice in pušice. Ne smemo pozabiti sezonskega nabiralništva in sušenja jagodičja (borovnice, brusnice, jerebika).

Naslednji, ki so izkoristili obsežna, s travo porasla območja pod vršaci, so bili pastirji s svojimi čredami. Do sedaj ni dokazov, ki bi po-

trjevali pašništvo v eneolitiku (Oetzi), vsekakor pa za pozno bronasto dobo že lahko z gotovostjo trdimo, da se je uveljavila transhumanca. Ostanki bivališč so v Kamniško-Savinjskih in Julijskih Alpah (kamniti tlorisi lesenih koč), na območjih poselitve pa je v zemlji prisotna tipična prazgodovinska lončevina.

To je tudi obdobje, ko se v gore podajo prvi znani rudosledci. Najverjetnejša prazgodovinska rudarska in železarska delavnica je bila na Veliki planini, kjer se v prazgodovinski kulturni plasti pojavlja žlindra, okolica pa je bogata z bobovcem.

Vsekakor je pozna jesen 2006 prinesla prve otipljive rezultate, ki potrjujejo železarstvo v antiki tudi na Komni. Janez Bizjak in pisec prispevka sva pod Bogatinom poleg panonsko-noriške fibule iz prvega stoletja našega štetja našla kose težke žlindre in rudne jame s skoraj osupljivo pravilno razporeditvijo. Izredna urejenost izpod človeških rok je značilna za rimskega človeka. Kar sama se ob tem

ponuja zgodba o bajnem bogastvu, ki ga skriva Bogatin – skromen, a nadvse poveden začetek razkrivanja bogatega ustnega izročila, ki se je o tem oddaljenem gorskem svetu ohranilo v stoletjih in tisočletjih.

Raziskovanje planin v naslednjem desetletju

Mik odkrivanja neznanega je v vsakem človeku, odkrivanje človekove prisotnosti v slovenskem visokogorju skozi zgodovinska obdobja pa je zaenkrat domena zgolj peščice arheologov in predvsem gornikov. Strokovno obdelane so bile do sedaj predvsem dostopnejše lokacije, bolj obetavne, oddaljene in težje dostopne pa še čakajo. Zbornik Človek v Alpah, ki ga je uredil dr. Tone Cevc in je izšel pozno poleti 2006, nazorno prikaže razvoj odkrivanja in dela na visokogorskih arheoloških najdiščih. Poleg dejstev, ki so jih potrdili arheologi, knjiga nakazuje področja, ki jih bo treba zajeti v nadaljevanju raziskav.

Kje so hodili

V nadaljevanju so našteje že odkrite in z artefakti potrjene lokacije iz prazgodovinskega, antičnega in zgodnjerednjeveškega obdobja:

Kamniško sedlo – Pri Pastirjih, Velika planina, Velika planina – Gradišče, Mala planina, Ovčarija v Kalcah, Dolge njive – Krvavec, planina Koren, Čohavnica, Vodotočnik, Krvavec, Sedelce – Dleskovec, Korita – Dleskovec, planina Rzenik, Lipanca, Lipanca – Nove koče, Bevška planina – Svečica, planina Pod Gracijo, planina Klek, Mali Matterhorn, planina Za Migovcem, Krstenica, planina Pod Kreda, Vodene rupe pod Kreda, Smokuška planina, Zadnji Vogel, Raduha nad Loko, Štapce, Zgornja Krma, Kališče, Dolga njiva pod Cjanovco, planina Šija in planina Pungrat pod Košuto, planina Dolga njiva pod Košutnikovim turnom, planina Bavhe nad Belco, Visoki vrh, Kriška planina – Krvavec, Mišeljska planina, Kal pod prelazom Globoko, planina Jezerca pod Dleskovcem, Poljanica – Lepa Komna, Dolina Triglavskih jezer – Pri Utah, Vodole, planina Govnjač, Železnica, najvišja planina Pungrt pod Rjavino na kar 2010 metrih ter planine Kašina, Kuhinja, Zaslap, Pretovč, Zapleč in Zaprikraj.

Planinci in gorniki moramo poleg ohranjanja narave poskrbeti tudi za ohranjanje kulturne in zgodovinske dediščine. To bomo lahko naredili v polni meri samo, če bomo seznanjeni z vsemi danostmi, ki nas obdajajo na gorskih poteh.

P. S. Radi se spominjajmo prijatelja gora in raziskovalca planin dr. Toneta Cevca. ●

Alpska velesa.
Zvonci v tropu odzvanjajo.
Povsod belina.

Ostenja gore
prebude trenutke petja
neslišnih pesmi.

Prelivanje barv.
Stapljanje s tišino.
Jutro na gori.

V divjem plesu
se je oblak spotaknil
ob greben gore.

Osamelec in jaz.
Na gori sva oba
samotarja.

Sedim na gori.
Pogled drsi v daljavo.
Spreminjam se.

Mokra gozdna pot.
Nepričakovan zdrs.
Imam srečo.

Na poti navzgor
sem se spotaknila
ob senco.

Mirno priteče
preko temnega mahu.
Divje odteče. (Izvir Mrzle vode pod
Špikom)

Slavica Štirn

Za silvestrovo na Tosc

Pravo praznovanje

✍ Vesna Paulin

Vernar, Tosc, Veliki Draški vrh, Studorski preval in Ablanca

📷 Stane Klemenc

»Kaj ko bi letos silvestrovali malo drugače,« mi je predlagala prijateljica. »Klasično poležavanje doma in mrzlično pogledovanje na uro me že pošteno dolgočasita. Kaj ko bi jo mahnili v hribe, *ne v kočee*,« je poudarila, »v hribe?«

Še nikoli nisem silvestrovala v hribih. Saj to sploh ni slaba ideja. Sploh letos, ko je zima tako blaga in so naši vršci prekriti le s skromno snežno odejo. Pa tudi vremenska napoved je bila za tisti dan ugodna.

»Prav, kaj praviš na Tosc čez Rudno polje?« sem predlagala. »Relativno lahko je dostopen, razgleden, pa še nobena ga nima med svojimi 'trofejami'.«

»Velja.«

Spomini na Veliki Draški vrh

Ko sva že čez dobri dve uri marširali po slikoviti, razgledni poti od Rudnega polja nad planino Konjščice, sva bili že blaženi. Pot je sicer dolga, saj gre vse okoli jugozahodnega dela Viševnika. Seveda sva jo obe že ničkolikokrat prehodili, pa vendar se mi zdi, da se je nikoli zares ne naveličam, čeprav res že skoraj poznam vsak kamen na njej. Korak je hitro tekkel, s kondicijo

ni bilo težav. Na začetku je bilo na nebu še nekaj oblakov, kar nenadoma pa se je pred nama zarisala nebeška modrina. V daljavi se je odprl pogled na Spodnje Bohinjske gore, nad katerimi tako rada lebdi nekakšna sivina, bodisi od vlage, vročine ali pa prav posebne lokalne klime. No, tokrat je bilo drugače, vse so se prav razločno videle: Črna prst, Rodica, Kobla ... V šali jih imenujeva »najine lepotic«, ker imajo skoraj vse ženska imena za razliko od fužinskih gora, ki so skoraj vse brez izjeme moške in se jih je zato prijel naziv »najini lepotic«; markantni piramidasti Mišelj vrh, pa še malo višji Mišeljski konec, strahospoštovanje vzbujajoči Škednjovec, mogočni Debeli vrh, ljubki Stogi z zaobljeno obliko, pa Pihavec, Kanjavec, Tosc, Vernar ...

Pot naju je vodila tik pod zahodno steno Viševnika in v tistem trenutku se je pred nama zarisal Veliki Draški vrh. Nebo nad njim je bilo še posebej lepo in brez oblaka. Bolj ko sva se vzpenjali, čedalje intenzivnejša je bila modrina neba, ki sem jo z globokimi vdihli vpijala vase. Ves čas sem pogledovala navzgor k njemu. No, malo sem gledala tudi pod noge, saj so me že od malega učili, da ni slabo vedeti, kod stopaš. Še nekaj pragov in že sva bili pri Jezercih. Obe sva

se strinjali, da greva kar naprej, brez postanka, saj je bila pot še dolga. Videli sva, da je tega dne na Velikem Draškem vrhu vse polno ljudi. Kot mravlje so gomazeli gor in dol z vrha. Ob tem so mi misli nehote zaplavale v čas izpred nekaj let.

Moje prvo srečanje z Velikim Draškim vrhom so zaznamovale živalce in to na kar neverjeten način. Bilo je kakšna štiri leta nazaj, pozno spomladi, to vem, kajti gorsko cvetje se še ni razbohotilo v polnem sijaju. Medtem ko sva s hčerko, s katero včasih pohajkujeva po naših gorah, iskali pot na Veliki Draški vrh med ruševjem, se je od nekod pojavil svizec, zabrlizgal in že odskakljal nekaj korakov naprej. Sledili sva mu in ugotovili, da naju je pripeljal naravnost na pot!

Ko sva se bližali vrhu, so se od vseh strani začele k nama zgrinjati velikanske črede ovac. Na vzhodnem robu gore je na strmem pobočju stal črn, skodran oven z velikanskim rogovi in budno spremljal vsak korak svojih varovank, še posebej tistih, ki so prihajale po strmem severovzhodnem grebenu. Če se je za katero izka-

zalo, da gre v napačno smer, je začel blejati, se postavil prednjo in jo gnal v zeleno smer. In v dobri uri je bilo na stotine ovac na kupu. Kakšen prizor iz narave! Ko sva se ravno namestili, da si malo odpočijeva na vrhu oz. tik pod njim, kjer je trava še posebej mehka in udobna, je hčerka nenadoma smeje se zavpila: »Ali veš, na koga si skoraj sedla???? Na planinskega zajca!«

Izza moje zadnjice je kot puščica šinil čudovit, sivo srebrn zajec s sijočo dlako kot iz svile. Prvič v življenju sem videla to žival. Ko sva malce pogledali naokoli, sva videli, da sva res sedeli tik zraven luknje v travi, ki je bila očitno dom (ali pa vsaj eno od domovanj) te ljubke, plašne živalce.

»Neverjetno, da si je prav tu izbral svoje prebivališče. Saj sploh vedela nisem zanje, sploh pa, da so tukaj!«

»Neverjetno, mami, je to, da si se izmed vseh prostorčkov usedla prav na njegovo prebivališče!« se je še kar smejala hči. Res, prav neverjetno naključje. Še dolgo sva se smejali temu res nenavadnemu dogodku.

Triglav z vršne planote Tosca

Marjan Bradeško

Fužinske gore s Pokljuke

Drugič mi je Veliki Draški vrh pokazal svojo naklonjenost na prav poseben način. Bilo je pozno poleti, pred kakšnima dvema letoma. Že ko sem stopala od Rudnega polja navzgor, je bil zrak težak in vlažen in prav taki so bili oblaki nad menoj. Vse je kazalo na dež. Bila sem sama. Lahko sem opazovala, kako so oblaki vse naokoli mene postajali najprej svetlo sivi, nato vijolično sivi in na koncu temno svinčeno sivi. Sploh Spodnje Bohinjske gore so imele nad sabo tak zamolklo siv odtenek, da me je bilo groza gledati v njihovo smer. Pokrajina je dobila videz neresničnosti. Komaj kaj se je videlo, čeprav je bilo sredi belega dne. Oklevala sem, ali naj grem na vrh ali ne. Po naravi še zdaleč nisem ekstremist in izzivalec. Nenadoma sem ugotovila, da je kljub temu, da je vse okoli mene sivo, nad Velikim Draškim vrhom krpica modrega neba, še malo večja modra krpica pa je visela v okolici Viševnikovega vrha. To mi je dalo nekaj upanja. Odločila sem se, da vseeno stopim na vrh, ko sem že tukaj, seveda brez malice, fotografiranja ipd. Ko sem

prišla na vrh, se mi je odprl pogled proti Triglavu, Rjavini. Kar groza me je bilo ob tolikšni sivini. Če je res, da se vreme kuha v »triglavskem kotlu«, potem sem mrzla (to se pravi mokra). Na hitrico sem poklicala domov, domači pa so zagnali cel halo. Bili so čisto iz sebe, kaj da norim, saj v vsej Sloveniji divjajo nevihte, da je voda že zalila številne kleti v Ljubljani in da se obeta še večje neurje, morda celo toča. Ko sem pogledala okoli sebe, je res povsod že začelo deževati, le sama sem bila suha. Hitro sem jo mahnila navzdol.

Med hitro hojo navzdol so strele paralele nebo, da je bilo kaj, elektrika je bila dobesedno povsod v zraku. A naj se še tako čudno sliši, prva dežna kaplja je padla name šele, ko sem bila nekaj metrov pred avtom na Rudnem polju, kjer so me čakali prijatelji, ki so šli na Uskovnico mokri za »ožet«. Ko sem sedla v avto, sem imela celo frizuro, primerno za javnost (kar mi običajno ne uspe niti v mnogo boljših vremenskih razmerah). Veliki Draški vrh je očitno ušel vse-slovenski nevihti in ohranil svojo lastno, pri-

Robert Klančar

vatno klimo. Še danes ne vem, katere naravne sile so bile tako prijazne z menoj, še manj, s čim sem si zaslužila njihovo naklonjenost. Sem jim pa vsekakor nadvse hvaležna!

Sonce in luna na Toscevem nebu

V tem času, ko sem v mislih obujala spomine na izkušnje z Draškega vrha, sva že prispele do Studorskega prevala in zagledali »svoje lepote«, fužinske gore. Obe sva dobesedno zaljubljeni v ta konec Slovenije. Toliko impozantnih vrhov na kupu! Še posebno lepi so, ko jih prekrije sneg. Tokrat so imeli konec decembra le skromno belo prevleko, a so bili vseeno prekrasni!

Na Studorskem prevalu sva hitro pomalicali, saj so bili sunki vetra precej močni. Nato sva nadaljevali s hojo. Koraki so počasi merili tako znano »romarsko« pot. Grela naju je čudovito in za december prav neverjetno močno sonce. Predajali sva se žarkom ter srkali mir in tišino okrog sebe. Ko takole nekaj časa hodiva, vidiva,

da se pred nama tik ob poti nekaj premika. Bil je gams, ki je jedel redke šope trave, ki so moleli iz snega. A še preden mi ga je uspelo fotografirati, je nonšalantno odpeketal nekam med rušje. Očitno je bil tiste vrste gams, ki ceni zasebnost. Ni bil »barovec« po duši.

Pot okoli Tosca je razmeroma dolga, saj je mogočna, debela gora z več vrhovi. Odločili sva se, da ga osvojiva po manj znani poti z zahodne smeri, ki nama jo je nakazala markacija, zarisana na drobnem kamnu. Videli sva še svežo gaz po strmem gorskem žlebu, ki je obetal hiter vzpon. A kot vedno so se razdalje v hribih izkazale za varljive, hoja po snegu pa je čas vzpona še dodatno podaljšala. Terasasto južno pobočje Tosca je bilo čudovito, vendar je obenem zahtevalo nenehno iskanje prehodov med ruševjem, skalami in seveda izogibanje zaplatam drseče trave. Ko sem kasneje v vodnikih prebrala, da tod poleti mrgoli kač, sem bila še bolj zadovoljna s svojo odločitvijo, da Tosc osvojim pozimi.

Počasi se je dan prevešal v večer. Zahodne zarje so začele dobivati pastelne odtenke, najprej je bilo nebo turkizno modro, nato škrlatno, na koncu pa skorajda oranžno. Vse te spremembe so bile tako subtilne in hitre, da sva jih komaj dohajali. Na nebu se je tudi že zarisala luna, ki ji je le nekaj dni manjkalo do popolne okroglosti. Pot naju je vodila levo, čez še en skalen previs, nato pa sva bili kar hitro na vrhu. Tam me je zajela prava evforija.

Bilo je rajsko lepo, zadnji žarki sonca so ožarjali zahodno nebo, skoraj čisto polna luna je lezla na obzorje, vse naokoli pa sami dvatisočaki, ki so nemo zrlji vame v svojem mogočnem miru in tišini. Edinole leden večerni vetrč mi je kot bič udarjal v zardela lica, a me to sploh ni motilo. Prav zlahka sem si predstavljala, da je v tem trenutku na katerem od fužinskih vrhov še kakšen zanesenjak, željan malo manj bučnega silvestrorega, ki zamaknjeno gleda v debelo luno in čarobno pokrajino okoli sebe.

Bilo je že pozno, in če sva hoteli varno sestopiti, sva se morali obrniti. Ni bilo časa niti za malico niti za daljši počitek. Vseeno sem pred odhodom še enkrat objela svet okoli sebe in si v mislih obljubila, katere fužinske lepote bom osvojila v prihodnjem letu. To je bila moja nooletna obljuba in želja obenem.

Navzdol je šlo hitro, a zaradi precejšnje strmine so kot vedno trpela kolena. Ko sva se

končno priključili glavni poti, ki vodi z Rudnega polja na Triglav, sva še zadnjič pogledali Toso.

Na vrhu grebena sva zagledali tri gamsje glavice, ki so naju izza skal radovedno opazovale. Res prijazen zadnji pozdrav in novoletno voščilo!

V iskanju luninega sija do medvedovih stopinj

Še pred temo sva bili na Jezercih, kjer sva se malo spočili in spili še malo čaja.

Bilo je že temno, zato sva prižgali svetilko (tako pravo, »Made in Germany«). A glej ga zlomka, že po desetih minutah je bilo konec z njo. To bodo te znamenite kitajske baterije, ki vsega skupaj zdržijo nekaj minut, sem se pridušala. No, vseeno sem si morala priznati, da moder planinec vedno vzame vse rezervno, saj nikoli ne ve, kaj ga čaka.

Bova že kako. Še dobro, da je polna luna, vendar njena svečava najbrž ne bo dovolj močna, da bi nama osvetljevala temno pot okoli Viševnika, ki pelje večinoma po gozdu. Zato sva se odločili za pot čez planino Konjščico. Vedno sem si jo želela preskusiti, a nikoli ni bilo prave priložnosti. Po zložni, široki, odprti in zasneženi, predvsem pa osvetljeni (saj je nanjo padal lunin sij) stezi sva bili kaj hitro na Konjščici. Res se je ta pot izkazala kot bistveno krajša, pa tudi svetlejša od gozdne.

Na planini je vse samevalo. Svet je bil prekrit s snežno odejo, ne debelejšo kot pol metra, a dovolj, da sva se ugrezali do kolen. Zdaj naju je čakal najtežji del najinega podviga, v temi, brez svetilke, sva morali najti pot na Rudno polje. Ko takole hodiva, se ustavim kot vkopana. Pred menoj so bili namreč jasno vidne in še čisto sveže medvedove stopinje, ki so v bližini enega od poslopij krenile navzgor proti gozdu. Tedajci sem se spomnila, da sem v časopisih prebrala, da medvedje zaradi letošnjih visokih decembrskih temperatur sploh še niso odšli na zimsko spanje. Da mi ne bi misli preveč zajadrle v ugibanje, koliko takih sestradanih medvedjih družin v obupnem prizadevanju za hrano v tem trenutku lomasti po poključskih gozdovih, sem hitro usmerila vse napore v iskanje vezne poti na Rudno polje. In glej, z zasledovanjem medveda sva, ne boste verjeli, prišli prav na vezno pot, ki se vije globoko v

gozdu. Bili sva tako srečni, da sva kar zavriskali! Zdaj sva bili na poti, v popolni temi, sredi gozda, ki se je le vsakih nekaj metrov tako razredčil, da je dovolil luninim žarkom, da so vsaj malo osvetlili pot.

Iz sanjske noči v svet sanj

Zadnji del je bil najbolj »opotekav«. Koreni ne debelih starih smrek so se vseprek razraščale čez pot in najbrž sva imeli kar nekaj sreče, da se nisva nikoli spotaknili in da sva v večini primerov kar nekako uganili, kje se nadaljuje. Seveda sva vmes zašli tudi na stranpoti, a sva se vedno prej ali slej vrnili na glavno. No, objeli sva tudi kakšno drevo (čisto nehote, pa vendarle prijateljsko), sicer pa pravijo, da to sploh ni slabo in je kvečjemu zdravilno.

Ker je vsega hudega enkrat konec, sva tudi midve, zdaj že povsem opotekavih nog in z zadnjimi močmi, zagledali gozdno cesto na Rudno polje. Ko sem pogledala na uro, sem izračunala, da naju je poplesavanje med drevesnimi debli stalo skoraj dve uri (v normalnem času bi pol ure več kot zadostovalo). Še malo in že sva bili pri avtu.

Pot do Ljubljane je bliskovito minila.

Na poključki cesti sva se še dvakrat pobliže srečali s tamkajšnjimi živalskimi prebivalci. Prvič je šlo za elegantno lisico, ki se ni prav nič ustrašila najinih dolgih luči in si je prav na ovinku izbrala prehod za pešce. Edinole gozdni zajček se je zmedel ob lučeh, čeprav kratkih, in nekaj ovinkov prekriznil v svoji značilni cikcak varianti, preden je končno izginil nekam v obcestno grmičevje.

Obe sva se strinjali, da je bil to eden najbolj razburljivih izletov, kar sva jih opravili v zadnjem času. Da ne rečem daleč najboljše silvestrovo v najinem življenju.

Ko sem prispela domov, se mi je zdelo, da sem iz mirnih nebeških višav pristala na trdnem zemeljskem bojišču. Petarde so pokale kot na fronti. In še preden so z ljubljanskega gradu poletele v zrak znamenite novoletne rakete, sem se že zleknila v posteljo in v hipu odjadrala v svet sanj. Hrupa z bližnjega »bojišča« sploh nisem več slišala, lahko bi uporabili topništvo ali še kakšno drugačno orožje. Utrujenost, veter in mraz, predvsem pa razburljiva doživetja so pač naredila svoje. ●

Čez Bevkov vrh k Sv. Pavlu na Straži

Barvitost krajev nad Idrijco – skrajno primerno za slikarsko platno!

✍ Rafael Terpin 📖 Marjan Bradeško

Travnik je prav majhno naselje ob Idrijci, nekako sredi poti med Spodnjo Idrijo in Želinom. Dolga leta po drugi vojni je ob cesti pisalo le Otalež (njihova matična vas, ležeča skoraj tristo metrov višje v prisojnem bregu Bevkovega vrha). Domačinom je nazadnje

zavrelo. Zahtevali so, da se splošno znano ime Travnik tudi uradno označi. In bili so uspešni. Saj gre vendar za povsem poseben dolinski kraj ob reki. Travnik je lahko tudi izhodišče za kakšno bolj gor postavljeno turo (turico), včasih nas zažeja po takih poteh. Tudi mene.

Pogled z Bevkovega vrha proti Poreznu, R. Terpin, akril, 2007

Slovo od reke se vleče

Takrat (čednih novogradenj na Travniku še ni bilo) sem jo navezal mimo Rupce. Hiša se mi je smejala na prvem soncu, sama in po običaju tiha. Občudoval sem jo, kako se je stiskala pod visoko drevje. Vesel sem bil njenega portona, zlizanih rezljanih vrat, kovane kljuke. In v senci vdolbene niše je sameval pajčevinast kipec. Pot je zakljukala navzgor in ni bilo dolgo, da sem zvrha zijal čez njeno rešetasto streho. Pogledi v Masore na drugi strani Idrijce so bili od nekdaj pusti in zasenčeni. Tam čez se sonce le redkokdaj posprehodi. Zanesljivo je prijaznejše z Masor zijati sem čez na otaleško stran. Nekaj mlajša domačija z imenom »V hribu« ima že pravo obilje sonca in toplote. Mimo njih se namoči vsaka popotna srajca. A slovo od reke se vleče, njen zamolkli dolinski glas zlepa ne potihne.

Na – pa sem na cesti, desno se gre v Dolenje Jazne (včasih Jazbine). Levo navzgor sem takoj na križišču: desno se gre v Gorenje Jazne in čez Kanavc na Sovodenj, naravnost navzgor gre čez Hmenice na Bevkov vrh, leva se spotegne skozi Otalež in Plužnje do Pirhove luknje. Usmerim se na hmeniško, a le do prvega odcepa. Voznik je dober do prvih večjih svisli, tam se izgubi. Pred mano se v vse smeri širijo ostarele senožeti (danes hmeniški ovčji pašnik). Rumene trave, zlate breze, rdeče trepetlike mi zaljšajo dan. Le gor, le gor! si pravim. Klanec je trmast, a svetel in ves čas razgleden. Čez Idrijco postajajo Masore nekam ponižnejše, tudi prefarski Jelenk (1108 m). Pod hostami je izstopila bližnja vas Otalež. Njena pregovorno široka cerkev se je kot koklja postavila nad vaše strehe. Tod so pač vse stvari le zabodene v klanec.

Ogibam se hišam. Po travnatih strminah piham navzgor, umikam se le gozdičkom in grmovju. Po malem zavijem proti severu. Ko sem že visoko nad reko in je pred mano (seveda za gričem) le še opuščena Slabetova hiša, se ustavim na starem, meni svetem razgledišču. Pod košato smreko prav zmeraj čičnem, privežem dušico in – potem si z reko in dolino kakšno bolj odprto rečemo. Kraj sam ni nič posebnega. Debela smreka ob vozniku, ki se mehko spušča, če gledaš vanj zvrha, naravnost v Gorenje Jazne. Seveda gre le za vtis. Kolnik je namreč le vidni del neke človeške poti. Od tam, kjer ga v vidnem polju zmanjka,

je skozi življenje namišljenih in zastavljenih še mnogo dobrih in slabših poti. Kaj bomo od vsega zmogli uresničiti, se pa nikoli ne ve. Tako nekako jemljem ta kolovoz, ki se mi s smreko za hrbtom mota izpod nog in ga le hitro pobere v svoje dlani plava dolina.

Mrč se je zlepil z nebom

Pod smreko, na korenini sede, torej lovim sapo. Spodaj se igrivo vglablja dolina Idrijce. K njej v lahkotnih in energičnih potezah padajo grebenasti loki z leve in desne, voda pa v dnu zavija tako, kot ji velewa geologija. Že Šnitov rob pod ledinskim Gradiščem je v krepkem mrču, kaj šele Cerkovni vrh, greben z Golic! V »Ameriki« (Mokraški vasi) se zdi, da se vendar svetlika streha. Za idrijsko kotlino ni ničesar več. Hoste so mrknile v mrč, mrč se je zlepil z nebom. Šivov preprosto ni. Srečal sem se z dnem, v katerem ne veš, kje se nehajo nebesa in kje se začenjajo grebeni. Skrivnost je draž čednega dne.

Strašno lepo je. Spreddaj so namalane močne zelene, poprhanne z redkimi jesenskimi rožami (navadno madronščico). Skozi sanjske sadovnjake Gornjih Jazen se pasejo rdeče in lilaste strehe. Ob robu vasi čepi bela cerkvena sv. Nikolaja. V dolini se le enkrat zablešči reka, tudi cesta ob njej. Vse ostalo so drage jesenske skrivnosti za modrikastimi zavesami, zataknjene onkraj vidnih plotov, so in niso. Vidim jih ne, a o njih vendar nekaj stvari vem. Tam vse-kakor so, danes vse mehke, blage, raztopljene v medenost oktobrskega dne.

Kako naprej? O, gladko dalje po vozniku, mimo svisli, čez postrgane travnike; pred zadnjim travnatim klancem pa levo pod daljnovodom (pot je tu že markirana) in lepo po ravnem nad mogočno (kovkarsko postavljenno) Hmenico. Moja prva hiša je tako Slabetova na Bevkovem vrhu. Prazna in propadajoča. Na cerkljansko planinsko zavetišče v njej se spomni le še redkokdo. Če zaradi drugega ne, zaradi brdkih otroških spominov jo bom nekoč spravil na platno.

Griča nad Slabetom se iz preteklih časov spominjam po nepreglednih žafranovih poljanah, po dolgem kozolcu samcu, ki se ga je videlo od povsod, in po zbledeli kapelici. Prostor ob znamenju smo brez besed razgla-

šali za pravi Bevkov vrh, torej najvišjo točko hriba, čeprav to nikakor ni. Kota 1051 metrov je precej stran od kapele. A od kapele se tako prisrčno in imenitno gleda na Porezen! Od tod je tudi dobro pregleden Cerkljanski Vrh, rodni kraj moje stare matere Franice, ki so ji na stara leta sosedge rekli le še Trpinka.

Glej! Na brežibno in le nekoliko zatohlo plavem (tudi mrčastem) nebu se je nekje iznad potopljene Rodice rodil prvi današnji oblaček. Drobna, skoraj neopazna kepica. V globokem mrču trdno spi Porezen, Kojca in Blegoš se zdita le njegova podaljška.

Iz rožnatih daljav za silo bodejo podgorske vasi. Tudi Gornje Ravne. Ostalo

so topli jesenski gozdovi, so stare opuščene in zdaj zlate gmajne, so nepokošene senožeti in so dvakrat postrgani travniki okrog še živih kmetij. Preko obzorij se pretaka blagodejna tišina. Le Bendetove slišim, kako trosijo gnojvko na travnikih nad cesto. Še vidim jih.

Čez Bendetov grič po spomine

V Novi Oselici je pri Sv. Janezu odbilo pol poldne. Trava se je skoraj osušila od jutranje rose. Sedim ob stari kapelici, v hrbet me blago greje oktobrsko sonce. Skico sem spravil na papir. Nekam zaškrpala mi je, a vem čemu. To je najvažnejše: vedeti in si vedenje zapomniti. Izbrati bo treba kvadratni format, da bo dovolj prostora za zelen travnik pod nogami – pa za neznosen mrč v Poreznu in za njim. V sredi si bodo zlahka oddahnili toplo jesensko žareči gozdički, ki razmejujejo ravenske travnike in pašnike. Lepa kmetija »Na ravan« se bo drobcena stiskala za svojimi krošnjami in travniki (v aprilu znajo biti presenetljivo vijoličasti!). Zdaj pa navzdol. Kjer koli. Po pašniku, skozi gozdiček, kjer še v snegu cveto kronice, po označeni stezi. Važno je, da se nekako

Pogled z Bevkovega vrha proti Idriji, R. Terpin, akril, 2007

stopi mimo kmetije Na ravan (zadnja leta tu kupujem odlični sir Očanc). Naprej gre po cesti. Na bližnjem Veharšu jo preseka starejša pešpot iz doline Idrijce čez Lazec, Zaklanec v Novo Oselico in na Sovodenj. Veharška hiša na prepihu je še danes mogočna. Če odmislim njena leta, si jo zlahka predstavljam kot izredno čedno in ubrano kmečko stavbo. S ceste skozi Cerkljanski Vrh uberem bližnjico čez Bendetov grič (Danes zaraščena. Planinci smo se le polenili. Krivo zna biti to, da zadnja leta Bendetovi tod pasejo.).

Čez komaj napet grič ob preširokem nebu se mi zdi vedno sproščujoče odpočito. Kako posebno je šele v aprilu, ko se razcveti žafran! S slednjim korakom se mi odpira vrhnji del Vovkove grape ali bolje povedano Zaganjalke. Izvirek stalne vode pod Zakrogom ne prihaja na dan v enakomernem toku, pač pa se ob različnih letnih časih (še bolje – pogojih) različno zaganja. Po doma iznajdenem imenu zaganjalka se vsi podobni izviri na Slovenskem imenujejo zaganjalke.

Po nekaj korakih se mi izpod nog spotegne ta Bendetova in nekaj bolj odmaknjena Zavrharjeva domačija. Povezuje ju star kolnik, tudi

drevesa, ki ob poteh od nekdaj rada rastejo. Proti grapi nagnjeni travniki so zeleni, zlati, rjavi. Nad Bendetom črn, mogočen smrekov gozd. Skozenj se zvija domača cesta. Malo nad njo in nedaleč stran od hiš je svoj čas stala lesena brunarica (bajta, se pri nas reče), bivališče hlapcev in dekel, ki so delali pri Bendetu in seveda niso premogli nobene zemlje. Ob koncu 19. stoletja so v njej šteli dneve Janezovi in Marijini otroci. Osem Mravljetrovih žvižgavcev; Andrej, Marička, Katarinca, Tonče, Marjanca, Franica, Janez in Blaž. Že septembra 1892 Maričke, Marjance in Blaža ni bilo več. Do odraslosti so obstali le trije, med njimi Franica (moja stara mama). Najbrž prav zato vedno, kadar grem čez Bendetov grič, postojim in pomislim nanje, ki jih že dolgo ni več. Mogoče mi je ta del Cerkljanskega Vrha zaradi starih korenin tako domač in ljub.

Svečan zaključek dneva

Naprej jo ubrišem po cesti proti Kladju. Z ostre rajde nad Kacinom krenem levo kar po travniku, skozi grmovje in po bližnjici na Lajše (vrisana na turistični karti Cerčno). Ob robu ovčjih pašnikov sploh ni daleč. Na Kladenjski senožeti sameva iz svisli urejena kapela sv. Križa, od katere peljeta do zasutega brezna v gozdu tlakovana steza in križev pot. Temnejša stran cerkljanske zgodovine pravi, da je tukaj partizanska oblast leta 1944 ubila in v brezno pometala petnajst nedolžnih ljudi, takrat prenačleno označenih za narodne izdajalce. Bilo je po zelo znanem nemškem napadu na Cerčno. Tedaj je padlo sedeminštirideset ljudi, med njimi precej članov partijske šole. Žalost in ogorčenje sta bila po tragediji neznosna. Partizanska oblast je hitro ukrepala tudi zato, da bi opravičila ali zakrila svojo nesposobnost med samim napadom. Dolga leta po vojni se je smelo govoriti le o padlih tečajnikih, na Lajšah so uredili obeležje šele po osamosvojitvi. A tudi danes je med najstarejšimi Cerkljani še čutiti strah, negotovost in nemoč. Take rane se zlepa ne zacelijo.

Lajše (ali Veliki vrh, 882 m) so kljub kruti zgodovini prijeten in obiskan kraj. Dvigniti se je treba le nekaj metrov, toliko, da se pokuka čez smreke Jamškovega gozda – pa ti sede v oči stari Porezen (1630 m), z leve podprt z Ritav-

ščico (1156 m) in Otavnikom (1306 m), z desne pa s Humom (1423 m), Držetino (1291 m) in Kopo (1360 m) na Cimprovi. Vmes so danes le plava cerkljanska dolina in nekoliko zamegljene podgorske vasi (Gorje, Poče, Trebenče). Ne prav bele meglice so zastrle grape in vmesne hrbte, v zgledeno čiste barvne ploskve ne more smukniti nobena ostra luč. Sence so pomrle. Vse videno se zdi skrajno primerno za kakšno novo platno.

Južno pod vrhom pelje stezica skozi pisano trepetlikovje. Po mehkih tleh so natresene praznično tople barve. Na odprtem se stopi mimo mogočnih brez. Spodaj, na bolj kmečkem rdečijo temne češnje. Od Lojzeta na Lajšah se prav kmalu najde označeno grebensko stezo proti Sv. Pavlu na Straži. Greben je oster, še bolj strm. Prepadne stare košenice zlatijo s svojimi travami. A klanec se unese. Naenkrat sem v čednem gozdu, strmine padajo k Zaganjalki in k Cerknici. Ta delček poti je posebno mehoben in prijazen ob bolj poznih jesenskih popoldnevih. Zadnje sonce je zmeraj najudarnejše. V sončno bleščeči igri se posprehodiš do samotne cerkvice sv. Pavla (402 m). Biserček je dobro občudovati od daleč, kajti tako imeniten, kot je, ne bi bil, če ne bi za njim čemeli že v prvo temo potopljeni bregovi z one strani Idrijce; Žitnik nad Jagrščami (693 m), divje v nebo zasidrani Jelski grič (649 m) in nekaj nižji Kovk, greben, ki se z Jagršč vleče na Reko.

Dan se bolj svečano ne more zaključiti. Le zadnje sonce pri Sv. Pavlu je treba uloviti. To se ne zgodi vsak dan, celo vsake jeseni ne. A kadar se le primeri, se je treba ustaviti, odsopsti in v trpkosti jesenskega predvečera skromno pomolčati. V naglem mraku se je najbolje kar po strmi cesti spustiti proti Želinu. Za hrbtom se Sv. Pavel loteva dolge noči. Vendar mu gre zelo utečeno od rok. Sv. Pavel je od nekdaj del tistega svojega Kovka. Zagotovo je bil tam še pred cerkvijo. Na Straži? Na straži. ●

Opravičilo

V zadnji številki Planinskega vestnika smo objavili članek o Svetem Lenartu. Avtor besedila in fotografij ni Benjo Ursič kot smo pomotoma zapisali, pač pa Benjamin Marjanovič. Za napako se opravičujemo.

Uredništvo

Po nekdanji Levstikovi poti

Potovanje od Litije – mimo Čateža

✍ Marjeta Štrukelj 📖 Alenka Veber

Na vlaku smo stali z nahrbtniki pred nogami. Zapriseženi zaspanci smo zehali in skozi okna v megleno jutro godrnjajoč šteli postaje. V Litiji smo se prebudili, prijazni šofer avtobusa nas je v Šmartnem napotil na Levstikovo popotovanje.

Da jima je baba pot kazala in odnašala – tega sta se hitro domislila Peter in Janez, vendar sva z Vero preslišali namig, da o Katri ne govorim – ta je imela pri očku vso potuho, kot se za rosno mlade dame spodobi. Celo brke mu je lahko navijala gor in dol, kadar se ji je zahotelo.

Priznam, da sem pred našim popotovanjem po nekaj dolgih letih znova prebrala zapis

našega pisatelja; tako je knjiga poleg cunj in hrane le nahrbtniku delala obliko, druge naloge ta dan ni več imela. Po izročilu smo za mostom zavili »na desno roko«, naprej pa v nikakršnem redu, kar čez travnike krajšali ovinke proti gradu Bogenšperk. Sonce je ožarjalo njegove bele zidove. Tam na levi je bila Kostreznica, dolenski griči so se prebujali pred nami.

Po gričih in vaseh med prijaznimi Dolenjci

Na makadamski cesti proti Dvoru je zaropotalo za starim, pokrpanim avtom in Katra

Na Jelši

Pogled proti Libergi

je pobrala zarjavel vijak, ki mu kljub zadrtemu slovenskemu duhu nismo rekli nič drugače kot »šrauf«. Cesta je postala nogometno igrišče, čop las je poskakoval in se tu in tam prelil v slap čez pegasti obraz, ki je žarel od zadovoljstva. Izmenično sva brcali ta »šrauf«, opravičila sem se Levstiku za svojo neresnost na tako resni zgodovinski poti, Janezovo in Petrovo negodovanje pa preslišala. Brcajoč sva se znašli pri kapelici na križišču, v kateri je Marija popotnikom želela dobro pot, ali pa, ne vem zagotovo in verjetno nikoli ne bo dokazano, lepši jutri. Kapelica je bila namreč vsa popisana s parolami za izid nekega referendumu – »vsi smo za, za lepši jutri« itn. Tudi drevesa okoli kapelice so kazala prizadevanje agitatorjev.

Hiše na gričih so bile majhne. Pot je vijugala na levo in na desno, gor in dol. Oko, vajeno ostrih obrisov skalnih gora, je zdaj počivalo na

iskrivih pobočjih, mehko zaokroženih in posajenih s trto. Te majhne hiše s prav tako majhnimi gospodarskimi poslopji so v nedeljskem jutru praznično pozdravljale. Ni bila navadna, bila je martinova nedelja, menda najljubša nedelja Dolenjcev. Preše so samevale, opravile so svoje delo. Povsod zlato rumeni venci koruze.

»Proti Primskovemu in na Zaplaz bi radi ... hmm ...«, de razmišljajoč, nato pa pristavi: »Prav je že, prav, ampak dolga bo, dolga ...«

Imena vasi so ostajala za nami, pot je tu in tam zavila v gozd, v katerem je odpadlo jesensko listje prijetno šumelo pod nogami – ali šelestelo, ropotalo pravzaprav res ne. O tem je bila beseda v naši pisarni v petek. Nasmehnila sem se. Kolikokrat je človek v zadregi, s svinčnikom in papirjem ne ve kaj pravega početi, v naravi pa je vse tako preprosto. Nikoli ti ne pade na misel, ali šelesti ali šumi, prepuščaš se užitkom harmonije zvokov in barv.

Vse več je bilo vinogradov, živo pisani listi so odkrili neobran venec grozdja, spomin na bogato trgatve. Utrujajoča in žejna je bila cesta do Primskovega. Zdaj je prešerna pesem odmevala prek gričev. Hrami, kakor jim je rekel Levstik, so bili na stežaj odprti. Prijazna deklica je prinesla svežo, dišečo jabolčno pito, kozarec z vinom pa je romal v krogu. Zares, tod živi vesel rod. Hvala vam, naša pot je še dolga ...

Znova vriski in veselo prepevanje, nismo več vedeli, kaj je bolj na stežaj odprto, Dolenjci ali njihove zidanice. Da ima samo cepljenko, je pravil, nič šmarnice ni v tem vinu. Oče mu je zapisal ta vinograd, posodobil ga bo, nasadil še novih vrst trte. Drugače pa je pri železnici v službi in iz Velike Loke bomo lahko odrinili proti Ljubljani. Pridno je točil v kozarec, dobra letina je bila in spomladi bo zlahka dobil delavcev v vinograd, če bo v sodu mokrina.

Hvaležni za gostoljubnost, nekam dobre volje, eden izmed nas celo vriskajoč, smo poskušali pravilno »jemati« ovinke. Ne, saj nismo bili opiti, Bog ne daj. Le oči so se svetile in prijateljstvo se je stopnjevalo v pravo zaupnost; prej smo skrivali, zdaj priznali, kje vse nas čevelj žuli. Mislim dobesedno. Noge so postale avtomati, gričem pa še zdaleč ni bilo videti konca. Trebnje v daljavi, nato pa gozd in nove vasi. Vseh puranov in gosk le niso spravili v peč.

Prebujajoč se dan na Libergi

Tudi vrtnice so še cvetele ...

Presenetilo nas je še nekaj – tudi vrtnice so še cvetele in prenekatera hiša je z rožami na oknih povedala, da nam Gorenjcem narava jeseni hitreje pokaže svoje mrzle zobe in smo morda zato tudi mi drugačni. Dolenjec je mehak in prijazen, nasmejan in odprt, lepo je bilo pozdravljati te prešerne ljudi in se greti ob njihovi toplini.

Cerkev na griču – Zaplaz. Tam je bil Levstik pred leti s svojim prijateljem pri maši, potem ko je doli v »farovžu« prenočil. Tudi nam bi se prilegel počitek, toda ura je bila pozna in je v nizkem popoldanskem soncu priganjala utrujene noge ... Tabla z napisom Čatež je vabila na levo, na desno pa dolga asfaltna kača z nesrečnim kamnom osem (8 km do Trebnjega). Da bi ujeli vlak v Veliki Loki – do tam je bilo samo

5 km, pet obcestnih kamnov – je Peter odpravil demokracijo. Na desno, mimo Čateža ... Še danes ne vem, zakaj sem negodovala, že tako sem po osmih urah komaj vlekla noge za sabo. Tudi Janez je v mislih in na glas pripravljaj grmado svojim čevljem.

Le Katra, ta navita žverca, je še enkrat poskusila svojo zvijačo. Z eno palico sva hodili v korak. Smejoč se sva pozabili na boleče noge, asfalt in obcestni kamen številka pet. Šiške, ki sva jih nabirali na poti, pa so v prazni čakalnici na železniški postaji postale nogometne žoge. Neuničljiva Katra je igrala nogomet ... Na vlaku je še zadnjič ta dan navijala očkovke brke.

Ni bil samo veliki slovenski mož Fran Levstik kriv za naše popotovanje, niti Martin, ki ta dan vabi med prijazne Dolenjce; čar spoznavanja moje dežele v poznojesenskem soncu s prijatelji na prašni cesti je bogastvo brez cekinov. ●

Vpliv vlage na mehanske lastnosti plezalnih vrvi

✍ Stojan Burnik, Marko Udovč, Anatolij Nikonov, Urška Florjančič, Igor Emri

Uvod

V sodelovanju med Centrom za eksperimentalno mehaniko (CEM) Fakultete za strojništvo in Katedro za gorništvost, športno plezanje in dejavnosti v naravi Fakultete za šport je skupina raziskovalcev (S. Burnik, M. Udovč, A. Nikonov, U. Florjančič, A. Pergar, G. Kofler) pod vodstvom prof. I. Emrija v laboratoriju CEM preučevala mehanske lastnosti plezalnih vrvi. Raziskava je obsegala analizo mehanskih karakteristik vrvi različnih proizvajalcev v suhem in mokrem okolju pri impulznem obremenjevanju.

Razvrstitev in zgradba vrvi

Vrvi glede na njihove mehanske lastnosti delimo na dinamične, polstatične in statične.

Moderne plezalne vrvi so narejene iz množice zelo tankih polimernih niti, ki sestavljajo osnovna dela vrvi – jedro in plašč (Jenkins, 2004). Trenutno se plezalne vrvi izdelujejo iz polimera PA6, imenovanega tudi »nylon 6«. Ta ima dobre mehanske, pa tudi fizikalne, termične in kemične lastnosti ter je odporen proti utrujanju, obrabi in mikroorganizmom. Vpliv ultravijolične svetlobe na razpadanje nylona 6 je veliko manjši kot pri preostalih polimerih. Slaba lastnost nylona 6 pa je odpornost proti vlagi. Že majhna vsebnost vode lahko močno spremeni mehanske lastnosti vrvi.

Tehnične karakteristike vrvi v skladu s standardom EN 892

V gorništvu imamo standard EN 892, ki temelji na predhodnem standardu, ki ga je oblikovala UIAA. Ta standard je pokrival področje plezalnih vrvi in je bil oblikovan že pred približno petdesetimi leti ter je z dopolnitvami v uporabi še danes. UIAA je prek svoje varnost-

ne komisije (Safety Commission) postavila tudi vrsto drugih standardov. Vsi izdelki, ki dosegajo določene zahteve glede kakovosti in varnosti, so označeni z uradno oznako UIAA¹.

Cilji preučevanja

Znano je, da se mehanske lastnosti polimerov lahko spremenijo za nekaj velikostnih razredov, če je material dalj časa izpostavljen vlagi. S teoretičnega stališča razmeroma dobro razumemo vpliv vlage na ekstrudirane in brizgane materiale, precej manj pa vemo o vplivu vlage na visokoorientirane polimere, kot so vlakna. Zato smo analizirali dinamične karakteristike poliamidnih vrvi z različno vlažnostno zgodovino.

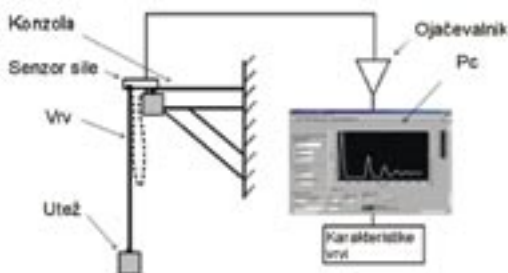
Eksperimente smo izvajali v laboratoriju CEM Fakultete za strojništvo v sodelovanju s Katedro za gorništvost, športno plezanje in dejavnosti v naravi Fakultete za šport. Analizirali smo razlike v mehanskih karakteristikah vrvi, t.j., ujemne sile in maksimalnega raztezka, dveh različnih proizvajalcev pri dinamičnem obremenjevanju v suhem in mokrem okolju.

Eksperimentalni del

Opis merilne verige

Na sliki 1 je shematično prikazana namensko razvita eksperimentalna veriga. Konzola je fiksirana na višini 6 m nad tlemi, nanjo pa je nameščen senzor sile. Signal iz senzorja sile potuje preko ojačevalnika, DAQ kartica pa zajeti signal pretvori iz analognega v digitalni zapis, ki ga zajemamo z računalniškim programom. Vrv je na enem koncu v stiku s senzorjem sile, na drugem koncu pa je na vrv pritrjena utež. Pri tem sta oba konca vrvi pred začetkom meritve locirana na enaki višini nad tlemi.

¹ www.rescue-eguip.com.au/REstandards.html

Slika 1. Shematičen prikaz merilne verige

Prpriprava vzorcev

V okviru naše raziskave smo analizirali vzorce komercialnih vrvi dveh različnih proizvajalcev pri mokrih in suhih pogojih. Debelina vseh vzorcev je bila enaka, t.j., 9.8 mm. Iz vrvi posameznega proizvajalca so bili pripravljene po 4 vzorci za testiranje. Priprava vzorcev je potekala tako, da smo posamezno vrv razrezali na štiri dele enakih dolžin, oba konca posameznega vzorca pa smo zaključili s prešitjem vrvi v zanko. Dolžina vzorcev pred začetkom izvajanja testa, l_0 , je bila 3.38 ± 0.04 m. Suhi vzorci so bili pred izvedbo meritve shranjeni pod enakimi sobnimi pogoji. Mokri vzorci so bili tri dni pred izvedbo meritve nameščeni v posodo z vodo. Teste smo izvajali na prostem pri temperaturi $26 \pm 2^\circ \text{C}$. Suhi vrvi dveh različnih proizvajalcev smo označili z SV1 in SV2, mokri vrvi pa z MV1 in MV2.

Merilni postopek

Teste izvajamo tako, da ustvarjamo prosti pad uteži znane mase, pripete na vrv. Pred vsakim testom je bila izmerjena dolžina vzorca

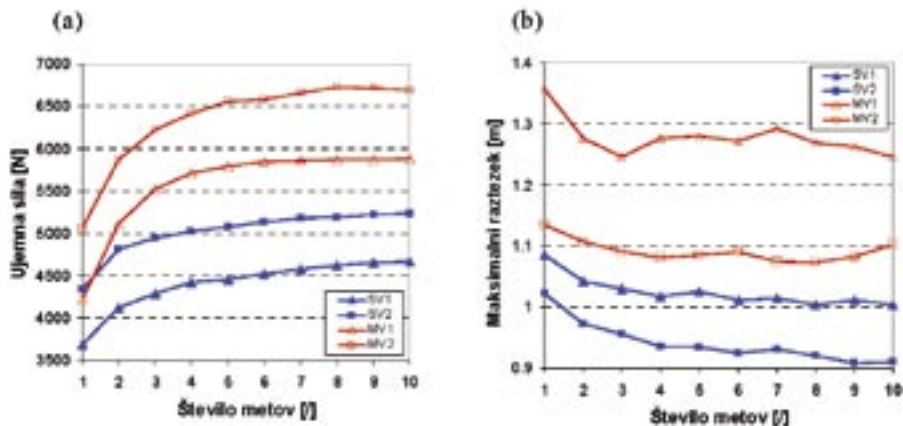
z zanko. Zatem je bila na vrv vpeta utež, drugi konec vrvi pa je bil pripet na senzor sile. Ob določenem času je bil sprožen met uteži, kar je povzročilo impulzno obremenitev vrvi. Masa uteži je znašala 43.85 ± 0.02 kg. Na vsakem vzorcu smo zaporedoma izvedli 10 metov s 5-minutnim časovnim razmikom med 2 metoma. Po vsakem metu smo ponovno izmerili dolžino vrvi. Merjeni odziv smo v obliki generirane sile v vrvi v odvisnosti od časa shranili v podatkovni datoteki za nadaljnjo analizo. Karakteristike vrvi posameznega proizvajalca so bile izračunane z uporabo programa DAR®, ki je bil razvit v Centru za eksperimentalno mehaniko.

Rezultati meritev in razprava

Z uporabo eksperimentalno-analitične metode, ki je bila v CEM namensko razvita za analizo časovno odvisnega vedenja vrvi pri impulznem obremenjevanju, smo primerjali karakteristike vrvi dveh različnih proizvajalcev pri suhih in mokrih pogojih. Analizirani vrvi v skladu z obstoječim UIAA standardom pripadajo istemu kakovostnemu razredu in imata po podatkih proizvajalcev enake karakteristike.

Primerjalna analiza vedenja suhih in mokrih vrvi pri impulznem obremenjevanju je za dva različna proizvajalca vrvi predstavljena na slikah 2a in 2b, ki prikazujeta odvisnost ujemne sile in maksimalnega raztezka od števila metov. Ujemna sila in maksimalni raztezek sta podana v obliki povprečnih vrednosti, izračunanih iz meritev na štirih vzorcih vrvi istega proizvajalca (suhih in mokrih).

Slika 2. Primerjalna analiza vedenja suhih in mokrih vrvi za dva različna proizvajalca: (a) ujemna sila v odvisnosti od števila metov, (b) maksimalni raztezek v odvisnosti od števila metov

Iz prikazanih diagramov je razvidno, da se vedenje suhih in mokrih vrvi dveh različnih proizvajalcev, ko jih izpostavimo enakim obremenitvenim pogojem, vidno razlikuje. Pri suhi vrvi SV1 je po 10 metih mogoče opaziti za 43 % višjo ujemno silo v primerjavi z moko vrvjo MV2. Pri suhi vrvi SV2 je po 10 metih mogoče opaziti za 38 % manjši maksimalni raztezek v primerjavi z moko vrvjo MV1. Iz analize je razvidno, da so mokre vrvi bolj nevarne za plezalce kot suhe. Ti rezultati kažejo, da je z uporabo novo razvite eksperimentalno-analitične metode, ki omogoča analizo časovno odvisnega vedenja vrvi pri impulznem obremenjevanju, možno opaziti razlike v vedenju vrvi, ki imajo po podatkih proizvajalcev enake tehnične karakteristike, določene v skladu s standardno metodo testiranja.

Sklep

Na osnovi rezultatov opravljene analize lahko ugotovimo, da se mehanske lastnosti vrvi različnih proizvajalcev, ki v skladu z obstoječim UIAA standardom pripadajo istemu kakovostnemu razredu in imajo enake karak-

teristike, vidno razlikujejo med seboj. Velike razlike v vedenju vrvi so bile ugotovljene med suhimi in mokrimi vzorci vrvi. Pričemer imajo mokre vrvi veliko slabše mehanske lastnosti kot suhe. Ugotovljeno je bilo, da se vedenje vrvi spreminja tudi s številom padcev, in sicer se s povečanjem števila padcev ujemna sila poveča, medtem ko se maksimalni raztezek zmanjša. Z raziskavo smo odgovorili na nekatera pomembna vprašanja o lastnostih plezalnih vrvi, še več pa smo jih odprli. Na nekatera med njimi smo že našli odgovor, druga pa ostajajo odprta in čakajo na rešitev ob želji po večji varnosti plezalcev.

Literatura:

Burnik, S., Simonič, E., Jereb, B. (2004). Odpornost plašča plezalnih vrvi. Šport, 52(2), 62-66.

Kofler, G., Perger, A. (2006). Študij vpliva vlage na mehanske lastnosti plezalnih vrvi. Diplomatska naloga. Fakulteta za šport, Ljubljana.

Jenkins, M. (2003). Materials in Sports Equipment, Woodhead Publ. Ltd., Cambridge. ○

Ob peti izdaji vodnika po planinskih kočah v Sloveniji

Četrta izdaja vodnika je bila razprodana in založniški odbor Planinske zveze Slovenije se je odločil za ponatis. Pri zbiranju podatkov o kočah pa je naletel na velike težave, saj odziv planinskih društev ni bil niti tako velik niti tako hiter kot pri prejšnjih izdajah. Nekatera planinska društva smo morali celo večkrat prositi, da so nam končno poslala podatke o svojih kočah. Največ zadreg je bilo (pravzaprav so nekatere še vedno) s telefonskimi številkami, saj so se prav v tem času menjavale vse klicne številke mobilnih telefonov 050, 0609, 0608 ..., spremenile pa so se tudi omrežne številke stacionarnih telefonov. Kar nekaj planinskih koč je zaprlo svoja vrata, nekaj pa je novih koč in bivakov. V vodniku smo obdržali risbe A. Rojca, nove risbe je narisal J. Lasnibat, dodali pa smo barvne posnetke nekaterih koč. Podatke smo dobili ne le od društev, ampak tudi iz koledarčka akcij 2006 in s spletne strani Planinske zveze Slovenije. Razume se, da bomo hvaležno sprejeli vse blagotne pripombe in popravke, ki jih boste poslali uporabniki tega vodnika pa tudi planinska društva. Možno je, da je med tiskom prišlo do novih sprememb podatkov. Prepričani pa smo, da bo vodnik doživel še več ponatisov.

Založniški odbor

Zima v Bohinju ...

 Peter Strgar

Poldnik nad Belopeškimi jezeri

Malo drugačen pogled na Mangart

✍ Bojan Kovačič

Junija lani smo se – naša družina in planinski prijatelji – vračali z izleta na Kamnitega lovca nad Višarjami po romarski poti iz Žabnice. V Beli peči (Fusine), na cesti od Trbiža proti slovenski meji, sem kupil lepo razglednico, na kateri je pisalo: »Valromana e Mangart da Cima Alpel«. Veličastna podoba Mangarta, ki dominira nad okolico na koncu Remšendola (Valromana), nas je prevzela, tako da smo v Mojstrani pogledali na zemljevid Zahodnih Julijcev. Tista Cima Alpel na zemljevidu ni bila videti nič posebnega, tudi skromno višino ima (1734 m). Toda oko se je ustavilo na drugi strani Remšendola, tam, kjer je z večjimi črkami pisalo Picco di Mezzodi (2063 m) in spodaj z manjšimi Poldnik (Kopa). S tega navzven pomaknje-

nega vrha (kot piše v Miheličevem planinskem vodniku) mora biti pogled na Mangart povsem drugačen, kot smo ga vajeni. Rdeča črta na zemljevidu povezuje goro z Belopeškimi jezeri, to pomeni, da je pot nanjo markirana. Hitro sva se dogovorila (moja boljša polovica in jaz) s svojima planinskima tovarišema – zakonskim parom iz Dravske doline –, da bomo ta vrh čim prej obiskali.

Strm vzpon na razgledni vrh

Lepega julijskega jutra ob štirih smo zapustili svoj skromni apartma na Bledu, ob šestih smo že parkirali pri zgornjem Belopeškem jezeru in nekaj minut pozneje je naših 285 let v

Poldnik nad Remšendolom, levo Breitkofel

📷 Bor Šumrada

jutranjem hladu pešočilo proti Jezerski planini. Šli smo po cesti skozi smrekov gozd in z začudenjem gledali velike skladovnice lepo olupljenih smrekovih debel, ki so čakala na odvoz. Kako je le mogoča taka velikopotezna sečnja v krajinskem parku? Skladovnice so se vrstile, dišalo je po smrekovi smoli in pred nami se je odprla planina. Sonce je že pogledalo izza Ponc, luč se je razlila po planini, ozračje se je že segrevalo. Velika ravnina pod zidano mlekarijo je bila izsekana, gola, pokrivala jo je le črna gozdna zemlja, posejana z belimi kamni. Strahota!

Odvrnili smo pogled od opustošenja. Lepa stezica, označena s številko 515, je vodila mimo mlekarije na desno v listnat gozd in v vijugah vse više do sedla, na katerem se je prevesila v Remšendol. Mi pa smo krenili po levi stezi. Sprva v prijetni senci velikih dreves, vse strmeje smo se vzpenjali do majhnega počivališča, s katerega se je med veličastnimi macesni odprl pogled na Mangart in Travnik pred njim. Tam smo prvič uzrli pobočje Poldnika od blizu. Drevesa je polagoma zamenjalo ruševje, nato je prišlo melišče in nazadnje skale. Vse strmejša je bila stezica, vendar varno speljana; varovala niso bila potrebna. Pogosto smo se ustavljali in občudovali vedno nove porajajoče se razglede.

Poldnik od Belopeških jezer

Četrť ure pod vrhom se je na levo odcepila steza, ki je vodila navzdol. Tablica na tem kraju nas je poučila, da se po tej poti pride čez Bukovnik v Remšendol in da je primerna le za izkušene. Druga tablica, ki je kazala na desno, pa je naznanjala, da se bližamo vrhu Picco di Mezzodi, ki se po slovensko imenuje Poldnik ali Kopa in po nemško Mittagsgogel. Lepo se nam je zdelo, da so se Italijani potrudili in napisali celo obe varianti slovenskega imena.

Še nekaj lažjega plezanja in stali smo na neporaščenem vrhu. Ura je kazala, da smo porabili za pot tri ure in pol, tako kot je napovedovala tablica v dolini. To preverjanje opravimo tudi sicer na vsakem daljšem vzponu, saj s tem potrjujemo svoje prepričanje, da imamo še vedno vsaj povprečno kondicijo.

Razgled pa tak ...

Poldnik je res imeniten razglednik. Globoko pod nami je bila dolina Remšendol, na severu zaprta s strmim, skalnatim Bukovnikom. Videli smo stezico, »primerno le za izkušene«, ki se je vila proti dnu čez grape in melišča. Onkraj Rabeljskih špic nam je mežikal Kamniti lovec, naš nedavni cilj, za njim skupina Viša in na desni Montaž. Zrak je bil izredno čist. Rombon, Jere-

 Jurij Senegačnik ml.

Belopeška jezera z vrha Poldnika

Vladimir Habjan

bica, Kaninova skupina, sami stari znanci so se vrstili na obzorju. Rateče in Tromeja nad njimi sta bila kot na dlani; vso to prelest smo spoštljivo spravljali na celulojni trak za poznejši spomin.

Vrh je daleč od cest in naselij, kot je videti, je tudi malo obiskan. Na Jezerski planini ni bilo hrupne »narodno-zabavne« glasbe, noben

zvok ni prodril do nje. Vso pot nam je ušesa božala razkošna tišina, ki jo je le redko pretrgal kak ptičji klic. Pobožno molče smo vsrkavali božanski mir.

Mangart, zaradi katerega smo pravzaprav prišli gor, je bil s te strani prav lep. Grapa, po kateri je speljana Slovenska pot, je bila lepo

Poldnik, 2063 m

Andrej Mašera

Poldnik (Kopa, Picco di Mezzodi) stoji v divjem skalnatem grebenu med Mangartsko dolino in Remšendolom (Val Romana). Edini v njem je dostopen po markiranih poteh. Čeprav vrhovi, ki se od njega nizajo proti severu, ne presežejo višine 2000 metrov (Torre di Valromana, 1972 m, Breitkofel, 1988 m, Ranftkofel, 1891 m, Gesperterkofel, 1883 m, Schöneck/Montebello, 1787 m), so vsi po vrsti izjemno težko pristopni in brez dvoma predstavljajo najredkeje obiskano področje Julijskih Alp. Leta 1931 se je na Schönecku smrtno ponesrečil tržaški alpinist Mario Premuda, ki je sistematično raziskoval to divjino (danes se po njem imenuje koča v Glinščici pri Trstu). Bilo bi zelo hvalevredno, če bi se slovenski alpinisti kdaj pa kdaj podali v raziskovanje sten in grebenov nad Remšendolom severno od Poldnika!

Na Poldnik pripeljeta celo dve markirani poti, ena od Belopeških jezer, druga iz Remšendola. Obe sta kar naporni in tehnično ne povsem enostavni; to velja

zlasti za pristop iz Remšendola, ki je dolga in zelo zahtevna tura. Poldnik ima še eno značilnost: čeprav so poti dobro označene, varoval ne bomo srečali.

Pristop od Belopeških jezer

Izhodišče: Zgornje Belopeško jezero, 929 m, **gostišče** Ai Sette Nani (Sedem palčkov), **dostopno po asfaltirani cesti iz Bele Peči (Fusine-Laghi). Veliko parkirišče.**

Višinska razlika: 1130 m.

Težavnost: Zahtevna označena pot.

Vzpon: Pri cestni zavori nad Zgornjim Belopeškim jezerom zavijemo po cesti na obsežno Jezersko planino (Alpe del Lago). Še naprej nekaj časa po cesti proti zahodu, do vznožja zelo strmega gozdnatega pobočja, ki ga pot št. 514-515 premaga v spretno speljanih ključih. Po dobri uri vzpona dosežemo sedlo Sella Col Rotondo, 1400 m, kjer se pot št. 514

začne spuščati proti zaselku Ortigara, naša s številko 515 pa zavije levo po gozdnatem slemenu v smeri Poldnika. Kmalu se začne kar huda strmina, ki nas bo v stalnem crescendo spremljala prav do vrha. Nad gozdom se potka vije med ruševjem in grmičevjem rododendrona do strmega melišča, po katerem pa se ne mučimo dlje časa, ampak se pot umakne desno v skrota svet, po katerem dosežemo strmo, drobljivo grapo. Grapa je v zgornjem delu že zelo strma, zaradi plošč z

naloženimi kamenčki tudi precej neprijetna, zato moramo biti pri plezanju zelo previdni, posebno pri sestopu. Nad grapo se znajdemo v strmih travnatih svetih med grmovjem ruševja, čez čas se nam z leve pridruži markirana pot iz Remšendola, kmalu nato pa se povzpemo na ozek, grebenast vrh, kjer smo s prostorom kar na tesnem.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Časi: Izhodišče–sedlo Sella Col Rotondo: 1.30 h; Sella Col Rotondo–vrh: 2 h. Skupaj: 3.30 h. Sestop: 2.30 h. Vse skupaj: 6 h.

Najprimernejši čas: Od konca junija do prve polovice oktobra. Zimski vzpon na Poldnik je izvrstna, a zelo zahtevna tura, primerna samo za izkušene.

Pristop iz Remšendola

Izhodišče: Začetek doline Remšendol, 854 m, dostopen po cesti, ki se od glavne ceste po Kanalski dolini kake 2 km pred Trbižem odcepi v levo, takoj za novim predorom (oznake Rutte). Parkirišče v bližini Belega potoka.

Višinska razlika: 1200 m.

Težavnost: Zelo zahtevna označena pot (nezavarovani plezalni odstavki I.–II. težavnostne stopnje).

Vzpon: Od izhodišča gremo nekaj časa po kolovozu ob Belem potoku proti jugu (desno se odcepita dve poti na Koljo jamo/Alpe di Rutte), dokler ne stopimo na ogromno prodišče, ki prekriva dno skoraj celotne doline. V dobre pol ure ga »premeljemo« do južnega konca. Kmalu zopet ujamemo razločen kolovoz do jasno označenega razpotja, kjer se desno odcepi pot na sedlo Čez Stože in Vraško škrbino/Portello, mi pa krenemo po strmejšem kolovozu v levo (oznake št. 519). Ko zavije močno v levo, nadaljujemo po ozki stezi skozi gozd do struge potoka Rio Torer. Nekaj časa se vzpenjamo ob njem, nato pri slapu čezenj in strmo navzgor, dokler na desni ne zagledamo lov-

ske koče, do katere pelje stezica. Tu nas markacije usmerijo v brezpotno hudourniško grapo, skozi katero se povzpemo v samotno Moriško krnico (Alpe Morisch), obdano z divjimi, strmimi stenami. Pot zavije odločno v levo ter se po grušču in travah približa razbitim stenam Bukovnika, 2076 m. Sedaj bo treba poplezati: skozi strm žleb, ki se više preobrazi v nagnjeno zajedo (I.–II.), dosežemo greben kakih 50 metrov nad Rateško škrbino (Forcella di Ratece), 1851 m, kjer se odpre pogled v dolino Belopeških jezer. Sprva sledimo široki polici, nato pa se skozi žleb spustimo v škrbino. Tu začnemo dolgo prečenje južnega grebena Poldnika: prvi grebenski stolp takoj nad škrbino obidemo po poličkah na remšendolski strani, nato pa nas markacije zanesljivo vodijo po težko prehodnem, delno zaraščenem, delno skalnatem grebenu s številnimi spusti in dvigi (I.–II.). Kar dolgo traja, preden se naša pot stakne s potjo od Belopeških jezer in potem v nekaj minutah privede na vrh Poldnika.

Sestop: Najbolj priporočljivo je sestopiti po markirani poti do Belopeških jezer; v tem primeru je treba turo organizirati z dvema avtomobiloma. Možen je tudi sestop do sedla Col Rotondo, od tam pa po poti št. 514 delno po gozdnih cestah, delno po markiranih stezah v Ortigaro in naprej po cesti do izhodišča. Vendar je ta sestop precej daljši ter zaradi številnih gozdnih cest in ponekod negotovih markacij manj priporočljiv.

Časi: Izhodišče–Rateška škrbina: 3.30 h; Rateška škrbina–vrh: 1.30 h. Skupaj: 5 h. Sestop do Belopeških jezer: 2.30 h. Vse skupaj: 7.30 h.

Najprimernejši čas: Od julija do konca septembra.

Vodnik

Tine Mihelič: Julijske Alpe. PZS

Zemljevidi

Jalovec in Mangart. PZS, 1 : 25.000.

Julijske Alpe. PZS, 1 : 50.000.

Alpi Giulie Occidentali Tarvisiano. Tabacco 019, 1 : 25.000.

Mangart s Poldnika

 Zoran Gaborovič

vidna – ta izlet smo načrtovali za september. Njegove veličastne severne stene pa je delno zakrival zeleni Travnik, ki tam kaže svojo geološko zgradbo – skalne plasti, ukrivljene v pravicane sani.

Težko smo se poslovili od prekrasnih razgledov, zaradi katerih smo se potrudili na ta osamljeni vrh. Vračali smo se po isti poti po skalah, po kratkem melišču, skozi ruševje, ki je prehajalo v gozd. Zrak je bil vse toplejši. Prijetni jutranji hlad je izginil in spodaj na sončni planini nam je bilo že pošteno vroče. Pri mlekariji pod nami se je četica mladih obiskovalcev odpravljala v dolino; odhajali so v pohodni koloni, z obvezno zastavo Republike Italije na čelu. S planine je prihajal do nas nedoločen hrup, ki je postajal vse močnejši, čim bolj smo se spuščali. Izkazalo se je, da ga povzročata dva stroja, ki se počasi pomikata po poseki. Spredaj sta goltala črno gozdno zemljo in bele kamne, zadaj pa izpuščala sivo rjavo moko – zmes zemlje in zmlatega kamena. Plast melja je bila debela kakih 20 centimetrov. Uganili smo, da stroja pripravljata podlago za

zatravitev planinskega pašnika za krave, ki so se pasle po obronkih in gozdnih jasah (ko smo septembra gledali tja dol z Mangarta, ta površina ni bila več temno siva, ampak je sijala v sveži zeleni barvi).

Še kilometer bele, vroče ceste in ustavili smo se pri avtu, ki nas je varno čakal v senci na parkirišču. Sonce se je že prevesilo v popoldne. Pri slikovito oblikovanem izviru, na katerem je pisalo, da voda ni pitna, pa tega opozorila nihče izmed številnih pohodnikov, ki so počivali po senčnih kotičkih ob zgornjem jezeru, ni jemal resno, smo sprali s sebe zasušeno znoj. V prijetni senci smo si privoščili krepko malico, ki nas je čakala v avtu. Namesto z »neprimerno« vodo smo splakovali grizljaje z rdečim vinom iz bližnje gostilne, za žejo pa smo imeli v nahrbtnikih še nekaj čaja. Pohajajoč okoli jezera, ki je še ohranilo precej prvobitnosti, smo čakali, da se sonce pomakne naprej proti zahodu. Rahle sapice so se poigravale s turkizno modrimi valčki, sence so se daljšale, turisti so odhajali. Tudi mi smo se pozno popoldne vrnili v svojo bazo na Bledu.

Rometer Spitz/ Romatenspitze

Turnosmučarska idila nad Jamnikovo planino

✍️ Tomaž Hrovat

Proti vrhu

📷 Andraž Nahtigal

Visokogorska krnica nad planino Jamnig Alm je mikrokraljestvo turnega smučanja, ki se ponaša s tremi glavnimi cilji. To so bivač Weisgerber z okoliškimi vrhovi, koča Hagener z okolico in Rometer Spitz, 2695 m. Vsi trije so prvovrstni, a med lepimi se vedno najde najlepši! Nerodno je, da najlepši ne ve točno, kako mu je ime; poleg navedenih dveh različic jih bomo zasledili še nekaj. Kakor komu ljubo – pomembno je, da bomo našli tja in zaužili ta resnični »zuckerl«.

Kaj nam torej ponudi Rometer Spitz? Pravo visokogorsko ozračje, čudovito neokrnjeno naravo, izvrstne razglede in predvsem 1000 m spusta po idealni naklonini in neizpostavljenem terenu. Ko smo s spustom proti koncu, v dnu krnice, se vsakomur gotovo porodi želja, da bi »skočil« še na sosednjo turo, ki je videti na doseg roke. Nekateri nenasitneži bodo to tudi uresničili, čeprav jih bo aprilsko sonce mučilo

pri vzponu in jim mehčalo firn pri spustu. Preveč še s kruhom ni dobro!

Tura je značilno zgodnjepomladanska, saj je teren obrnjen na jug oziroma jugozahod. Logistični ključ je splužena cesta iz Mallnitztza, o kateri nas bodo prijazno obvestili turistični delavci v tem kraju. Izbiramo lahko med zgodnjim vstajanjem doma in dremanjem v avtu ali poleg njega na parkirišču, na katerem je tudi izhodišče ture.

Opis ture: Z urejenega parkirišča 10 minut pod kočo Jamnighütte (ki je v času turne smuke po večini zaprta) se odpravimo kar naravnost proti severu, v redke smrekove gozde, po navadi že po sledih predhodnikov. Zelo hitro dosežemo čistino in se znajdemo pod nekakšnim širokim rebrom, svet pa nas sam obrne rahlo proti levi navzgor. Dosežemo nekaj ličnih pastirskih koč, na naši desni je skalnat greben

Smer spusta - po konti

 Tomaž Kozamernik

(Feldwand); nezagledljivo nadaljujemo pot po širokem kotanjastem pobočju proti severovzhodu, naravnost proti vrhu. Vrh je malce skrit, ves čas vzpona zremo proti predvrhu.

Pri spustu turo lepo zaokrožimo, če se pri omenjenih pastirskih kočah držimo desne in v okljuku dosežemo Jamnighütte. Od koč je še 10 minut spusta nazaj do parkirišča. Kogar ta tura ne zadovolji, ne vem, kaj bi mu lahko še priporočil!

Višinska razlika: 1000 m, čas vzpona: 3–4 ure, najprimernejši čas: april. Izkušen turni smučar bo na tej turi užival v vseh pogledih.

Kako do izhodišča? Avtocesta Ljubljana–Karavanški tunel–Beljak–Mallnitz–Jamnig Alm. Skupaj 180 km, debeli 2 uri vožnje. Odcep iz Mallnitza, ki vodi do Jamnig Alma, je v mestecu samem in pelje v levo dolino, cesta je asfaltirana in – kadar je – odlično spluzena.

Povezave in viri: <http://www.mallnitz.at>
Manfred Korbaj. 1. Kärtner Schitourenführer, 1997.

Zemljevid: Mölltal, WK 225. Freytag & Berndt, 1 : 50.000.

Na horuk

Elbrus v tednu dni

✍ Andrej Zorman

Po Aconcagui je trajalo kar nekaj časa, da smo izbrali nov cilj. Torej, odločitev je padla, tokrat bova na žalost sama z Damjanom preizkušala naklonjenost Elbrusa, zemljepisno najvišje gore Evrope, ki je sicer na skrajnem vzhodnem robu stare celine. Visoka je 5642 metrov, njena največja značilnost pa je, da o dostopu na vrh še bolj kot drugod odločajo vremenske razmere – slabo vreme lahko vztraja dneve. Gora je zaradi popularnosti izredno draga, zato bova svoje bivanje v Rusiji omejila na minimum, vse skupaj bo trajalo osem dni.

Zgoraj zapisano najdete na naši spletni strani <http://aconcagua05.odprava.net/> in naj služi kot uvod v opis dogajanj na gori. Pravzaprav se je vse dogajalo po urniku, le malenkosti izginejo skozi tak opis dogodkov. Prav te pa so tisto, kar da takemu podvigu dodano vrednost

ali zlahten okus, spremeni stavke v boj z goro in predvsem s samim seboj.

Na srečo nihče nikoli niti ne sluti, kaj ga čaka na odpravi, zato se pred odhodom predvsem veseli srečnih dogodkov, uspehov. In vendar je na začetku vsake poti prisotna trema, v njej pa se skrivajo vsa vprašanja, ki lahko dobijo odgovor šele, ko primeš bika za roge. To je čar vsake odprave, vsakega podviga in eden od odgovorov na vprašanje »le zakaj je tega treba?«.

Greva na pot

V petek zjutraj sva se torej z Damjanom po vseh zapletih in težavah z dokumentacijo, predvsem z rusko vizo, končno odpeljala proti Münchenskemu letališču. Glede na vse dotedanje zaplete je bilo pričakovati, da tudi tukaj ne

Sodčki pod Elbrusom

Robert Klančar

Stara koča Refuge 11, ki je pogorela.

✎ Andrej Zorman

kjer smo naslednje dni imeli bazo. Prvi dan slabega vremena nas ni odvrnil od smelega cilja, priti do skal Pastukhov na približno 4700 metrih. Navzgor je šlo počasi, a vztrajno. Ves čas je pihalo z leve, dolgočasno in naporno. Fotografija in sestop, ki se je zavlekel – po prvih stotih metrih smo ugotovili, da ne vemo več, kje smo. Tudi Vladimirja, ki na goro hodi že dvajset let, je megla preveč zmedla, tako se je lahko zanesel le še na GPS, ki je v drugem poskusu pravilno izračunal naš položaj. Takoj smo

bo šlo vse gladko – letalske karte sva morala plačati z gotovino in ne s karticami, kot je bilo dogovorjeno. Nekaj gotovine sva sicer imela s sabo, vendar je bila namenjena Vladimirju Kopylovu, lastniku enako imenovane agencije, za poplačilo vseh stroškov med odpravo. Izredno elegantna rešitev, ker so domačini iznajdljivi in od neinformiranih in nepripravljenih tujcev za vsako uslugo izsilijo neverjetne vsote. Kot vsa Rusija tudi Kavkaz slovi po izredni korupciji, še najbolj pokvarjeni pa so policaji! Tako je moral Vladimir pač počakati do konca odprave za poplačilo vseh stroškov. Kot sva upala, veliko da na besedo in aktivnosti pod goro in na njej so stekle po načrtu.

zavili ostro na levo, pri tem naleteli na ledeniške razpoke, z eno od njih sta imela Vladimir in Damjan bližnje srečanje – oba sta do pasu padla vanjo ... Po nekaj minutah negotovosti smo bili zopet na pravi poti. Pozneje, v Bočkih, je Vladimir zaključil: »Vedno, kadar sem hotel na gori kaj narediti na silo, sem bil deležen ostrega opozorila in tudi tokrat je bilo tako.«

Spoznavanje z Njo

Naslednje jutro smo se z gondolo potegnili na 3500 metrov in vsak v svoji tehniki nadaljevali z vzponom do koče Refuge 11 (4100 m). Damjan je šel peš, Vladimir je za sabo vlekel snežno desko, sam sem se vzpenjal na turnih smučkah. Vreme in razgledi enkratni, vrh gore na doseg roke ... Gondole so sicer stare, grde, stekla popokana, a vendar še vedno služijo namenu. Kar nekaj časa traja, da se jih človek navadi.

V nedeljo so aktivnosti na gori povsem enake, le malo višje smo se povzpeli in se popoldne vrnili v dolino. Tretji aklimatizacijski dan smo začeli z obilico prtljage – tokrat se bomo z gore vrnili šele po Vrh, če nam bo dan. Večina je ostala na Sodčkih (Bočki, 3800 m),

Podaljšan počitek

Izpolnila se mi je največja želja tega dne – piti topel čaj in se zavleči v objem spalne vreče; udobje, ki presega meje nebeškega. Kako je vse odvisno od okoliščin! V torek je slabo vreme, vendar se nihče ne jezi, dan je tako ali tako namenjen lenarjenju (beri nabiranju moči za pristop na vrh). Popoldne, ob poročilih o vremenu za naslednji dan, se začnejo mračiti tudi misli – slabo kaže, očitno bomo v bazi preživeli še en dan proti svoji volji.

V sredo zjutraj Vladimir zgodaj vstane samo zato, da bi ugotovil, da danes ne bo nič. Spanje podaljšujemo do onemoglosti. Ko od poležavanja že bolijo kosti, najdemo koristno rešitev – Sergeju, šefu Bočkov, gremo pomagat kidati sneg. Kaka poživitev dogodkov in balzam za dušo in telo! Kdo je že rekel, da delo osvobaja?

Popoldne se gora začne odpirati, razgledi se širijo, temperatura pada, sneg škriplje pod nogami. Popolnoma v skladu z napovedjo. Jutri zjutraj torej gremo. Končno, to je še zadnja priložnost pred odhodom domov.

Ob štirih zjutraj začnemo s pripravami – nase navleči vsa oblačila, ki so na razpolago, vmes opraviti vse potrebe po praznjenju in polnjenju teles, čevlji so na srečo topli, električni radiator to noč ni zatajil. Od debelega oklepa oblačil se počutim okornega, ko lezem na ratrak, ki nas bo potegnil do skal Pastukhov, kjer smo zaključili aklimatizacijo. Stroj potegne, zunaj je peklenski mraz, pod puhovko pa toplo, misli so tople, vrh pa blizu. Z nami na krovu so tudi Avstrijci z vodnikom, ki ga že dva dneva nismo mogli ugasniti – bojim se, da je bolj mož besed kot dejanj. Kasneje se je izkazalo, da imam prav, omagal je eden prvih.

Brnenje motorja pomirja razjarjene živce, umaknem se vase. S telesom sva eno, opazujeva prebujanje novega dne, še en vzpon je pred nama, kot že toliko drugih. Vse bova dala od sebe in stala na vrhu, če bo le Gora dovolila.

Bik in njegovi rogovi

Poskačemo z ratraka, Vladimir, Damjan in jaz takoj potegnemo, za nas je današnji dan tudi bitka s časom – jutri zgodaj zjutraj morava domov.

Zaenkrat je še tema, gre brez sončnih očal – odlično, očala tako rada zamegli topla sapa ... Po nekaj sto metrih »padem noter«, sveta okrog mene skoraj ni, so samo stopinje, vdih, izdih,

leva, desna, vdih, izdih, škripanje derez, v nedogled bi lahko tako hodil, kot buldožer. Spet sem s svojimi najdražjimi, misli in gibanje so ena sama harmonija. Čudovito, uživam, prepričan v vrh.

Ravnovesje se poruši, ko moram natakni ti sončna očala, ki se takoj zarusijo. Ne vidim več natančno, kod hodim, ritma ni več, kurim dodatno energijo za iskanje stopinj, telo kliče po tekočini. Bova stala na sedlu, tam ne bo tako pihalo, saj ni več daleč ... saj ni več daleč ... saj ni več daleč ... kako dolgo še tako?

Na sedlu ni miru – vedno bolj piha, počitek je kratek. Iz puhovke vzamem kamero in naredim dva kadra. Do večera zadnja. Vladimir gleda naju, opazuje goro, vreme. Damjan takoj potegne proti vrhu, tako mu ne da možnosti za razmišljanje o obračanju pred vrhom. Pet ur hoje je že za nami, do vrha sta še nadaljnji dve. Dokaj hitri smo, vreme je lepo, le veter je vztrajen kot mi.

Bližamo se vršnemu grebenu. Gora se srdito upira, temperatura je okrog 30 stopinj pod ničlo, veter silovit. Tega se tukaj še niti ne čuti, le Vladimir postaja vedno bolj negotov. Z Damjanom rineva naprej, z glavo v zid vetra. Tudi Vladimir odloži nahrbtnik, najina dva sta tako ali tako ostala na sedlu, in mi v roke potisne kamero. Le kaj naj si z njo pomagam v takem vetru? Vrnem mu jo, naj jo spravi za po-

Proti vrhu

Robert Klančar

snetke, ko se vrnemo z vrha. Damjan potegne naprej, za sabo vse bolj slutim praznino – Vladimir je obstal, čaka na najin povratek. Kasneje je povedal, da se verjetno nihče od nas ne bi vrnil, če bi tudi on šel na vrh.

Damjan je pred mano vse manjši, končno se pokaže vrh s spominsko tablo. Še kakšnih sto metrov. Veter pa se tukaj, na vršnem grebenu, zaganja z neusmiljeno močjo. Stati pri miru je nemogoče, dihanje je oteženo. Čakati na trenutke, ko veter popusti, narediti naslednjih deset metrov in dihati, dihati, dihati. Piha že tako, da se niti dihati ne da več. Padem na kolena, plazim se po vseh štirih, počasi gre, pa vendarle. Obup, popoln obup; ne morem več!!!! Pa vendar ne odneham, še vedno rinem tja nekam v daljavo, proti vrhu, ki ga je Damjan že zapustil. Ničesar več ni, samo vrh, veter me potiska na desno, kjer je samo globoka praznina. Z glavo se zaletim direktno vanj, sicer grem z njim v prepad. Ne vem, kako dolgo je trajalo, odnehal nisem ... Na vrhu nisem stal, temveč samo pokleknil in dvignil roke v znak zmage. Fotoaparat je ostal globoko v puhovki, prsti pa na toplem, v protektorjih. Še vedno so uporabni za tipkanje ...

Po nekaj metrih sestopa me pod pazduho ujame Vladimir: »Kako si kaj?« »Ti povem kasneje,« se glasi moj odgovor. Dol, dol, dol ... še dobro, da mi podzavest ni odpovedala. Spomnim se, da sem Vladimirju med dirkanjem navzdol proti sedlu in gostejšemu zraku dejal: »This is not climbing any more, this is fighting.« Danes se sprašujem: »Borba z goro ali s samim seboj?«

Na sedlu naju pričaka Damjan, vidno vznemirjen zaradi ozeblin na mojem licu (svojih seveda ni videl): »Čisto bel si v obraz, ozebel si, Vladimir, daj mu čaja!« Vladimir mi ga je res nalil, ampak tako, da sem pol dragocene tekoče toplote začutil na levi nogi ... Tudi on je bil zdelan. Damjan je nekaj nabijal o možgan-

skem edemu in helikopterskem reševanju, Vladimir mu je povedal, da v takem vetru ne pride v poštev, da moramo sami čim prej navzdol. Jaz sem pa sedel v snegu in vetru, s pokrovom čaja v rokah, ter ravnodušno poslušal in čakal, da se umirita ...

Prijel sem se za Damjanovo palico in začeli smo s sestopom. Najprej je šla čez nas nevihta sodre, kasneje se je gora zavila v meglo. Po dolgi, predolgi hoji, varovanju čez ledenik smo prikrevsali do Bočkov, vmes sem z jezikom tipal, kje za vruga so tiste ozeblin na obrazu. Ničesar ni bilo čutiti. Ura je bila pol petih popoldne, kar je pomenilo, da žičnice ne delajo več, v dolino 1800 metrov nižje bo treba peš. Pa še mudi se, zjutraj ob pol dveh je zadnji čas za odhod na letališče. V kuhinji popijem skodelico čaja in pojem dva kolata ananasa, lakote ne čutim, čeprav že dvanajst ur nisem jedel. Neverjetno, kako malo je potrebno za vrnitev moči. Spakirali smo stvari, ki so ostale tukaj, vsega pravzaprav ni veliko, večina opreme je še vedno na meni, pa vendar je nahrbtnik težek, in sestopili v dolino. Tako utrujen nisem bil še nikoli ... In vendar nam je uspelo! Neverjetno, kje so meje človeških zmogljivosti ...

Zapisano posvečam pokojnemu sosedu, profesorju Tonetu Turičniku, ki mi je dopovedal, da ni dovolj doživeti, ampak je treba to tudi zapisati in deliti z drugimi. ●

KINGATA SHAN !!!

POPOLNOMA NEODKRITTE GORE NA SKRAJNEM ZAHODU
KITALJSKE. OKOLI 40 DEVIŠKIH VRHOV NAD 5000 m!
OD 17. JULIA DO 30. AVGUSTA 2007

SINAJ IN NAJVIŠJA GORA EGIPTA
8-DNEVNA TURA
PO PUŠČAVAH SINAJA
ODHODI:
21. 4., 14. 5., 5. 2007

VMD
Travel Agency
3. Cvjetno naselje 20
HR-10000 Zagreb • Hrvatska
tel. 01 60 65 840 • fax 01 60 65 841
vmd@vmd.hr • www.vmd.hr
ID HR-AB-01-080038509

SINAJ

Vse je v Glavi

Klek nad Ogulinom

✍ Krešimir Klasan

Zagrebskim alpinistom in ostalim plezalcem iz celinske Hrvaške narava ni šla preveč na roko. Le redko je v sredogorju možno najti kaj takega, kar bi zaslužilo ime stena, tako glede višine kot tudi kakovosti skale. No, med Liko in Gorskim Kotarjem, v masivu Kapele nad Ogulinom, pa se razprostira Klek. Njegova kamnita piramida, več kot sto metrov višja od okolice, privlači pozornost tako popotnikov kot lokalnih prebivalcev. Strm in težko dostopen vrh, obkrožen s stoletnimi gozdovi, je bil kot ustvarjen za zatočišče vil, čarovnic in drugih mitoloških bitij. Ivana Brlić Mažuranić, rojena v Ogulinu ob vznožju Kleka, je pod vplivom lokalnih mitov in legend napisala dobro znane Priče iz davnine (to so najbolj znane hrvaške pravljice, polne fantastičnih likov). Govorilo se je, da se v deževnih nočeh na vrhu Kleka sre-

čujejo čarovnice, plešejo svoje plese in čarajo. Nič čudnega torej, da je planince mnogo let na zadnjem ovinku pred planinskim domom pozdravljala tabla z napisom »Dobrodošli v kraljestvu kleških čarovnic«. In kadar nam v steni ni šlo tako, kot smo si želeli, smo zlahka obtožili kako čarovnico, da nas je uročila.

Klasična doba

Klek je že od vsega začetka povezan s planinstvom in skalnim plezanjem na Hrvaškem. Med enim izmed prvih vzponov na Klek je na pobudo znanega avstrijskega gornika Johannesa Frischaufa, ki je izjemno zaslužen za razvoj planinske ideje pri južnoslovanskih narodih, padla zamisel za ustanovitev Hrvaške-

Južna stena Kleka

Robert Verem

Glava Kleka

Neven Petrović

ga planinskega društva (Hrvatsko planinarsko društvo, HPS). Zato ni presenetljivo, da je Klek tudi v grbu HPS. Po naravoslovcih in botanikih so njegove stene pritegnile tudi najzvestejše snubce – plezalce. Prvi vzpon je bil opravljen leta 1917 v masivu Klečic. Leta 1926 je bila preplezana največja, južna stena Kleka, leta 1935 pa sta nastali dve še danes zelo popularni smeri – zanimivo je, da sta obe začrtala solo plezalca. Najizrazitejšo zajedo, ki poteka prav po sredini stene, je – večinoma prosto – preplezal Marijan Dragman. Danes nosi oceno 4+ z najtežjim mestom 6! Drugo smer, HPD, ki je danes najpogostejša tarča plezalnih šol, je v osrednjem delu stene preplezal Vjekoslav Čubelić.

Stena potem ni imela obiskovalcev vse do maja 1939, ko jo je istega dne obiskalo pet zagrebških plezalcev; nekateri so prišli, da bi poravnali stare dolgove, drugi pa z željo po novih smereh. Trojica Laszowski, Mesarić in Brlečić je v levem delu preplezala eno najbolj priljubljenih smeri v Kleku, Mladinsko smer (Omladinski smjer). Istočasno se je naveza najboljših hrvaških predvojnih plezalcev, Marijan

Dragman in Slavko Brezovački, napotila v desni del stene, da bi poravnala star dolg – direktni vzpon prek jugovzhodne glave Kleka. Ta desni podporni stolp Klekove stene, ki se dviga 80 metrov nad gredino, je v tistem času veljal za glavni problem stene. Plezalca sta že nekaj let prej poskušala vstopiti v najnižjem delu stene, a so ju strehe in previsi pregnali v dolgo prečnico na desni rob, po katerem sta potem dosegla gredino.

Zdaj, tri leta pozneje, sta tehnično in fizično bolj pripravljena zopet stala pod Klekovo steno. Tokrat sta za vstop izbrala sistem ramp, polic in kaminov nekoliko desno od vstopa v Dragmanovo smer. Ta varianta ju je v treh raztežajih brez večjih težav pripeljala na gredino. Tu so se prave težave šele začele. Zaskrbljeno sta iskala možnost nadaljevanja. Desno bi lahko brez problemov prišla iz stene, toda s tem ne bi rešila problema direktnega vzpona na vrh Glave. Edino možnost je ponujal previsni žleb v skrajno levem delu gredine. Plezalca sta se izmenjevala, poskušala plezati prosto, tehnično, uporabila sta celo živo lestev ... Za začetnih 12 (previsnih) metrov žleba sta potrebovala polne štiri ure, da sta se prebila v navpični del žleba, ki je omogočal nekoliko lažje napredovanje in po katerem je Marijan splezal do varovališča pod streho. Plezalca sploh nista opazila, da so se medtem navlekle megle, stena se je zavila v oblak in začelo je deževati. Slavko je nato nadaljeval vzpon prek ključnega mesta. S pomočjo žive lestve je v streho zabil klin in nato s še nekaj klini dosegel rob prepreke. V vse gostejšem mraku se je izvesil čez previs, in ko je hotel zabiti rešilni klin, ki bi omogočil prehod v lažji svet, je ugotovil, da je porabil že vso zalogo klinov. Utrujen, moker in nejevoljen je z zadnjimi močmi lovil ravnotežje. Deževalo je vse močneje in ni mu preostalo drugega, kot da se vrne na varovališče. Ob pol devetih zvečer sta se pripravila na bivak in to sporočila prijateljem iz Mladinske smeri, ki so ju klicali iz megle. Pomirjeni so odšli prenočit v vas. Vendar noč ni prinesla olajšanja: grmelo in deževalo je brez prestanka. Slavko je kot lažji visel na vrvi, Marjan pa je z eno nogo stal na polici. Ker jutro ni prineslo spremembe, sta se premražena in izčrpana odločila za umik. Po vrvi sta se spustila na gredino in po lažjem svetu dosegla vrh Kleka.

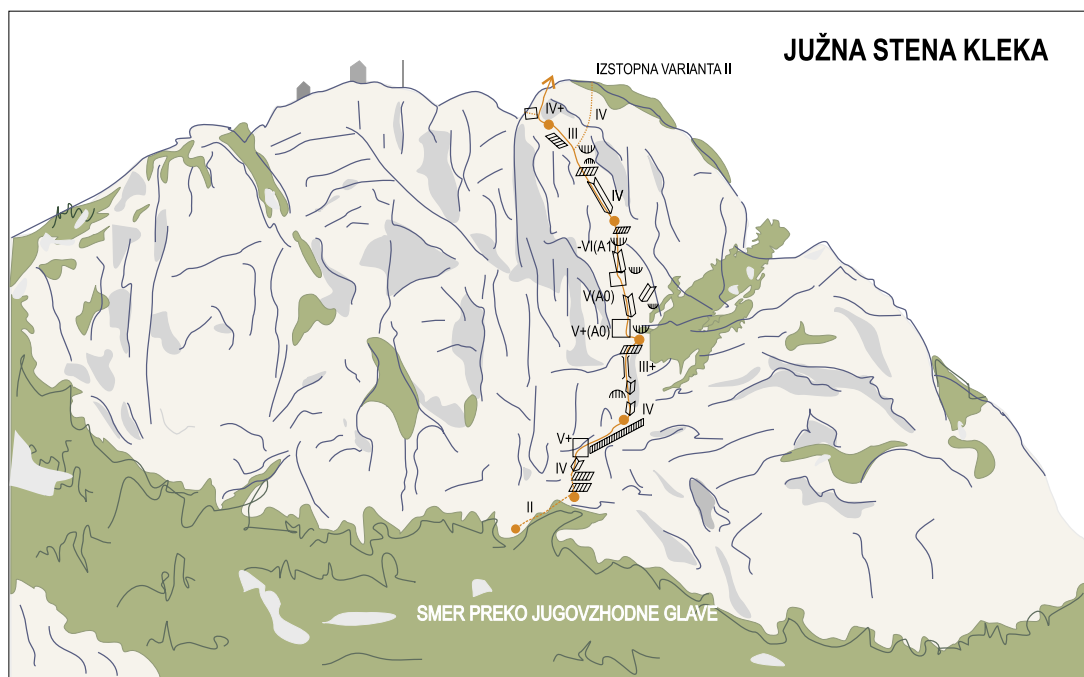
Nad glavnimi težavami v Glavi

Marko Dukši

Teden dni pozneje je bila dvojica spet na mestu zločina. Sonce in nebo brez oblčka sta obetala uspeh. Z gredine sta se po vrvi, ki je ostala od prejšnjega poskusa, povzpela do najvišje dosežene točke in po dveh urah preplezala streho. Od vrha sta ju ločila le še dva lažja raztežaja in po skupno 24 urah v steni (z bivakom) je nastala najtežja smer na Hrvaškem pred drugo svetovno vojno.

Moderni časi

Veliko časa je že preteklo od prvega vzpona. Marijanovim in Slavkovim klinom so se pridružili številni novi. Smer je bila ponovljena prosto, preplezane so bile nove, težje, celo zelo težje smeri. Število ponovitev je šlo v stotine, a vendar je preplezati Glavo še vedno pojem. Morda ne več pojem ekstremnih težav, temveč

Klek ima precej zapleteno geografsko obliko iz treh celot (ostenij), ki so posebej poimenovane. Prva je Klek z vrhom (1182 m) in z glavno 200-metrsko južno steno. Nekoliko nižja je jugozahodna stena, medtem ko sta severno in severovzhodno pobočje razbita in porasla. Drugo celoto tvori Potklek (1100 m), ki je od Kleka ločen s travnatim sedlom na vrhu Klekovega melišča. Potklek ima južno in jugo-jugozahodno steno, ki ju ločuje južni greben, ki se začne neposredno ob planinskem domu, ter vzhodno steno v samem južnem grebenu. V skupino Potkleka lahko uvrstimo tudi 60-metrsko gladko steno Velikega prevjesa, ki se dviga takoj nad potjo, ki vodi od planinskega doma na vrh. Tretja, nekoliko bolj oddaljena skupina so Klečica (1062 m). Sestavljata jih skalnati glavici Velika in Mala Klečica, ki v spodnjem delu prehajata ena v drugo, kot da bi bili zraščeni. Zahodno pregrado sten sestavljata zahodni steni obeh Klečic, nato ločimo še kratko severno steno Male Klečice in vzhodno, izrazito previsno pregrado. Zelo razgibano je razbito južno ostenje Velike Klečice. Za razliko od ostalega dela Kleka, ki je iz apnenca, so Klečice zgrajene iz zvrsti dolomita.

pojem splošne lepote. Od tod tudi naslov članka – vse, kar si lahko zaželite od smeri, vas čaka v Glavi. Previsi z dobrimi oprimki, izpostavljene prečnice, atletski kamini, pravilni žlebovi. Smer je po mnenju večine ponavljavcev najlepša klasična smer v Kleku in nekateri – meni podobni – so pri dokazovanju te trditve šli tako daleč, da so smer preplezali 15-krat!

Leta 2000 so se zagrebški plezalci, najpogostejši »uporabniki« stene, na referendumu odločili za prenovo okrog deset klasičnih smeri in jih opremili s svedrovci. K sreči je ostalo pri tem in v Kleku nismo doživeli »paklenizacije«, saj še vedno ostaja dovolj smeri za ljubitelje avanturističnega plezanja. Glava je bila ena od prenovljenih smeri in je danes opremljena za »plaisir klettern«. To seveda ne pomeni, da se večina ponavljavcev ne bo počutila bolje, če bo imela s seboj tudi kak zatič ali metulj. Smer je prevrtal *enfant terrible* z vrtalnikom Paolo

Pezzolato v družbi Sare Gojak in mene, tako da veste, kaj lahko pričakujete. Zanimiva je njegova pripomba, da ni še nikoli vrtal v tako krušljivi steni! Ampak ni razloga za strah. Skala v Glavi je zelo dobra, podobna kot recimo v smeri Trikot v Dolgem hrbtu. Edini zares krušljiv je zadnji raztežaj, saj so strele razbile vršni del Glave, ki je poln železja in kot tak eden glavnih strel vodov med nevihtami.

Klek danes ponuja 60 smeri. Nekatere so popolnoma opremljene s svedrovci, v nekaterih je varovanje mešano (svedrovci in klini), nekatere pa so popolnoma neopremljene. Veliko je tehničnih smeri, v manjših stenah pa bi se našlo še nekaj prostora za nove smeri. Prebudila se je tudi lokalna, ogulinska plezalska scena, ki pa ji manjka malo klasične izobrazbe. V želji po čem novem so namreč preplezali eno od Frančkovih smeri z vstopno varianto, jo opremili s klini, preimenovali in razglasili za prvenstveno. Da, tudi Franček Knez je večkrat plezal v Kleku in nanizal nekaj težkih in po »frančkovsko« zavarovanih smeri. Nekatere med njimi so danes preopremljene in so pogost cilj ponavljavcev. Posebej priporočljive so njegove smeri v zahodni steni: Banana, List, Ogledalo, Morje sanj in najtežja od vseh, Bolečina, z oceno 9-. Danes so vse dobro opremljene s svedrovci, medtem ko je Franček ob prvem vzponu v 90 metrih zavrtal 10 svedrovcev. Človek je zares z drugega planeta.

V veliki steni so priporočljive Žoharov stup, Omladinski smjer, Tajanstveni smjer in Damuzova plafonjerk, po kateri si lahko otežite pristop na gredino in podaljšate težave v Glavi. Med tehničnimi smermi so priporočljive Tridesetogodišnji, Draparski in Nadičini spominski smjer. Razred zase je Dragmanova smer, lepa klasična smer, ki po dogovoru plezalcev ni preopremljena, tako da si danes, ob kompletu zatičev in metuljev, lahko predstavljate, kako je bilo Dragmanu leta 1935.

Še nekaj dejstev

Skala v masivu Kleka je zelo raznolika, od škrapljastega apnenca, kot ga najdemo v Staničevem vrhu, do zares krušljivih delov, a na splošno lahko rečemo, da je zelo dobra. Čeprav v šali pripravnikom govorimo, da je Klek priprava za Alpe, to le deloma drži – večina klasič-

nih smeri v glavni steni ima dobro skalo z nekaj krušljivimi detajli. Najpogostejše plezane smeri v masivu so opremljene s svedrovci, poleg njih pa boste našli kline različnih starosti in kakovosti. Varovališča so večinoma opremljena s svedrovci in lepljenimi klini. Klini niso nujni del opreme razen za nekatere tehnične in redkeje ponavljane smeri, medtem ko bo komplet zatičev in metuljev marsikateremu plezalcu olajšal dušo med redko posejanimi svedrovci ali ob pogledu na rjo, ki drži skupaj posamezne kline. Čelada je obvezna, ne toliko zaradi kakovosti skale kot zaradi dejstva, da je vrh Kleka ponavadi poln izletnikov z različno planinsko kulturo, tako da kak kamen ali konzerva, ki prifrčita z vrha, na žalost nista nič neobičajnega.

Čeprav je bilo v sredini devetdesetih let prejšnjega stoletja število obiskovalcev desetkano, sta izgradnja avtoceste do Ogulina in preopremljanje smeri s svedrovci pripomogla k znatno večjemu obisku. Med prednosti plezanja v Kleku sodi tudi udoben pristop, pol ure od avta do planinskega doma, od tam pa je tudi do najbolj oddaljenih sten le še 15 minut. V domu, ki ima tudi velik pokrit žar, je mogoče prenočiti in je kot nalašč za plezalska srečanja in alpinistične šole. V veliki steni je mogoče plezati skoraj vse leto, saj je zaradi južne lege in zavetja tudi pozimi kopna, medtem ko so druge stene bolj izpostavljene vetru in se več časa sušijo. Lahko pa se vam v zimah, bogatih s snegom (toda ne letos ...), zgodi, da se boste prebijali čez več kot meter snega. Najboljši pogoji so od marca do novembra z izjemo najtopplejših poletnih mesecev. Poleti je najboljši izbor jugozahodna stena zjutraj, medtem ko je v veliki steni vroče v prvem raztežaju, pozneje pa termika z vetrom omogoča dokaj ugodno plezanje, če seveda ne pozabite kreme za sončenje! Slovenski plezalci so bili vedno dobrodošli gostje na Kleku in upamo, da se bo njihovo število, zahvaljujoč temu članku, spet povečalo in da bodo uživali v gostoljubju kleških čarovnic.

Smer prek jugovzhodne glave (»Glava«), VI-/V+, IV, 130 m, 2-3 ure

Prva plezala: Slavko Brezovečki in Marijan Dragman, 28.-29. 5. ter 1. 6. 1939

Dostop: Od Ogulina se peljemo po lokalni cesti proti Vrbovskemu, do mosta čez Dobro in naprej po cesti proti Jasenku. 12 kilometrov iz

Ogulina v zaselku Bjelsko pri hiši s kažipotom za Dom na Kleku zavijemo desno na gozdno cesto, ki ji sledimo kakih 600 metrov do parkirišča (razširitev ceste v gozdu, z desne strani). Od tod sledimo markirani stezi, ki nas najprej čez travnike, nato pa po gozdu v 45 minutah privede do planinskega doma. Od doma po stezi proti vrhu, najprej pod steno Velikega prevjesa do razpotja pod zahodno steno. Naravnost vodi pot na Klečice, mi pa zavijemo desno po stopnicah pod steno do sedla. Z njega se spustimo čez melišče pod steno do najizrazitejše zajede, ki deli južno steno na dva dela. 15 minut od planinskega doma.

Opis: Vstop je pod velikim žlebom Dragmanove smeri. Od tam poševno desno navzgor prek lahke stene do pravega vstopa na polici z dvema svedrovčema. Direktno po poklini nad svedrovčema gre vstopna varianta, originalna smer pa sledi strmi rampi levo od pokline. Obe varianti se združita na veliki polici, ki ji sledimo 15 metrov desno okoli roba na varovališče na ozki izpostavljeni polici. Še malo desno in prek rušja v vdolbino, iz te v kamin, ki mu sledimo do police na levem robu gredine (varovališče). S police prek plošče pod previsom in prek luske v žleb ter po njem do roba. Okoli roba levo (izpostavljeno) in po poklini na prostrano lopo pod ključnim mestom. V razkoraku na trenje prek previsa v majhno lopo, iz katere po žlebu do udobnega varovališča. Naprej levo po rampi do velike police z nišo, spet levo po strmi rampi do manjšega gruščnatega amfiteatra pod vršnim skokom (varovališče). Od tu se je nekoč izstopalo po sistemu polic levo na sedlo med Glavo in glavnim vrhom, danes pa se priporoča 6-7 metrov naravnost navzgor v žleb in po njem na vrh Glave do varovališča z lepljenim klinom.

Sestop: Z vrha Glave se spustimo v škrbino, kjer ulovimo stezico, ki nas v lažjem plezanju privede na glavni vrh Kleka. Od tam nas planinska pot v desetih minutah privede do Doma na Kleku.

Vodniška literatura:

Borislav Aleraj: Klek, stijene, penjači. Planinarski savez Hrvatske, 1980.

Boris Čujić: Klek – alpinistički vodič. Samozaložba, 1985.

Boris Čujić: Croatia – penjački vodič. Astroida, 2002. ●

Nove akademske meje

Eden izmed članov AAO je v zadnjem času premaknil meje v športnem plezanju na odseku. Dosedanje dolgoletno vodstvo bivšega načelnika z 8b je močno presegel mlajši pripravnik Luka Biščak. Jajce je torej prehitelo kokoš. Pred kratkim je Luku uspelo preplezati smer Osapski pajek (8c) v Ospu. Zanimivo bo spremljati razvoj tako sposobnega plezalca tudi na področju alpinizma.

Kombinirano plezanje

Dejan Koren se je poleti hudo poškodoval pri vragolijah v severni steni Šit. Zaradi tega je tudi njegov jesenski cilj, obisk El Capitana, padel v vodo. Zadnja novica priča, da se je Deko dobro spravil k sebi in da mu je prisilni počitek nakopičil precej energije. Z Matijo Nabergojem (oba AO Vipava) sta se mudila v dolini Val di Landro in Dejan je tam preplezal smer Fly in the Wind (M10). Smer je precej previsna in letos zelo skopa z ledom.

V naših stenah

Loška stena je letos zelo aktualna. Že v marčevski številki smo poročali o številnih vzponih, tokrat jih dodajamo še nekaj. Kačjo slino (IV, 3, 1000 m) so preplezali Miha Habjan (AAO), Nejc Breščak in Grega Hvalc, sledila pa sta jim Damir Behlić in Elvin Sindičić (oba Riječki alpinistički klub). Hrvata sta pokomentirala, da so bile razmere od odličnega škripavca do pršiča.

Nejc Breščak (AAO) in Tine Cuder (AO Matica) sta opravila prvo ponovitev smeri Ko se čas ustavi (V, 5+, M5, 900 m). Pravita, da je lepa, a ne tako huda, kot govori ocena. Ponovila sta jo tudi Milivoj Bučan in Tomaž Cingerle (oba AO Nova Gorica). Glede ocene se strinjata z mnenjem prvih ponavljavcev.

Smer Sneguljčica sta ponovila Damir Behlić in Elvin Sindičić (oba RAK).

Licenčni seminar za alpinistične inštruktorje

Od 17. do 18. februarja je na Komni potekal licenčni seminar za alpinistične inštruktorje. Dokaj »moteča« reč za vse svobodnjaške alpiniste. A kar se mora, se mora, seminar je namreč potreben za podaljšanje licence alpinističnih inštruktorjev. Udeležilo se ga je petnajst alpinističnih inštruktorjev: Simon Kurinčič in Aljaž Tratnik (AO Idrija), Andrej Napotnik, Mitja Plohl, Miro Kokol in Blaž Navršnik (AO TAM), Miha Larisi (AO Radovljica), Milenko Arnejšek in Cene Polajnar (AO Škofja Loka), Vlado Jurič (AO Slovenska Bistrica), Franc Intihar, Janez Tomažič, Goran Turudič in Peter Zupancič (AO Litija) in Pavel Svatina (Šale-

ški AO Velenje). Poleg Matjaža Šerkezija, Matjaža Ferjančiča in Mateja Bizjaka so na seminarju sodelovali še zunanji predavatelji, in sicer: meteorolog Janko Merše, zdravnik Jurij Gorjanc in geograf Miha Pavšek. Zanimive in aktualne teme so vsekakor pripomogle k uspešno izvedenemu seminarju in predvsem dobremu vtisu slušateljev. V dveh dneh so se intenzivno ukvarjali z zimsko tehniko. Naslednji licenčni seminar s poudarkom na kopni tehniki bo predvidoma oktobra 2007 in bo prav tako trajal dva dneva.

Novi vrh

Bogdan Jež (AO Cerklno) je opravil nekaj zanimivih smučarskih spustov. Ne zato, ker bi bili po težavah primerljivi s spusti na Jezerskem, ampak ker so opravljeni na južnih pobočjih simpatičnega Novega vrha. Prvi spust po smeri Picajzl ima sicer manjšo črno piko, saj ozkega žleba ni mogel presmučati (predolge smuči). Ocena spusta: V+, S6, 200 m. Da si ne bi česa očitil, se je ponovno povzpел na vrh ter po Velikonočni grapi (IV, S5-, 200 m) opravil spust, kot se šika.

Brez svedrovcev na Cerro Torre

Američana Josh Wharton in Zack Smith sta v začetku februarja prišla v Patagonijo z željo splezati na Cerro Torre. A ne po klasični, Maestrijevi smeri, temveč po naravni smeri v območju Maestrijeve linije. Da bi se izognila svedrovcem, sta Josh in Zack nekajkrat uporabila hudičeve krempljce in preplezala dva raztežaja (VII+, R) v ploščah ob galeriji svedrovcev. Z ledenih stolpov sta naredila nekaj obvozov po ledenih kaminih in prišla tik pod vrh, ne da bi vpela svedrovce. Preplezala sta celo prvi raztežaj v vršni steni, potem pa ju je neurje primoralo k uporabi preostalih svedrovcev. Po vzponu je Josh Wharton dejal, da bi ob lepem vremenu tudi v vršni steni lahko uporabila le 30 metrov tehničnega plezanja, dvajset od tega je legitimnih v t. i. Bridwellovem raztežaju.

Zimsko srečanje BMC

Med 23. februarjem in 2. marcem je BMC (British Mountaineering Council) organiziral zimsko srečanje plezalcev na Škotskem. Njegov glavni namen je spoznavanje kombiniranega plezanja, katerega zibelka je prav Škotska. Srečanja se je udeležilo okoli 40 plezalcev z vsega sveta, iz Slovenije sva sodelovala Rok Zalokar (AO Radovljica, On Line) in Tomaž Jakofčič (AAO, Policija RS, Promontana). Na žalost slaba zima ni prizanesla niti škotskim goram, visoke temperature so nam onemogočile plezanje v nekoliko nižje ležečih stenah, zato smo vse plezalne dni preživel v viš-

je ležečih stenah Cairngorma in Ben Nevisa. Potek srečanja:

23. 2. Prihod v Inverness, kjer so nas počakali gostitelji in nas odpeljali do Glenmore Lodgea, kjer smo bili nastanjeni med srečanjem.

24. 2. Zaradi manjšega števila gostiteljev sva z Rokom skupaj plezala s Stuartom McAleseejem. Vreme je bilo slabo in toplo, a vseeno smo odšli v Cairngorm in tam preplezali smer Savage Slit (V, 6, 120 m). Bili smo mokri kot žabe.

25. 2. Vreme je bilo še vedno slabo, a v želji po ledu smo odšli v Ben Nevis. Tudi tam ni zmrzovalo, zato se je Stu zaradi nevarnosti snežnih plazov odločil za grebensko smer Tower Ridge (IV, 4, 600 m). Lahka, a lepa smer predstavlja najdaljšo britansko smer in je v trenutkih, ko so se oblaki razkadili, ponujala dober razgled na celotno ostenje Ben Nevisa.

26. 2. Ledišče se je spustilo na višino 600 metrov in obetal se je odlični dan za plezanje v Benu. Rok je odšel plezat z Ezom, sam sem dobil gostitelja Steva Longa, v zadnjem trenutku pa so nama pritaknili še Grka Ioanisa. Rok in Ez sta preplezala smer Gargoul Wall (VI, 6, 100 m) z novo direktno izstopno varianto (VII, 7). Mi smo po zgrešenem vstopnem raztežaju v steni Coum nadaljevali po svoji liniji in v sedmih urah preplezali prvenstveno Internacionalno smer (VII, 7, 200 m). Dan je postregel z idealnimi »škotskimi« razmerami, posneženo skalo in zmrznjenimi rušami.

27. 2. Vreme je spet katastrofalno, visoke temperature in dež. Polovica si nas je dan izbrala za počitek, polovica pa je odšla »drajtulat« z Davom MacLeodom.

28. 2. Vreme je nespremenjeno. »Drajtulerji« so v glavnem počivali, nekateri so odšli balvanirat na obalo ali na ekskurzijo v bližnjo destilarno viskija. Sam sem s Tobinom odšel v Cairngorm, kjer sva v razmčenih razmerah in dežju preplezala smer s primernim imenom No Blue Sky (VI, 7, 150 m).

1. 3. Dan D. Že prejšnji večer je kar špricalo od nakopičene energije in spodbudne napovedi za naslednji dan. Plani so bili veliki in treba je bilo unovčiti pridobljeno znanje. Večina nas je odšla v Ben Nevis. Po obilnih snežnih padavinah so bile razmere takšne, kot »morajo« biti. Veliko novega snega in s tem poprhane stene in ledene počti, poleg tega pa še megla, veter in sneg. Rok je z Američanom Fredyjem preplezal Sioux Wall (VIII, 8, 100 m), jaz pa sem Angleža Stuja »popeljal« preko smeri Cornocopia (VII, 9, 100 m). Obe smeri sva tako kot vse ostale pred tem preplezala na pogled. Zvečer sta sledili zaključna večerja in zabava. »Normally we get drunk ...« je že prvi dan napovedal podpredsednik BMC, legendarni Nick Colton.

2. 3. Polet iz Invernessa proti domu.

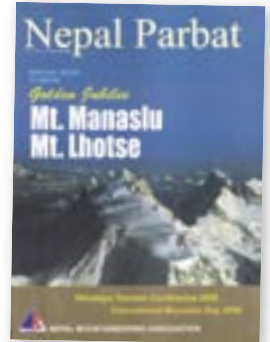
Kot vedno je bilo srečanje brezhibno organizirano. Poleg praktično vsakodnevnega plezanja so

bila vsak dan na sporedu zanimiva predavanja, projekcije alpinističnih filmov in podobno. Kljub nekoliko slabšem vremenu smo plezali dovolj in bolj ali manj vsi spoznali, v čem je finta škotskega kombiniranega plezanja. Mislim, da sva z Rokom dostojno zastopala slovenske barve, saj sta smeri Sioux Wall in Cornocopia med najtežjimi preplezanimi smermi na srečanju, in kolikor vem, tudi najtežji smeri slovenskih alpinistov na Škotskem do sedaj.

Novice je pripravil Tomaž Jakofčič

Nepal Parbat

Nepal Parbat je glasilo nepalske planinske zveze (NMA). Izhaja občasno, najraje ob pomembnih jubilejih. Tako je številka 7 (december 2006) posvečena 50-letnici prvega vzpona na Manaslu (Japonci) in Lotse (Švicarji) ter konferenci o himalajskem turizmu (gorski turizem, življenje in okolje). Revija je izšla

pred proslavo in konferenco (11. in 12. decembra 2006), zato bo o prireditvi verjetno pisalo v naslednji številki. (Od Slovencev so se je udeležili Franci Ekar, Viki Grošelj in Tomaž Humar.)

Na Manaslu se je do maja 2006 povzpelo 259 alpinistov in edini Slovenec na tem seznamu je z zaporedno številko 60 Viki Grošelj (4. 5. 1984).

Spisek uspešnežev na Lotseju je komaj kaj daljši (309). Ker je v nasprotju z Manaslujem Lotse po klasični smeri lažja gora in še večina pristopa poteka po nadelani smeri na Everest, je to le dokaz, da je kljub nekajkrat nižji ceni četrti najvišji vrh na svetu deseterkrat manj privlačen od prvega po višini. Uradni spisek vzponov vsebuje tudi štiri slovenska imena: Viki Grošelj (30. 4. 1989), Tomo Česen (24. 4. 1990) ter Aco Pepevnik in Milan Romih (19. 5. 2000). Niti pri Manasluju niti pri Lotseju razen zgodb o prvopristopnikih ni opisano nič, ne prvenstvene smeri, ne zanimivi poskusi, ne žrtve. Uvodne pozdravne članke so prispevali predsednik vlade, minister za turizem, predsednik združenja azijskih planinskih zvez, predsednik japonskega alpinističnega kluba, švicarski prvopristopnik na Lotse in predsednik NMA. Predsednik NMA Ang Čering v daljšem intervjuju predstavi sebe in svojo organizacijo. Ob dejavnostih posebej omenja slovensko pomoč pri osnovnih tečajih za planinske in alpinistične veščine (767 tečajnikov) in francosko pri nadaljevalnih tečajih (256 tečajnikov). Naslednji pomembnejši članek primerja takse in dovoljenja v vseh himalajskih državah, utemeljuje predvideno politiko taks glede na letni čas (Everest je jeseni trikrat cenejši) in

njihovo znižanje za druge, sedaj manj obiskane vrhove.

Posebno pozornost so z daljšim intervjujem posvetili Tomažu Humarju: začetkom njegovega plezanja, himalajskim uspehom, pogledom na alpinizem in njegov razvoj ter na vpliv različnih vrst odprav na naravo in okolje, mnenju o maoistih (nepalski notranji problem!) ter njegovim razmišljanjem o življenju, religijah in podobnem. Pogovor je imel še pred uspešnim vzponom na Baruntse.

V članku o konferenci o himalajskem turizmu so predstavljena predvsem področja obravnave: pomembnost raznovrstnosti žive narave za boljše življenje, razvoj turizma in ohranitev narave, vpliv na življenje lokalnih skupnosti in narave, razvoj in problemi gornišstva v Nepal, turistični marketing in potrebni koraki. V bistvu gre za obravnavo težko združljivih stvari: kako čim več iztržiti od turizma in hkrati ohraniti okolje in naravo privlačna. Problem je podoben kot povsod po svetu: navzkrižje med težnjo kapitala po večjem in hitrejšem zaslužku ter idealom o sonaravnem gospodarjenju, edinem načinu za preživetje človeštva, ne samo gorskega turizma. Ali hiter zaslužek peščice mogočnejšev in izčrpanje narave ali dobrobit vseh in na daljši rok ter ohranitev narave? Za zdaj ima prednost še vedno prva »rešitev« (tudi pri nas), konference pa so bolj pranje vesti in razlog za medsebojne obiske.

Med drugim so predstavljene vse nepalske državne ustanove, ki se ukvarjajo s turizmom in naravo, delovanje NMA, trekinški vrhovi (glavni vir dohodkov NMA), uspešni osvajači vseh 14 osem-tisočakov (doslej 14), prvi osvajači najvišjih vrhov celin (za Oceanijo in Avstralijo je naveden Mt. Jaya – Carstensz Pyramid, 4884 m), vsi vodilni člani NMA s portreti, članki in spomin umrlim (dr. Harka Gurung, Kumar Kadka) in razne društvene novice. NMA je predstavljena na spletni strani www.nepalmountaineering.org.

Tone Škarja

Mix isch fix

Sredi Dolomitov, v bližini mondenega središča Cortina d'Ampezzo, je ena izmed najbolj znanih sten za moderno kombinirano plezanje – Grotta di Landro. Gre za veliko previsno luknjo – jamo, po stropu katere potekajo smeri v skali in ledu. Čeprav je bilo letos ledu bolj malo, je bilo vseeno možno plezati in zato sta se tja odpravila člana AO SPDT Igor Žerjal in Erik Švab (Grivel, La Sportiva, Montura, KONG) s slovenskima kolegom Vilijem Gučkom in Bojanom Leskoškom.

Vsi so preplezali smer Stille Erinnerung (M8+), Guček »on flash«. Za Žerjala in Leskoška je bila to najtežja smer, kar sta jih doslej preplezala. Guček in Švab sta se poskusila tudi v precej dolgi in vzdržljivostni smeri Mix isch fix (M10+), ki pote-

ka po večini po močnem previsu in ponekod po stropu. Gučku se je vzpon na pogled ponesrečil, Švabu pa je uspelo opraviti enega redkih vzponov »on flash« v tej smeri in verjetno prvega v tem slogu in brez ostrog.

Grotta di Landro je v istoimenski dolini, ki poteka od kraja Toblach (Dobbiacco) proti Cortini, približno 3 km od Toblacha. Avto pustimo ob glavni cesti na desni strani, kjer se začne gaz, ki pelje do stene. Zaradi nevarnosti kraja se ga splača pustiti praznega. Smeri v steni so od leve proti desni oštevilčene tako kot na priloženi sliki:

4) Stille Erinnerung (M8+, podaljšana M9, 20 m)

5) Mix isch fix (M10+, 20 m)

6) Fly in the wind (M10/10+, 15 m)

7) Höllenstein (M9, 12 m)

8) La via è bella (M11, 20 m)

Povezava smeri La via è bella (navzgor) in po smeri Mix isch fix navzdol se imenuje Big Ben in nosi oceno M12, dolga pa je 35 m.

E. Š.

Dryland – miksi v Dolomitih

V dolomitski dolini Val Di Fiemme, tam, kjer ima sedež znani proizvajalec plezalnih in gorniških čevljev La Sportiva, je majhna stena za kombinirano plezanje, ki jo je v letošnji zimi obiskal tudi član AO SPDT Erik Švab (Grivel, La Sportiva, Montura, KONG). Po nasvetih tamkajšnjih plezalcev se je najprej ogrel v lažjih smereh in se potem lotil projekta, v katerem so se fantje poskušali že od lanske zime: močno previsne 20-metrške prečke od desne proti levi. Smer poteka po granitni skali in ima na koncu majhno svečo. Švab jo je najprej poskusil preplezati na pogled. Ker je pri najtežjem dinamičnem gibu padel in ob tem izgubil cepin v jezercu ob vznožju slapa, je bil prisiljen

Grotta di Landro

»ribariti«, preden je lahko poskusil drugič. Takrat mu je šlo bolje in čeprav je na ključnem mestu spet skoraj zgrešil dolg gib, mu je uspelo prilezati do vrha in opraviti prosti vzpon v smeri Dryland, ki ima zdaj oceno M10.

Smeri v sektorju Cascata na začetku Val di Fiemma ob kraju Cavalese (od leve proti desni): Aerosol (M7, 20 m), La Popa (M8-, 14 m), Projekt (?, 14 m), La Piccola (M7, 14 m), Bolina (M6, 14 m), La cascata I (3, 50 m), Dryland (M10, 20 m).

E. Š.

Sanjski konec tedna v Val d'Aosti

17. in 18. februarja je Erik Švab (AO SPDT, Grivel, La Sportiva, Montura, KONG) uspel v dveh pomembnih ciljnih letošnje zimske sezone: opravil je tretjo ponovitev na splošno in prvi vzpon brez ostrog v smeri Tsunami z oceno M12 v dolini Valsavaranche ob vznožju Gran Paradisa v Val d'Aosti, naslednji dan pa še prvo ponovitev (tudi brez ostrog) večraztežajne kombinirane smeri Jedi Master, v kateri težavnosti dosega M11, v dolini Valleile (Cogne), prav tako nad Aosto.

Tsunami je v previsu, v katerem je Tržačan Bubu pred leti preplezal danes legendarno smer Mission impossible (M11). Ob njej je leta 2005 škotski plezalec Scott Muir navrtal smer Tsunami in jo tudi prvi preplezal, in sicer z ostrogami. Za njim jo je prvi ponovil odlični slovenski plezalec Marko Lukič in nato še Francoz Jeff Mercier, oba z ostrogami. Švab se je prvič spravil v smer decembra lani in v skupaj 9 poskusih z različnimi soplezalci mu jo je uspelo preplezati brez ostrog – to je bil prvi vzpon v tem slogu v 35 metrov dolgi, fizično zahtevni in zelo previsni smeri.

Smer je sicer pretežno suha, saj je v njej bolj malo ledu (le v prvem, manj previsnem delu), je pa zato navzočnost ledu bistvena za prehod čez gladko polico v prvi tretjini smeri. Nato se nadaljuje po granitnih luskah in se konča na skoraj vodoravni strehi, na kateri je potrebnih še nekaj težkih gibov – treba je uporabiti tehniko »figure four«, pri kateri daš nogo čez roko in se tako bolj iztegneš, da dosežeš oddaljene oprimke.

Za uspeh v smeri je Švab potreboval tri obiske, pri katerih so mu delali družbo dolgoletni soplezalci v lednih in kombiniranih strminah Klemen Premrl, *super strong guy* Dejan Miškovič - Miško in mladi *miksarski up* Luka Krajnc (vsem je pozneje v letošnji zimi uspelo prosto ponoviti to smer). Za Švaba sta to bila prvi vzpon s solidno oceno M12 ter uspešen vrhunec sezone lednega in kombiniranega plezanja.

Vendar se konec tedna v Aosti še ni končal; naslednji dan so se plezalci odpravili v še daljšo smer Jedi Master, ki jo je prav tako leta 2005 opre-

mil in preplezal Scott Muir. Z ocenami M10-, M11+ in M9+ sodi med dve najtežji večraztežajni smeri v Evropi in na svetu, skupaj z lansko smerjo Illuminati (M11+), ki jo je preplezal Avstrijec Albert Leichtfried. Smer Jedi poteka v isti steni in desno od tretje znane večraztežajne kombinirane smeri, slavne Empire strikes back (M10+), ki jo prvi preplezal Anglež Stevie Haston.

Smer Jedi Master se začne z lahkim lednim raztežajem in je sestavljena iz treh močno previsnih raztežajev, na koncu pa se priključi prosto viseči sveči, v katero se izteče tudi smer Empire. V njej najdemo zahtevno moderno kombinirano plezanje in izpostavljenost dolgih smeri, vse skupaj pa se na 100 metrih višine prevesi za 30 metrov. Če računamo, da je bližnji Empire veliko lažji in da smer Illuminati še ni bila ponovljena, je Jedi Master trenutno najtežja potrjena večraztežajna kombinirana smer na svetu.

Švab in Miškovič sta prvič stopila vanjo bolj za šalo kot zares, saj sta šla »samo pogledat«, kakšna je. Že prvič pa jima je šlo zelo dobro, saj je Švab za las zgrešil prvi raztežaj z oceno M10- na pogled, Miško pa ga je za njim preplezal »on flash«. V drugem raztežaju sta se zamenjala in Švabu je uspel vzpon »on flash«, potem ko ga je pred njim poskusil Miško. Oba sta mnenja, da je pravašna ocena M11. Ker sta tisti dan pozno začela, nista imela časa, da bi poskusila še zadnji raztežaj, zato sta se spustila nazaj dol z obljubo, da se kmalu vrneta.

18. februarja sta za konec sanjskega konca tedna v Aosti preplezala prva raztežaja v prvem poskusu in prva v navezi, tretjega, zadnjega, pa je najprej preplezal Švab (v prvem poskusu). Za njim ga je brez problemov »on flash« preplezal še Miško; obema se ni zdel pretirano težek, zato predlagata oceno M9. Obema sta torej uspela prosti vzpon brez ostrog in prva ponovitev te fantastične kombinirane smeri.

Na koncu sezone sta se nameravala vrniti, da bi poskusila v enem dnevu povezati obe smeri, Jedi in Empire, vendar so jima prijatelji iz Aoste sporočili, da se je velika sveča zaradi visokih temperatur podrla. S povezovalnim vzponom in morebitnim poskusom preplezati v isti steni še novo smer in tako ustvariti trilogijo Vojne zvezd bo torej treba počakati na naslednjo sezono.

E. Š.

Dileme II

Ko prebiram poskus odgovora Tomaža Banovca na Dileme, ki jih je kot uvodnik k prvi letošnji številki PV zapisal Andrej Stritar, piscu v marsičem dam prav. Vidi se njegovo poznavanje problematike in dolgoletno delo na tem področju. Tomaž Banovec je s svojim dolgim, prizadevnim delom v vodstvu planinske organizacije brez dvoma pustil vidno in pomembno sled, za katero smo mu navadni planinci lahko hvaležni, vseeno pa me njegov pristop spominja na tisto žabo v filmu Ala Gora Neprijetna resnica, ki ob postopnem segrevanju vode v posodi, v kateri ždi, ne reagira. Spremembe sprejema kot nujno zlo in verjetno jo čaka žalosten konec.

Njegova želja po spremembi okoljevarstvenega vedenja in miselnosti ljudi že v dolini je hvalevredna; tega si tudi sam želim, vendar se mi zdi takšno razmišljanje neprimerno bolj utopično kot pristop Mihe Potočnika, ki se je zavzemal za sprejem zaščitnega zakona za Triglavski narodni park. Iz Banovčevega pisanja ves čas sili bojazen: Kdo bo to naredil? Koliko bo to stalo? Ves čas se boji, da bi kakršno koli novo zavzemanje za večje varovanje okolja lahko obremenilo blagajno PZS ali kako drugače prizadelo krovno planinsko organizacijo. Vem, da ta skrb izhaja iz njegovega predobrega poznavanja razmer v našem planinstvu, pa vendar bi se lahko kdaj vprašal: kaj pa bo, če se ne bomo odzvali? Koliko bo to stalo, ne PZS, ampak našo gorsko naravo? Kaj bomo pustili svojim potomcem? Ko bo voda vrela, bomo težko še kaj rešili iz nje, še zlasti ne s preračunljivim in bojazljivim menenjem.

Naša planinska organizacija je v preteklosti imela, kot je namignil tudi Banovec, eno glavnih vlog pri odkrivanju in iskovanju gorskega sveta. Vsi poznamo ju naške zgodbe o prvih osvajalcih vrhov, sten, o graditvi planinskih

postojank, nadelovanju gorskih poti. To so bili svetli, pionirski časi, ki so jim v povojnem obdobju sledile zanosne želje po približevanju tudi najvišjih vrhov delavskim množicam, po zdravi rekreaciji na svežem zraku, po tekmovalnosti, tovarištvu in doseganju množičnih rekordov. Markacisti v okviru PZS so prizadevno nadelovali neštete poti, gospodarstveniki so gradili gosto mrežo planinskih postojank na vseh dostopih, pa tudi ob skoraj vseh najbolj priljubljenih poteh. To je bilo obdobje, ko je bila številnost odlika.

Zdaj imamo z varnimi potmi in kočami verjetno najbolj zgledno pokrito alpsko območje. Dobro pripravljeni gorniki se lahko v enem dnevu povzpnejo na tako rekoč vse najvišje vrhove naših gora. Spodbujanje množičnega planinstva, navduševanje za gore in drugo delovanje planinske organizacije v polpreteklem obdobju je pustilo sledi tudi v navadah naših ljudi. Čeprav množičnost ni več poglavitna usmerjenost naše planinske organizacije, je obisknost naših modnih vrhov še vedno množična. Zaradi dobrih dostopov sicer ni več treba prenočevati v kočah – to občutijo tudi društva, ki oskrbujejo planinske koče –, množični obisk pa v naravi vseeno pušča vse več sledi. Še posebno škodljive so tiste, ki jih za seboj puščajo druge, predvsem adrenalinske dejavnosti, ki izkoriščajo dostope, ki so jih nadelovali in urejali planinci. Čeprav neradi, morajo v vodstvu PZS priznati tudi del odgovornosti za to.

Banovec pravi, da je zahteva po ustanovitvi še enega naravnega parka (tokrat regijskega) v naših gorah utopičen, predrag in organizacijsko pretrd oreh. Za PZS to vsekakor drži, hkrati pa je treba upoštevati, da država načrtuje – podobno kot ustanovitev regijskega parka Kamniško-Savinjske Alpe – vsaj še pet naravnih parkov. Če to drži, zakaj se planinci ne bi zavzeli za to, da bi dr-

žavno vodstvo na prednostnem seznamu potisnilo bolj v ospredje ustanovitev parka v Grintovcih? Kot Banovec verjetno ve, je za ustanovitev tega parka že precej pripravljenega in so soglasje k temu dale tudi občine, ki segajo na območje predvidenega parka.

Strinjam se, da bi bila lahko dva narodna parka za državo kar hud finančni in organizacijski zalogaj. Vendar država in pobudniki pri ustanovitvi novih parkov računajo tudi na pomoč različnih strukturnih in drugih skladov Evropske unije. Z dobro pripravljenimi programi lahko pričakujemo finančno pomoč, saj se v Evropi vse bolj zavedajo pomena ohranjanja narave in imajo za to pripravljena tudi sredstva, pri nas pa je narava v primeri z nekaterimi drugimi evropskimi območji še sorazmerno dobro ohranjena.

Banovčevo spraševanje, v kakšnem stanju naj zaščitimo gorsko naravo – ali naj jo vračamo za 300 let v preteklost – je smešno. Takšno sprenevedanje ni resno. Ni treba izganjati neavtohtone smreke in pogozdovati z listavci. Stroka to ponekod na bolj premišljen način že počne. Treba je predvsem ohraniti tisto, kar nam je ostalo. Če je mogoče kaj popraviti, zakaj pa ne? To tudi ni naloga PZS. V narodnih parkih in drugih varovanih območjih je treba predvsem dovoliti strokovnjakom, da po svojih najboljših močeh, ob pomoči izkušenj in znanstvenih spoznanj, naredijo tisto, kar je najprimernejše za tamkajšnjo naravo ... Seveda se je treba zavzemati za to, da se ohranijo in obiskovalcem predstavijo tudi zakladi naše kulturne dediščine. Zakaj ne bi na primer uredili do narave prijazne poti po Pokljuki in planinah nad njo, s katero bi prikazali, kje in kako so včasih iskali in pridobivali rudo in oglje in kako so ljudje takrat živeli? Lahko uredimo pot med pomniki soške fronte, pot po nekdanji meji z Italijo ali pa pot, ki bi prikazovala geološke zanimi-

vosti določenega območja. Takšnih možnosti je nešteto, le dobro jih je treba pretehtati.

Tudi to so možnosti, da bi park počasi začel vračati vložena sredstva. Banovec dobro ve, da marsikje po svetu naravni parki pomenijo tudi prihodke in omogočajo preživetje številnim domačinom. Vendar je to treba znati izpeljati, če pa se bojimo, da bo od nas nekaj zahtevalo, če se bojimo zameriti nekakšnim elitam in mencamo na mestu, potem lahko samo z žalostjo v srcu pišemo o tem, »kako zelena in cvetoča je bila nekoč moja planina«. Pri tem ne bodo pomagali drobni, parcialni ukrepi: nanašanje ruše na kolovoze, pobiranje papirčkov na vsakoletnih čistilnih akcijah in podobno ... Te akcije so potrebne in koristne, vendar je treba stvari najprej rešiti sistemsko, z zakoni, in nato te zakone udejanjiti.

Ko sem pisal o Veliki planini, sem povedal, da je občina sprejela krasne odloke, ki rešujejo skoraj vse naravovarstvene probleme na planini, a žal so ti odloki in zakoni le na papirju. V praksi odgovornost in krivdo valijo drug na drugega.

Ni stvar PZS, da vabi na delovne akcije in razmišlja o tem, koliko jo bo to stalo. Planinska organizacija se mora v skladu s svojim poslanstvom postaviti na čelo prizadevanja za čim boljše ohranitev naravnih vrednot, ki so nam še dosegljive. Kakor je planinska organizacija v prejšnjih obdobjih spodbujala svoje člane k odkrivanju nekoristnega sveta in potem tja vodila množice obiskovalcev, bi se zdaj morala v skladu z zahtevami in spoznanji našega časa postaviti na čelo prizadevanj za varovanje okolja. To člani PZS tudi pričakujemo od nje, saj je to tudi eno izmed načel, ki so zapisana v njenih temeljnih dokumentih. Nihče od nje ne zahteva, da ustanovi kak narodni park in skrbi zanj, lahko pa s svojimi potenciali – izkušnjami, spoznanji, tudi z množičnostjo svojega članstva

in s sposobnostmi svojih članov – usmerja, opozarja in brani. Naj bo tista ustanova, ki riše markacije in kaže pot, kot je zapisal Marjan Bradeško.

Prav zato se strinjam z Banovcem, da bi morala Komisija za varstvo gorske narave oblikovati vizijo, čim bolj celovito, pretehtano strategijo razvoja gorskega sveta do leta 2020, s parki vred, in to ponuditi »odločujočim« ter uporabiti tudi pri vseh priložnostih, ki se bodo ponudile.

Žal so v zadnjih časih planinci prevečkrat zaman pričakovali, da se bo vodstvo PZS ali pa vsaj Komisija za varovanje gorske narave odločno postavila proti nekaterim posegom, ki škodujejo naravi v gorskem svetu. Želeli smo slišati odločen glas PZS pri nadelavi najrazličnejših novih poti, pri načrtih za graditev vetrnih elektrarn na Volovji rebri, tudi odločnejši glas v razpravah o TNP. To nalogo so namesto nje poskušale opraviti najrazličnejše uradne in neuradne okoljevarstvene organizacije (Mountain Wilderness, CIPRA in druge). Na PZS govorijo o prizadevanjih za greznice v planinskih postojankah, prijazne do okolja, o tem, da ne nadelujejo več novih poti, ne delajo novih tovornih žičnic in da čistijo gorske poti, vendar so to predvsem zaslug gospodarstvenikov in markacistov, manj pa članov komisije za varstvo narave. Občasno izdajanje zloženek ter sodelovanje na mednarodnih konferencah in raznih proslavah je v takih razmerah žal premalo. Številni ljubitelji narave ob najrazličnejših priložnostih, na spletnih forumih in ob različnih razpravah razočarano ugotavljajo, da PZS s svojo Komisijo za varovanje okolja stoji preveč ob strani in se ne želi izpostaviti, pa bi vendar lahko izrabila vpliv svojega še vedno številnega članstva, statistike o obisku naših vrhov in tudi naklonjenost nekaterih najvišjih državnih politikov. PZS bi se lahko odločneje zavzemala za varovanje gorske narave, lahko bi dvignila glas ob

sprejemanju za planinska društva izjemno neugodnega zakona o društvih, ob ukrepih, ki omejujejo prostovoljno delo, saj večina planinskega dela še vedno temelji na prostovoljstvu, ob zakonskih določilih, ki omejujejo gostinsko dejavnost, ali pa ob aktih, ki planinstvo tlačijo med adrenalinske dejavnosti, ne nazadnje pa tudi pri poskusih zaostrovanja kazenske odgovornosti za vse skupinske dejavnosti. Nekateri sodobne zakonske rešitve planinstvu niso naklonjene, a nekateri bi raje kot žabe čepele v vedno toplejši vodi. Upanje, da se bodo stvari v glavi ljudi spremenile same od sebe, ni na mestu. Tudi o tem je treba razmišljati, ko je beseda o dilemah prihodnjega položaja našega planinstva.

Miro Štebe

Oglašam se v zvezi z člankom »Dileme« avtorja Tomaža Banovca, ki je izšel v marčni številki Planinskega vestnika. Sicer glede na »moderne« težnje postopnega, vendar vse pogostejšega in vztrajnejšega lobiranja za privatizacijo tudi z zakonom zaščitene naravnih območij (TNP) in zavračanje vsega, kar vsaj malo diši po socialistični dediščini, v samem prispevku ni ničesar posebno šokantno novega, razen zapisa, ki me je ob branju hudo zbodel: »Tudi planinski mediji, čeprav ne edini, so krivi za sedanje preveliko zasvojenost Slovencev in Slovenk z gorami in naravo in še posebno z Julijci in Triglavom« (konec navedbe). Zdaj pa res ne razumem ničesar več. Mar ni v interesu celotne družbe (ne samo športno-rekreativnih organizacij, med katere sodi tudi PZS), da se čim več ljudi posveča športnim aktivnostim v naravi, v interesu PZS in PV kot njenega glasila pa propagiranje rekreacijsko-športnih dejavnosti v gorskem svetu (ob hkratnem ozaveščanju in opozarjanju na deviacije, ki so ob množičnosti vsekakor navzoče)? Ne morem

se znebiti občutka, da bi nekateri radi privatizirali tudi užitke, ki jih daje doživljanje neokrnjene narave (in s tem onemogočili uživanje drugim).

Samo Gostinčar

PV v domu starejših občanov

Sprašujete nas, kako so nam všeč PV in njegove priloge. Oglašam se vam iz Predjamskega gradu – ne Erazmovega, temveč iz tistega, v katerega pridemo, preden nas vržejo v jamo.

Ko so me »usklaščili« sem in sem videla, kako malo prostora je za razno kulturo v moji sobi, ki si jo delimo kar trije osebki, sem odpovedala ves tisk razen PV. Tudi tega bom, sem si mislila, saj ga dobim v branje v javni knjižnici, v katero redno zahajam. A sem kmalu spremenila mišljenje.

Opoldne mi receptorka h kosilu vsak mesec dene skrbno zapakirano revijo. Pri popoldanskem počitku jo skrbno preberem (brez zamere, alpinizem pač pustim, Čič ni za barko!). Pa me negovalke, ki krožijo po domu, že sprašujejo: »Ali je že?« »Počakajte malo!« Po večerji ga najprej odnesem v samsko sobo gospe, ki je že več let na vozičku in si krajša čas z branjem, dopisovanjem s prijatelji in izdelavo čudovitih ročnih del. Prebere Vestnika ne, a skrbno pregleda vse slike in občuduje fotografije, ker so našli tako krasne motive. Malo pokritizira plezalce, posebno tiste na lednih slapovih. Potem moram h drugi, ki je ravno tako na vozičku. Občuduje slike, prebere kako misel, spomni se kakega kraja, ki ga je obiskovala, dokler je bolezen ni prikovala na voziček. Zraven nje počiva in dremlje oskrbovanka, katere vnuk je navdušen planinec in ji tudi sam prinese kaj planinskega v branje, saj je zvečer preveč zaspana. No, ko se vrnem v sobo in denem PV na nočno omarico, prisopiha negovalka, ki nas mora spraviti »v

jaslice« – vseeno katera, ni vsak dan ista. Vzame PV in skupaj s sotrpinko iz nočne izmene ga prešturirata, ko morata bedeti nad našo srenjo. Zjutraj mi ga v mraku dene nazaj k postelji. No, čez dan si ga izposojajo negovalke, po vrstnem redu, nekatere čez dan, druge čez noč. Ko končno dobro izrabljen, a ne obrabljen, pristane na moji nočni omarici, ga po dolgih prošnjah dobi v branje moj nekdanji rejenc. Obdrži ga več dni – verjetno ga tudi tam bere vsa srenja. Pošteno ga vrne z dodatkom – madežem od para-diznikove omake. Vendar PV še ni dopolnil svojega poslanstva. Kateri od navdušenih planincev med našim osebjem si sponodi vse stare številke (z omako vred). Kar zadeva dodatek ... o tem drugič, saj ga je neka negovalka pozabila doma!

Nada Kostanjevic

»Uana pa uan gresta v griče«

Taka je cerkljanska govornica. »Mož in žena pojmeta v hribe.« In midva sva z istega konca, vlečeva po cerkljansko, čeprav že kar dolgo živiva v Tolminu in nama je tu všeč. Lani sva se z ženo poznano na jesen, kot že tolikokrat, odpravila na Mrzli vrh nad Tolminom; tja se pride iz več smeri po raznih vojaških poteh in stezah po planinskem pašnem svetu. Tam gori so domovali vojaki v prvi vojni, gradili podzemne utrdbe – kaverne, se bojevali, krvaveli in umirali za cesarja Avstro-Ogrske. Padli avstro-ogrske vojske počivajo na vojaškem pokopališču na Ločah pri Tolminu nad reko Tolminko, italijanski pa v kostnici v Kobaridu. V drugi vojni pa so bili spopadi tudi med partizani in Nemci v okolici Rdečega roba. Krnsko pogorje s Peski in Krnski jezери na obeh straneh so bili še posebno vabljivi za vojaške stratege in tudi danes je ta svet čudovit in plemenit. Vsega ni mogoče strniti na en sam list papirja in niti ni treba, ker je veliko opisanega v razni literatu-

ri, vojaški in planinski, pa vendar nikoli povsem dovolj. Kdor potuje ali bo potoval iz vasi Krn po kolovozu in naprej po stezi proti planini Pritovč, bo v gozdu opazil »tablo« s kratko vsebino: Tu v kaverni je živel »puščavnik« kar 18 let. Zanj je bila usodna velika snežna zima 1952. leta na Tolminskem. Nič posebnega, bi človek dejal, pa vendar je legenda resnična. Puščavnik je bil nekoč vojak, poročen, a razmere so nanesle, da se je odločil za življenje v samotni.

Dr. Lev Svetek, med vojno član partizanske kulturne skupine IX. korpusa NOV, je partizanal po tolminskih hribih in gorovju. V svoji knjigi Pri svojih na svojem je napisal: Zbogom, prelepi tolminski svet, zbogom, preprosti, iskreni ljudje, še se bomo srečali sredi pašnikov in zelenih trat.

In srečni so po vojni obiskali ta svet, med njimi je bil tudi Herman Srebrnič, med vojno župnik v Soči v Trenti, 1944. leta udeleženec partizanske skupine na Triglav. Tudi Leva Svetka ni več med živimi, ostali pa so njegovi spomini na partizanska leta, ko je gledal s Krnskega pogorja tja proti Benečiji, večkrat prebredel Sočo pri vasi Kamno, Nadižo in Judrijo in se spet vračal v Gregorčičev planinski raj, tja čez Čadrg v Baško grapo, na Cerkljansko in še naprej vse do končne zmage 1945. leta.

In tudi starejša, upokojenska tolminska planinska generacija kdaj pa kdaj v gosjem redu hodi po stopinjah nekdanjih partizanov pod vodstvom Rudija in Vlada, vsak mesec v drug kraj. Tako sodelujemo tudi v letu 2007.

Janko Mlakar

Oddaja "Čez hribe in doline"
vsak tretji četrtek v mesecu ob 17. uri

**RADIO
UNIVOX**

107.5 MHz

email: info@univox.si

Gora boginje Maha Kali

Makalu – prvič prvi v Himalaji, knjiga in DVD, zbrali in uredili Dušica Kunaver (tudi avtorica veznega besedila) in Brigita Lipovšek, samozaložba Dušica Kunaver, Ljubljana 2006.

Trisul je bil zvezda Danica slovenskih sanj o Himalaji, Makalu pa je zasijal kot veličastna jutranja zarja dolge dejavne ljubezni, ki se je prav na gori boginje Mahe Kali spletla med slovenskimi alpinisti in himalajskimi gorami z vsemi njihovimi presežniki – z najvišjimi vrhovi in najzahtevnejšimi stenami, z vzponi vrhunske težavnosti. Danes ima »slovenska« Himalaja kaj pokazati vsemu svetu, med tistimi pa, ki vedo, kaj je vredno dejanje na gori, že nekaj desetletij uživa odkrito občudovanje in priznanje najvišje kakovosti, ki jo poleg veličastne zbirke velikih uspehov potrjuje tudi ugledna zbirka zlatih cepinov, alpinističnih olimpijskih odličij.

Pa ni minilo niti pol stoletja od prvega fantovsko zadržanega, nekoliko zardevajočega spogledovanja s središčem dogajanja, v katerem se je pisala takratna alpinistična zgodovina sveta, s Himalajo. Velika začetna zamuda je le še »predmet« alpinistične kronologije, sedanost pripoveduje povsem drugačno zgodbo – zgodbo o slovenski samozavešči. Če je bil torej Trisul prva opisana stran te zmagovite zgodbe, pravzaprav nekakšen uvod

in priprava nanjo, je Makalu prvi vrhunec, ki daje takt in ton vsemu nadaljnjemu dogajanju, ne le v Himalaji, ampak v vseh visokih gorstvih tega sveta.

Seveda se nič ne zgodi samo od sebe, potrebna je energija (volja, znanje ...), šele potem so tu kakovostni premiki iz »nič« ali iz »komaj kaj« prav na vrh. Slovenski alpinisti so že v petdesetih in šestdesetih letih minulega stoletja vedeli, da po svojih zmogljivostih sodijo na vrh, pa jim je zmanjkovalo tehtnih potrditev. Potem pa se je v (številčno) skromnem trisulskem moštvu našel mož, alpinistično vrhunsko razgledan in zdaj tudi povsem zaznamovan s Himalajo, ter postal spiritus agens vsega, kar je bilo, je in bo povezano s slovensko himalajsko

zgodbo najkakovostnejših razsežnosti. Na Trisulu se je začela nenavadna, vendar skoraj pričakovana zgodba. Na tisti gori se je simbolično rodil slovenski bara sab, Aleš Kunaver, vodja, strateg, nadvse skrben prijatelj, pogosto skrben očka mladim, komaj ukrotljivim zagnancem. Ja, vse to je znal in marsikdaj tudi moral biti bara sab.

Prav o tem pripoveduje tretja knjiga iz zbirke Prvi slovenski himalajci in bara sab. Pozornejši bralec zgodb o Čopovem stebri in Trisulu lahko dojame, da veliki slovenski alpinistični (himalajski) uspeh ni padel z neba, ampak je bilo za uresničenjem trdo delo generacij, od skalaške napreji; v tretji, ki govori o Makaluju in dveh naših odpravah v njegovo južno steno, pa spregovorijo dejstva. Začetnega iskanja in nelagodnosti je konec. Zdaj smo tu in vemo, kaj hočemo. Ko se je leta 1972 vrh umaknil previsoko, a je slovenska noga prvič prestopila mejo 8000 m, in to po prvenstveni, izjemno težki smeri, je v alpinističnih logih vsega sveta završalo, vsi so se spraševali, kaj je zdaj to, tri leta pozneje pa je bil na vsa ta, tudi sprenevedajoča se vprašanja dan odgovor

z vso kakovostno težo. Južna stena Makaluja je bila preplezana, smer je bila speljana elegantno, težave v njej so segale do najvišjih ocen, na vrhu se je zvrstilo skoraj pol moštva in dosežen je bil takratni višinski svetovni rekord brez uporabe kisika. Tudi bivakiranje enega izmed plezalcev nad 8000 metri in njegovo poznejše reševanje sodita v zvrst tistih presežnikov, ki jim je dala močan pečat naša himalajska generacija; tudi moralno plat alpinističnega dejanja ji je nevsiljivo vcepljal bara sab.

Dušica, Aleševa sopotnica skozi veliko obdobje, ki jih namerava iztrgati breznu pozabe omenjena zbirka, in Brigita, njegova hčerka, ki ve, kako je, ko očeta, alpinista, odpravarja, ni (več!) doma, sta slovensko gorniško knjižnico obogatili z dragocenim prispevkom, ki bi mu pri nas komaj našli podobnega. Z izborom dragocenega arhivskega gradiva, s spominskimi pričevanji vseh, ki jim velja prisluhniti. In s svojim intimnim pripovedovanjem, oplemenitenim z delčki zvestobe in ljubezni, iztrganimi iz najskrivnostnejših kotičkov duše v časih hrepenenja in pričakovanja; pripovedovanjem o nekem času, ki je slovensko alpinistično zgodovino dvignil prav na vrh – tega se moramo sodobniki z vsem spoštovanjem zavedati.

Velika dragocenost zbirke so spremljajoči filmski zapisi na zgoščenkah. Novi časi in novi mediji nam omogočajo neposredno srečanje z ljudmi, gorami in dobami, ki se iztekajo v zgodovino, pa nimamo časa, da bi se tega zares zavedeli.

Mitja Košir

Zimski vzponi – v ledu in snegu

Zimski vzponi, Gregor Kresal, Sidarta, 2007.

Bolj ko prebiram novi vodnik izbranih zimskih vzponov, bolj v meni naraščata spoštovanje in občudovanje. Grega je opravil

gigantsko delo. Točno to. Ustreznejše besede ne najdem. Šele nato pridejo na vrsto ostale karakteristike, kot so kvaliteta, izbor in predstavitev smeri. Na štiristo dvainšestdesetih straneh je okoli sedemsto petdeset vzponov – če predpostavimo, da bi zima trajala tri mesece in da bi plezali vseh devetdeset dni, bi porabili okoli osem let, da bi odkljukali vse vzpone!

Všeč mi je izbor smeri, ker v njem najde nekaj zase tudi povprečen plezalec, ki si šele nabira izkušnje. Vzponi obsegajo ledno-snežne, kombinirane smeri in zaledenele slapove. Avtorjevo vodilo pri izboru je bila lepota smeri in ne težavnost, kar zagotavlja, da bo knjiga postala zelo brano čtivo širokih alpinističnih množic. »Vse, kar mi je vsaj malo dišalo na dober zimski vzpon, ne glede na težavnost, sem želel imeti v knjigi,« je rekel Gregor. (Vladimir Habjan: *Zimski vzponi*, pogovor z avtorjem, www.gore-ljudje.net). Kar je za kopno skalo naredil Tine Mihelič s svojimi *Slovenskimi stenami*, je naredil Kresal za led in sneg z *Zimskimi vzponi*. Pri tem ne mislim na slog pisanja, temveč na dvig standarda tovrstne literature pri nas, ki je postala primerljiva s tisto onstran državne meje.

To sicer ni prvi vodnik te vrste na Slovenskem. Leta 1987 so Edo Kozorog, Franci Savenc in Igor Škamperle v sodelovanju z ID, Planinsko založbo pri PZS in PD Postojna na 87 straneh izdali plezalni vodniček *Zaledeneli slapovi*. Nadaljeval je Simon Slejko s *Sinjimi trakovi* (1995). Tega leta so izšli tudi Kresalovi *Zimski vzponi Julijske Alpe*, s katerimi pa ni bil dovolj zadovoljen, zato se je spravil k delu in pred nami je rezultat: imeniten vodnik, do sedaj najobširnejši pri nas.

V uvodnem delu je govora o lednem in kombiniranem plezanju, ocenjevanju lednih in kombiniranih vzponov, dilemi – s paščki ali brez, z ostrogo ali brez; drytoolingu in o lestvici za ocenje-

vanje ledno-snežnih, lednih in kombiniranih vzponov.

Poglavje *Rekli in ostali živi ...* s komentarji plezalcev je dobra ideja, popestritev sicer suhoparnih, a pomembnih podatkov o smereh. Nadgrajuje poglavje *Kratek zgodovinski pregled pomembnejših lednih in snežnih vzponov pri nas*. Lahko bi ga poimenovali tudi *Zgodovina je spregovorila*. Najstarejši komentar je iz leta 1936, pripada pa Urošu Župančiču. Ostali so iz leta 1981 in mlajši. To so izreki in misli glavnih protagonistov našega ledno-snežnega plezanja od pionirskih časov do današnjih lednih tigrov. Zanimivo bi bilo prebrati tudi kakšno izjavo predstavnice nežnejšega spola ... ledne levinje? To poglavje je pomembno, ker iz izjav spoznamo, da ledno plezanje zahteva psihično trdnost, trezno glavo, dobro tehnično in telesno pripravljenost ter nezlomljivo voljo v najkočljivejših trenutkih, kar nas privede do sklepa, da je izraz adrenalinski šport, ki ga nekateri mediji nekritično papagajsko ponavljajo, zgolj malomna etiketa kapitalsko-politične sprege.

Opisana so vsa glavna področja – Julijske Alpe – tudi Zahodne, Kamniško-Savinjske Alpe in

Karavanke – ki so razdeljena na podpodročja, kot dodatek pa še drytoolišče Ander-Prem pri Ljubelju, nekaj smeri s Pohorja, Iškega Vintgarja, Idrijskega hribovja in Pekel pri Borovnici. Pred vsakim podpodročjem je zemljevid, na katerem so posejane številke smeri – točke, ki označujejo nahajališča smeri, kar prispeva k boljši orientaciji.

Če primerjamo ocene smeri iz *Sinjih trakov* in prejšnjih *Zimskih vzponov*, opazimo, da niso vse slepo prepisane, nekatere so duhu današnjega časa ustrezno spremenjene.

Težko bi našli delo, za katerega bi lahko rekli, da je tako popolno, da boljše ne more biti. To velja tudi za naše *Zimske vzpone*. Medtem ko je konstruktivna kritika vedno dobrodošla, mislim, da bi bilo iskanje dlake v jajcu pri vsem opravljenem delu nekoliko neokusno. Gregor: »*Zadnje tri mesece (ob celonočnih posedanjih za računalnikom) praktično nisem počel drugega kot letal od enega hriba do drugega in poskušal razčistiti stvari, ki po nekaterih prejetih skicah, fotografijah in opisih enostavno niso držale ena z drugo. Največja komedija je bila prav na koncu, s Stenarjem. Cel kup prvenstvenih smeri, pa se je potem izkazalo, da so vsi plezali staro (dobro) Tomazinovo Vahico.*« (Vladimir Habjan: *Zimski vzponi*, pogovor z avtorjem, www.gore-ljudje.net)

Nekatere fotografije z vrisanimi smermi bi lahko bile večje, to bi pomagalo k boljši preglednosti. In ko smo že pri fotografijah, ki so izključno črno-bele, se mi zdi, da dajejo pridih resnosti, ki si jo ta šport – oziroma dejavnost, da ne bo komu odneslo pokrova – nedvomno zasluži. Kajti kljub napredku v materialih in tehniki je zimsko plezanje še vedno resna aktivnost. Pohvalno je, da je avtor pri nekaterih smereh pripisal, da tura ni primerna za začetnika! Morda bo v naslednji izdaji vključeno tudi stvarno imensko kazalo vzponov. Pri tolikšnem

številu smeri bi bilo kar dobrodošlo. Upajmo, da se bo, ko bo napočil čas, Gregor ponovno odločil za dopolnjeno izdajo. Morda bo v njej zajel tudi Veliko Špičje in stene nad Bohinjem. Če se mu ne bo ljubilo, nam še vedno ostaja upanje, da bo imel do takrat že kakšnega novega malega pogumnega športnika v družini, ki mu bo tudi treba posvetiti knjiго. Da ne bo zamere. Pred nami je imenitno delo, za katerega upam, da bo kmalu razprodano. Vsak, ki ima dereze in stroja, bi moral imeti tudi to knjiго. Nenazadnje gre za izražanje občutka pripadnosti neki dejavnosti, miselnosti, ki bi se moral izraziti tudi s tem, da imamo ta vodnik doma.

»Bilo je tako strmo in zajebano, da razen mene tega ziher noben drug ne bi mogel zlest, še celo meni se je zdelo težko.«

Tadej Golob, o vseh svojih zimskih prvenstvenih vzponih

»Važne so zgodbe, fantje!«

Stane Belak – Šrauf

Mire Steinbuch

Posodobljeni priročnik za markaciste

Priročnik za markaciste, učbenik, Božo Jordan et al., Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, 2007.

Odkar smo pred dobrimi štirimi leti pisali o priročniku – učbeniku za markaciste, se je le-ta odebelil za petintrideset strani. Zadnja izdaja Priročnika za markaciste (avtorji Božo Jordan, Bogdan Seliger, Jože Rován, Tone Tomše) vsebuje vse, kar je bilo že v izdaji iz leta 2002, vidno pa sta se razširila dva dela – o varovanju gorske narave in o dokumentaciji. Povsem razumljivo. Varovanju narave danes dajemo res velik poudarek in zelo prav je, da so tisti, ki s svojim delom neposredno posegajo v podobo gorske narave, s tem dobro seznanjeni. Zato je poglavje o tleh, obliki pokrajine, višinskih pasovih, vplivih hoje na podlago in

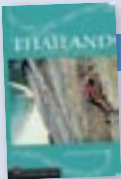
o utrjevanju ter sanaciji bližnjic še kako dobrodošlo za (bodoče) markaciste, pa tudi sicer je v gradivu veliko več poudarka na vzdrževanju poti kot na izdelavi novih. Razširjeno poglavje o dokumentaciji markacistov ter o evidentiranju poti in smernih tabel pa je tudi v skladu s sodobnimi gibanji. To področje je v zadnjem času postalo bolj občutljivo, saj je planinska pot objekt, povezan z lastnino in pravnimi razmerji (spomnimo se nastajajočega zakona o planinskih poteh), obenem pa sta zaradi informacijske podpore evidentiranje in kartografija postali udobnejši – in, upajmo, natančnejši. Ko bomo poglavje o dokumentaciji, pa se ne moremo znebiti občutka, da so to specifikacije računalniške programske opreme, ki omogoča dokumentiranje. Kakorkoli že, priročnik je tudi učbenik in mora osvetliti vse vidike markacistovega dela.

Seveda pa je jedro knjiगे praktične narave – kako, kje, kdaj in kaj narediti, da bo planinska pot tistega, ki po njej hodi, varno in udobno pripeljala tja, kamor ga vodi. Dobro in večinoma zelo nazorne skice, ki jih je narisal planinskim potem predani Tone Tomše, močno pripomorejo, da je učbenik tudi priročnik, da ima ustrezno uporabno vrednost. Napotki so smiselno urejeni, nekaj stvari je tudi tabelarično ure-

Iz Mladinske knjiगे Trgovine,
KNJIGARNE KONZORCIJ,
Slovenska 29, Ljubljana

Pestra izbira knjiग s področja gorništvá, alpinizma, fotomonografij in potopisov.

Sam Lightner:

THAILAND: A CLIMBING GUIDE

Mountaineers Books, oktober 2005

(mehka vezava, 333 strani, barvne in črno bele fotografije)

Garth Willis:

**KYRGYZSTAN: A CLIMBER'S
MAP & GUIDE**

American Alpine Club, junij 2006

Hugh McManners:

OUTDOOR SURVIVAL GUIDE

Dorling Kindersley, marec 2007

(mehka vezava, 192 strani, barvne fotografije)

jenih, pogrešamo pa boljše komentarje k tabelam. Odlični so poudarjeni okvirčki tipa »Pravilo«, kjer so zapisana res pomembna pravila za markaciste, bi pa ta in še nekatera pravila kazalo zbrati tudi v povzetku na koncu priročnika (kar smo predlagali že ob predstavitvi predhodne izdaje). Učbenik je posodobljen v vseh pogledih; poleg Alojza Knafelca, avtorja naše markacije, sta predstavljena tudi Stanko Kos, ki je oral ledino pri uvajanju tečajev in kartoteki poti ter Ivan Šumljak, ki je zarisal prvo vezno pot (obhodnico) v Evropi – našo Slovensko planinsko pot. Sprašujemo pa se o smiselnosti omejevanja tovrstnih poti, goničev, jezdni poti – ali pa se tovrstna uporaba poti znova oživlja? Če da, smo lahko le veseli.

Vsebina učbenika je točno prilagojena programu usposabljanja markacistov PZS, zato naj bo obvezno čtivo zanje in za vsakogar, ki je kakorkoli udeležen pri skrbi za številne planinske poti pri nas.

Marjan Bradeško

Vreme v gorah

Vreme in podnebje v gorah, Tomaž Vrhovec, Damijana Kastelec, Zdravko Petkovšek, Tehniška založba Slovenije, Ljubljana, 2006.

Tomaž Vrhovec je vedel. Poznal vreme do podrobnosti, poznal plazove, jih raziskoval. In vendarle ni bilo dovolj, pred dobrima dvema letoma ga je presentil plaz in izida knjige, ki je zdaj pred bralci, žal ni dočakal. Knjiga je bila njegova ideja – z njo je hotel pomagati vsakomur, katerega dejavnost je odvisna od vremena, posebej pa gornikom. Kajti v gorah, v samotni divji naravi, kjer ni zavetij ne zavetišč, vreme lahko usodno vpliva tudi na življenje človeka – začasnega obiskovalca. Knjiga *Vreme in podnebje v gorah* je v celoti pisana z mislijo na planince, gornike, alpiniste, turne smučarje ... Vsi trije

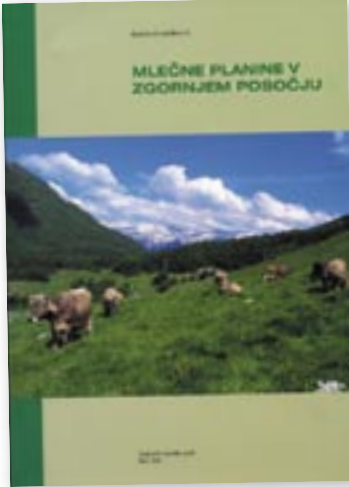
avtorji poznajo potrebe človeka na gorskih poteh, vedo, kdaj se dobro počuti, kdaj bo zlahka našel pot v dolino in tudi – kdaj mu utegne trda presti. Številni nasveti (deset splošnih, Tomaževih, je kar na prednjem zavihku knjige) se lepo vklaplajo v splošno teoretično in praktično razlago vremena in vseh tistih pojavov, ki predstavljajo »vreme«. Knjiga pa govori tudi o vremenu v daljšem časovnem obdobju (30 let), ki mu strokovno rečemo podnebje ali klima. Obsežno delo je razdeljeno na zaokrožena vsebinska poglavja, ki govorijo o vremenskih spremenljivkah, vremenskih pojavih, posebnostih našega gorskega sveta, o snegu, ledu in plazovih, o napovedovanju vremena in o vplivu vremena na človekovo telo. Knjiga opisuje številne lahko prepoznavne praktične znake, kot so spuščajoči oblaki po pobočju, ki napovedujejo dež, in dvigajoči, ki kažejo na izboljšanje, in razlaga pojave, kot so nizki živi sneg (veter raznaša sneg pri tleh) in vejavica (veter raznaša sneg v višinah, nad gorskimi grebeni »vihrajo bele zastave«). Napisana je tako, da jo bo gornik pogosto jemal v roke, saj branje na en mah ne zadostuje. Drugi del knjige govori o podnebju tako doma kot v svetovnih gorstvih. Za obisk slednjih nam vremenska napoved ne pomaga

kaj dosti, saj vemo, da pot v Himalajo traja dolgo – torej se moramo v takem primeru zanašati predvsem na podnebje, na obdobja, v katerih glede na preteklost lahko pričakujemo bolj suho in stabilno vreme ipd. Z zanimanjem beremo, zakaj v osrednjem grebenu Alp gozdna in vegetacijska meja segata bistveno višje kot pri nas (več razlogov – od neprepustnosti kamenin v osrednjih Alpah do večjih višin, ki odbijejo več sončne energije in je zrak tam zato nekoliko toplejši) in zakaj je v osrednjih Andih več snega na celinski in ne na pacifiški strani (veter tam ne piha z oceana, pač pa s celine). Številne podobne razlage dajejo knjigi ne le veliko uporabno vrednost, pač pa jo naredijo tudi zanimivo. Posebej pa izstopajo mnoge čudovite fotografije, ki niso le zgovorne, ampak posnete z veliko ljubeznijo – do gora in vremenskih pojavov v njih. Prav iz fotografij je lepo videti, da avtorjem gore pomenijo mnogo. Veliko je tudi tabel, skic in risb, četudi sem in tja začutimo, da bi določena naštevanja med besedilom bilo mogoče prav tako »zložiti« v tabele. So pač bolj pregledne. Gotovo pa bodo bralca v poglavju o tujih gorstvih zanimali klimagrami, ki za mnoge gorske kraje na vseh celinah podajajo pregled povprečne količine padavin, povprečnih temperatur in temperaturnih ekstremov na letni ravni (posebej zanimiv je klimagram za Eismitte na Grenlandiji, ki leži na višini 3000 metrov – tam so najnižje izmerjene temperature v zimskih mesecih tudi več kot 60 stopinj pod ničlo, zaradi precejšnje višine pa je padavin zelo malo). Vse, kar lahko rečemo za knjigo *Vreme in podnebje v gorah*, je, da je to 230 strani izjemno zanimivega branja, predvsem pa, da je dragoceni učbenik za vsakogar, ki ga zanima vreme in mu le-to kroji vsakdan. To je preprosto knjiga, ki bi jo moral imeti vsak gornik na domači knjižni polici.

Marjan Bradeško

Mlečne planine v Zgornjem Posočju

Razprave in raziskave, 12. in 13. zvezek, Triglavski narodni park, Bled, 2006

Triglavski narodni park je že leta 1992 začel izdajati strokovna dela, združena v zbirki oziroma strokovni knjižnici Razprave in raziskave. Planinski vestnik bolj ali manj redno poroča o novih izdajah te zbirke, saj se marsikateri izmed obravnavanih tematik dotika tudi planinske dejavnosti ali pa nam planincem vsaj širi obzorja. V letu 2006 so nas razveselili z dvema novima izdajama. Številko 12 omenjene zbirke nosi zbornik **Spreminjanje kulturne krajine in stavne dediščine v Triglavskem narodnem parku zaradi opuščanja kmetijske dejavnosti**. Gre za zbornik mednarodnega posveta, ki ga je TNP ob pomoči slovenske komisije za Unesco organiziral konec leta 2003. Avtorji – kar dvanajst jih je pripravilo prispevke, vse pa je v celoto uredila Tea Lukan Klavžer – so spregovorili o melioracijah, opuščanju paše in košnje, zaraščanju, zgrešeni kmetijski politiki, pregosti mreži cest v gorah, spreminjanju rabe pastirskih stavb in senikov, zgrabah na črno, malo-

marnem odnosu do prostora in o destruktivnem napredku, kot se je izrazil Naško Križnar. Omenili so problem počitniških hišic, ki po besedah Janeza Bizjaka pomenijo največje onesnaženje kulturne krajine, saj trajno razvrednotijo podobo senožeti in planin. Novi gospodarji ne znajo ali nočejo vzpostaviti ravnotežja med naravo in človekom, ki je bilo stoletja značilno za planinsko gospodarstvo. Spraševali so se, ali ohranjati stavbno dediščino kot sestavni del kulturne krajine ali jo prepustiti zobu časa. Predstavili so tudi nekaj primerov dobre prakse iz naših gora, pa tudi iz sosednjega naravnega parka Julijsko predgorje.

Najnovejši, trinajsti del zbirke nam približa prav tisto dejavnost v gorah pod Triglavom, ki pomaga ohranjati značilno kulturno krajino. V knjigi **Mlečne planine v Zgornjem Posočju** spoznamo dediščino pašništva in trenutne razmere v planinah. Večji del publikacije, ki je bogato opremljena s fotografijami, obsega popis dvajsetih planin na Tolminskem, Kobariškem in Bovškem. Z njim se je avtor Davorin Koren, svetovalec za razvoj podeželja pri TNP, sicer doma na prisojni strani Krna, dokopal do ugotovitev o trenutnem gospodarskem stanju, naštel probleme in nakazal možnosti nadaljnega razvoja. Popis zajema obdobje med letoma 1997 in 2005. V teh osmih letih so na kar petih planinah opustili pašo. Kot ugotavlja avtor, planinsko pašništvo pestijo številni problemi, od neurejenih lastninskih razmerij, slabe organizacije, sanitarno neustreznih prostorov za predelavo mleka in pomanjkanja ustreznega kadra do zaraščanja pašnih površin in širjenja življenjskega prostora velikih zveri. Rešitev vidi v ustreznem izobraževanju, izboljšavi statusa pastirjev in povezavi s turizmom. Ta sicer lahko pomeni grožnjo (moteči jadralni padali, spuščeni psi, odprte lese in podobno), vendar pozitivni učinki po navadi prevladajo. Av-

torju se zdi potrebno izkoristiti priložnost, ki jo ponuja sodobni, v trajnostni razvoj usmerjeni turizem s ponudbo zdravih, kakovostnih in zelo cenjenih mlečnih izdelkov, saj bo sicer težko zadržati upad pašništva na planinah Zgornjega Posočja.

Vrednost publikacije še povečata uvodna prispevka soavtorja Janeza Bizjaka o etnologiji in zgodovini planinskega pašništva, ki dajeta Korenovi raziskavi prostorsko in časovno širši okvir. Priporoča o izjemnem odnosu do narave, ki ga je s planinskim pašništvom ustvaril človek v Alpah, o prefinjenem ravnavanju med rabo in varstvom, ki se je tisočletja ohranjalo v tem prostoru. Popelje nas v prazgodovino, v obdobje prvih, tudi že dokumentiranih naselitev planin v Zgornjem Posočju, poudari tesno povezanost z železarstvom v naših gorah in se sprehodi med ledinskimi imeni, ki pričajo o davnih prebivalcih v gorah nad Sočo.

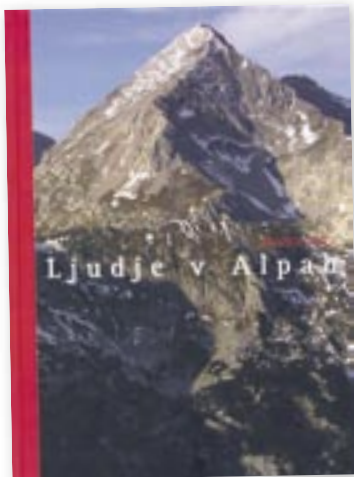
Ob tako strokovnih podlagah objavljenih razprav in raziskav nas ne bi smelo biti strah za usodo našega edinega narodnega parka, a kaj, ko o prihodnosti naših gora in sveta pod njimi prepogosto odločajo ljudje, ki jim je stroka španska vas.

Igor Maher

Ljudje v Alpah v Sloveniji

Ljudje v Alpah v Sloveniji, France Stele, Komenda, samozaložba, 2007.

France Stele je leta 1979 diplomiral na Biotehniški fakulteti v Ljubljani, od leta 1987 pa ima status samostojnega ustvarjalca v kulturi. Deluje na področju fotografije, pisanja in založništva. Je častni član Slovenskega arheološkega društva. Zato ni nič nenavadnega, da je njegova trideseta knjiga posvečena arheologiji. V svoji fotomonografiji, ki ni prva, je opisal novejša odkritja slovenskih arheologov v naših Alpah. Besedilo popisuje prebivalce v

naših gorah, od kamenodobnih lovcev, rudosledcev, pastirjev in zeliščarjev do današnjih ljudi, ki pogosto in radi zahajajo v višave. V prvem delu knjige avtor navaja številne arheološke raziskave slovenskih znanstvenikov in predstavlja najdišča in najdene predmete. V Alpah, tudi v naših, so odkrili sledi ljudi iz starejše, srednje in mlajše kamene dobe. Pod vrhom Plešivca nad Bohinjem, na Kriški planini pod Krvavcem, predvsem pa v Potočki zijalki, 1700 m visoko pod Olševo, so bili najdeni predmeti iz mlajše kamene dobe. Šivanka brez ušesa, ki so jo tam našli, je veliko sta-

rejša kot druge, najdene drugod po Evropi. Tudi druga najdišča pri nas se ne morejo primerjati s Potočko zijalko, a so vendarle pomembna. V Mokriški jami (1500 m) v Kamniško-Savinjskih Alpah so našli več primerkov koščene- ga in kamnitega orodja. Na Planini Vodični vrh so našli orodje iz tufa in vulkanskega stekla. V bližini planine V lazu so našli kurišče. Na Planini Kašina pod Krnom so skalni osamelci, ki so takratnim ljudem pomenili varno zavetje. Nova najdišča pa so odkrili tudi na planinah Kuhinja, Zaslav, Pretrovč, Zapleč in Zaprikaj. V mlajši kameni dobi ljudje

Slovenska planinska bibliografija v letu 2006

Vzgojna literatura

Gregori, Janez, idr., Narava v gorskem svetu. 3., dop. izd. Ljubljana, PZS, 2006. 150 str. (PZ 274).

Obiskovalci gora spoštujemo Alpsko konvencijo. Vodniški učbenik. Ljubljana, PZS, 2006. 480 str. (PZ 273).

Priročniki in dnevniki

Pot kurirjev in vezistov NOV. Dnevnik. Ljubljana, Društvo domicilnega odbora kurirjev in vezistov NOV Slovenije, 2006.

Vodniki

Dobnik, Jože, Pot kurirjev in vezistov NOV. 4., popr. in dop. izd. Ljubljana, Društvo domicilnega odbora kurirjev in vezistov NOV Slovenije, 2006. 456 str., zemlj.

Habjan, Vladimir, Mušič, Irena, Tržič. Ljubljana, PZS, 2006. 75 str. (PZ 279).

How to climb Triglav, Ljubljana, PZS, 2006.

Ljubljanska mladinska pot. Ljubljana, MDO PD, 2006.

Mašera, Andrej, Čudovite Alpe. Ljubljana, PZS, 2006. 175 str. (PZ 281).

Mihovec, Janez, Pot pod noge. 2. del. Ljubljana, Mladinska knjiga, 2006.

Pohodništvo v Sloveniji. Ljubljana, Slovenska turistična organizacija, 2006.

Pretnar, Marko, Šolar, Martin, Mreža informacijskih mest v TNP. Bled, TNP, 2006. 27 str.

Raztresen, Marjan, Kulturne poti. Od Aljaža do Župančiča. Ljubljana, Mladinska knjiga, 2006. 106 str. (Slovenija na dlani).

Stritar, Andrej, Julijske Alpe. Gore nad Sočo. 2., dop. izd. Ljubljana, Sidarta, 2006.

Stritar, Urška in Andrej, Karnijska potepanja. Vodnik po gorah. Ljubljana, Kibuba, 2006.

Zborniki

100 let koč na Kamniškem sedlu. Kamnik, PD, 2006.

Acta carsologica. Ljubljana, Inštitut za raziskovanja krasa ZRC SAZU, 2006, 35, 1.

Dolgan, Marjan, Dolnja Košana in okolica. Celje, Mohorjeva družba, 2006.

Odmevi s Kozjaka. Zbornik ob 15-letnici PD Ožbalt-Kapla. Ožbalt, 2006.

Slovenski alpinizem 2001-2003. Zbornik komisije za alpinizem. Ljubljana, PZS, 2006. 244 str. (PZ 286).

Slovenski alpinizem 2004-2005. Zbornik komisije za alpinizem. Ljubljana, PZS, 2006. 180 str. (PZ 287).

Snovalci Triglavskega narodnega parka - ljudje pred svojim časom. Zbornik posveta ob 25-letnici TNP, 1981-2006. Ur. Martin Šolar. Bled, TNP, 2006. 67 str.

Spreminjanje kulturne krajine in stavbne dediščine v Triglavskem narodnem parku zaradi opuščanja kmetijske dejavnosti. Zbornik mednarodnega posveta, Bled, 4. decembra 2003. Janez Bizjak idr. Bled, TNP, 2006 (Razprave in raziskave 12).

Terska dolina. Ur. Milena Kožuh. Celje, Gorica, Mohorjeva družba, 2006.

Živeti s podnebnimi spremembami. Ljubljana, Agencija RS za okolje, 2006. 99 str.

Leposlovje

Dolenc, Rafaela, Stoji v planini vas. Planinske Ravne. Tolmin, Tolminski muzej, 2006, 430 str.

niso kaj dosti zahajali v gore, ker so se začeli ukvarjati z poljedelstvom in so živeli v stalnih bivališčih. V poznejših obdobjih so v gorah iskali rudo. Težko pa trdimo, da se je visokogorsko pašništvo razvilo že prej. Morda pa so iskalci in nabiralci rude prignali drobnico in pasli prav zato, da so imeli mleko in meso. Na prelazu Predel je bil najden meč iz bronzaste dobe, na prelazu Medvedjek v Karavankah bodalo, nekaj predmetov pa še na Stolu nad Kobaridom, Planini Lipanca, Planini Baba nad Dovjem, Belščici, Veliki planini, Mozirski planini in Koritih na Dleškovski planoti. Na

Mali in Veliki planini ter na Pečicah so bile izkopane lončenine, najdeni pa bronasti sekiri.

V železni dobi (800–35 n. š.) so nabirali železovo rudo. Po Evropi je bila znana kvaliteta jekla, ki so ga pridobivali na Ajdovskem gradcu v Bohinju. Železarji pa so bili tudi na planini Dedno polje, planini Lipanci in na Berjanci. Po gozdovih so nastajala kopišča, na katerih so kuhali oglje. Več predmetov so našli na planini Koren v Kamniško-Savinjskih Alpah in na Veliki planini. Najpomembnejše antično najdišče v slovenskem visokogorju je planina Na stanu pod Kamniškim

sedlom (1450 m), na kateri je pradedni človek v zavetju osamljenih skalnih blokov lahko našel svoj drugi dom. Tam so našli črepinje lončenih posod, bronzaste rimske fabule iz 1. stol. ter obeške, novce in nekaj brusnih kamnov iz 4. stol. Podobne ostanke so našli tudi na Ovčariji na Kalcah (1700 m), na Čohavnici (1900 m), na Dolgi njivi severozahodno od Velikega Zvoha in drugod. V Karavankah so izkopali ostanke zgodovine na Belski planini, Zelenici in Pungratu, v Julijskih Alpah pa na planinah Migovec, Kal, Poljanica na Zadnjem Voglu, Pečana, Ovčarija, Krstenica,

Hüetlin, Thomas, Življenje na skrajnih mejah: avtobiografija. Reinhold Messner v pogovoru s Thomasom Hüetlinom. Tržič, Učila International, 2006. 223 str.

Jelinčič, Dušan, Aleksander od kresnic. Alessandro delle lucciole. Sežana, Združenje književnikov Primorske, Ilirska Bistrica, Zveza kulturnih društev, Javni sklad RS za kulturne dejavnosti, 2006. 41 + 45 str.

Jelinčič, Dušan, Le notti stellate del Karakorum (Zvezdne noči v Karakorumu). Torino, Vivaldi, 2006.

Jelinčič, Dušan, Zvezdne noči. 2., dop. izd. Ljubljana, Sanje, 2006.

Kopač, Vlasto, Iveri z Grintovcev. Zbr. in ur. France Malešič. Ljubljana, PZS, 2006. 238 str. (Med gorskimi reševalci 6; PZ 275).

Koren, Davorin, Mlečne planine v Zgornjem Posočju. Bled, TNP, 2006. 76 str.

Lenarčič, Matevž, Okrog edinega sveta. Radovljica, Didakta, 2006. 390 str.

Simpson, Joe, Dotik praznine. Prevod Iztok Osolnik. Ljubljana, Sidarta, 2006. 200 str.

Škodič, Dušan, Devet dni v avgustu. Ljubljana, Založba Ved, 2006.

Trisul – Varuh boginje. Zbr. in ur. Dušica Kunaver in Brigita Lipovšek. Ljubljana, samozaložba, Dušica Kunaver, 2006, knjiga in DVD.

Zaplotnik, Nejc, Pot. Ponatis. Ljubljana, MK, 2006. 278 str.

Zemljevidi

Beltinci. Turistična karta, 1 : 25.000. 1. izd. Beltinci, Občina, 2006.

Bled. Karta mesta, 1 : 6.600. 2. izd. Ljubljana, GIS, 2006.

Bohinjsko jezero z okolico, 1 : 25.000, ponatis. Ljubljana, PZS, 2006 (PZ 265).

Bovec. Turistična karta, 1 : 40.000. 2. izd. Bovec, LTD, Ljubljana, GIS, 2006.

Gorenjska, 1 : 50.000, izletniška karta, 2, nova zasnova, 1. izd. Ljubljana, GZS, 2006.

Goriška, 1 : 50.000, izletniška karta, 16, nova zasnova, 1. izd. Ljubljana, GZS, 2006.

Grosuplje. Karta občine, 1 : 25.000. Ljubljana, GZS, 2006.

Hoče. Izletniška karta, 1 : 25.000, s kolesarskimi potmi. Hoče, Občina, Ljubljana, GZS, 2006.

Ivančna gorica. Turistična karta občine, 1 : 50.000, in fotokarta mesta. Ivančna Gorica, Občina, Ljubljana, GZS, 2006.

Julijske Alpe, vzhodni del, 1 : 50.000, 5. izd. Ljubljana, PZS, GZS, 2006 (PZ 278).

Julijske Alpe, zahodni del, 1 : 50.000, 3. izd., 1. ponatis. Ljubljana, PZS, GZS, 2006 (PZ 209).

Kamniško-Savinjske Alpe, 1 : 50.000, 4. izd. Ljubljana, PZS, GZS, 2006 (PZ 276).

Karavanke, osrednji del, 1 : 50.000, 3. izd., 1. pon. Ljubljana, PZS, GZS, 2006 (PZ 241).

Krpanova pot, 1 : 25.000, Notranjski kolesarski park, 1 : 50.000. Postojna, MTB Park Notranjska, 2006.

Ljubljansko barje. Izletniška karta, 1 : 25.000. Ljubljana, Ministrstvo RS za okolje in prostor, 2006.

Pivka. Iz dežele presihajočih jezer. Karta občine, 1 : 50.000, in slika mesta. Pivka, Občina, Ljubljana, GZS, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS, 2006.

Primorje in Kras, 1 : 50.000, izletniška karta, 4, nova zasnova, 1. izd. Ljubljana, GZS, 2006.

Zgornja Krma, Klek in Vodena Rupa vzhodno od Tičarice. Zasična bivališča, kot so ovalna velikoplaninska planšarska bajta ali pa bohinjski stanovi na koleh, so popolna ljudska arhitekturna umetnina iz polpretekla dobe. Med besedilom je več celostranskih barvnih fotografij. V drugem delu knjige so objavljene številne fotografije najdišč, najdenih predmetov in raziskovalnih skupin pri delu. V podnapisih pa so nadvse potrebna dodatna pojasnila.

Ciril Velkovrh

Stoji v planini vas

Stoji v planini vas – Tolminske Ravne, Rafaela Dolenc, Tolminski muzej, Tolmin, 2006.

Tolminske Ravne ležijo 900 m visoko sredi visokih tolminskih gora. Ravnico, na kateri je v loku postavljenih 18 hiš, na vzhodu zapirajo Spodnje Bohinjske gore z Voglom (1922 m), na severu pa Tolminski Migovec (1881 m). Na južni strani vodi Slovenska planinska pot – v Koči na planini Razor je kontrolna točka z žigom. Planina Na kalu (1490 m) ni obljudena. Na njej se pase gove-

do iz Čadrga, v katerem pridelujejo sir, znan daleč naokoli. Proti jugu je razgled na Soško dolino in na Tolmin.

V Tolminskih Ravnah rojena Rafaela Dolenc, po poklicu učiteljica, je iz ljubezni do svojega rojstnega kraja zbrala veliko, zelo veliko podatkov o ljudeh in dogodkih v vasi, ki je v zgodovini doživljala vzpone in padce. Knjiga nas sprva seznani s krajem, s pomembnimi preteklimi in sedanjimi dogodki, ravenjskimi hišnimi imeni in rodovniki. V naslednjih poglavjih je avtorica obširneje predstavila posamez-

ne sestavine gmotne družbene in duhovne kulture. Potresa v letih 1976 in 1998 sta uničila večino stanovanjskih hiš in gospodarskih poslopij in lastniki so jih nadomestili s sodobnimi stavbami, ki na zunaj vsaj do neke mere še kažejo značilnosti krajevnega stavbarstva.

V knjigi najdemo zbrane pesmi, pravljice, uganke, stare molitve in otroške igre, polne bogate duhovne kulture, pa tudi ljudsko medicino. V zadnjih poglavjih so opisani pomembnejši dogodki ter občasna družinska in vaška praznovanja, ki še vedno povezujejo vaščane. Z ustanovitvijo in delovanjem folklorne skupine Razor se je nekdanja odročna hribovska vasica približala drugim krajem in ljudem. Verjetno ni bilo še v nobeni knjigi zbranega toliko gradiva o kaki slovenski hribovski vasici.

Ciril Velkovrh

Slovenska planinska bibliografija v letu 2006

Ribnica na Pohorju. Turistična karta občine, 1 : 25.000. Ribnica na Pohorju, Ljubljana, Občina, GIS, 2006.

Sabotin – park miru. Turistična karta, 1 : 25.000. Nova Gorica, Mestna občina, 2006.

Sevnica. Karta občine, 1 : 50.000, in mesta, 1 : 7.500. Sevnica, Občina, Ljubljana, GZS, 2006.

Sevnica. Karta občine, 1 : 50.000, in mesta, 1 : 7.500 (nemško). Sevnica, Občina, Ljubljana, GZS, 2006.

Soška fronta. Od Rombona do Mengor. Zgodovinsko-turistični zemljevid, 1 : 50.000. 2. dop. in popr. izd., 2006.

Kobarid, Ustanova Fundacija Poti miru v Posočju, 2006.

Škofja Loka AREA. Karta mesta, 1 : 12.500, in okolice, 1 : 70.000. Škofja Loka, LTOB, Ljubljana, GZS, 2006.

Triglav. Planinska karta, 1 : 25.000, 7. izd. Ljubljana, PZS, GIS, 2006 (PZ 152).

Triglavski narodni park, 1 : 50.000, izletniška karta, 19, nova zasnova, 1. izd. Ljubljana, GZS, 2006.

Triglavski narodni park, 1 : 50.000, ponatis. Ljubljana, PZS, GZS, 2006.

Zgornje Posočje, 1 : 50.000, izletniška karta, 1, nova zasnova, 1. izd. Ljubljana, GZS, 2006.

Žalec. Turistična karta občine, 1 : 40.000, in mesta, 1 : 4.000. Žalec, Ljubljana, Zavod za kulturo, šport in turizem, GIS, 2006.

Fotomonografije

Gerželj, Slavko, Brkini. Vrhnika, Galerija 2, 2006.

Stele, France, Ljudje v Alpah. Komenda, samozaložba, 2006, b. p.

Ciril Velkovrh

42. Srečanje planincev treh dežel

Planinci treh sosednjih dežel so se prvič na takem srečanju sestali leta 1965, ko je bila Slovenija še del Jugoslavije. Videli so, da le povezovanje, sodelovanje in prenašanje idej ter rešitev bogati vse in da takrat mej ni več, takrat gore povezujejo in ne ločujejo. Sklenili so, da bodo srečanja postala tradicionalna. Tako se jih udeležujejo planinci oziroma predstavniki iz Slovenije (predstavniki Planinske zveze Slovenije in meddruštvenih odborov planinskih društev Gorenjske, Koroške in Posočja), predstavniki CAI iz Furlanije - Julijske krajine in predstavniki Oesterreichischer Alpenvereina s Koroške. Letošnje 42. srečanje je potekalo v Sloveniji, in sicer na Koroškem od 17.-18. marca. organizacijo tega srečanja je v sodelovanju s Planinsko zvezo Slovenije in Mladinsko komisijo PZS prevzel MDO PD Koroške. Največ bremena same organizacije pa je padlo na Planinsko društvo Mežica, ki je svoje delo več kot odlično opravilo, tako v Narodnem domu v Mežici kot tudi na pohodniškem delu drugi dan ter predvsem neverjetni dobri volji in gostoljubnosti. Nadobudni mladi in najmlajši planinci Planinskih skupin OŠ Mežica pod

vodstvom prizadevnih mentoric planinskih skupin so se nam predstavili v lepem in prisrčnem kulturnem programu na začetku uradnega dela. Vse to pa je bil še lepši uvod v osrednji del prireditve, saj je bila tema tokratnega osrednjega referata »Mladi v slovenski planinski organizaciji«. Temo je PZS še posebno skrbno izbrala in s tem počastila lanski zlati jubilej MK PZS, ko je praznovala 50. obletnico ustanovitve. Po nagovorih predstavnikov vseh treh sodelujočih dežel (Francija Ekarja, PZS, Claudia Mitrija, CAI, in Helmuta Langa, ÖAV) ter gostiteljev - župana občine Mežica Dušana Kreblja in predsednika MDO Draga Horjaka - so predstavniki MK PZS pripravili zanimivo in odlično

predstavitev dela z mladimi v slovenski planinski organizaciji od začetkov do danes. Predsednica MK PZS Vanja Kovač in podpredsedniki MK PZS Jure Cencelj, Nina Ozimic in Neva Zupanc ter predstavnica MK PZS v Youth Commission UIAA Zdenka Mihelič so z besedo in sliko predstavili bogato delo, najrazličnejše aktivnosti in upehe MK PZS, niso pa se izognili niti problemom in vprašanjem, s katerimi se srečujejo pri svojem delu, še posebno s tem, kako pritegniti več mladih v vrste planinske mladine ter kako stimulirati tiste, ki se ukvarjajo z mladimi, tako članke UO MK PZS in mladinskih odsekov PD kot tudi vodnike, mentorje in mentorice v šolah, vrtcih in planinskih društvih. Med drugim so predstavili nov program MK PZS »Mladinski voditelj«. Postavili so tudi kar nekaj konkretnih izzivov in vprašanj ter s tem vzpodbudili k razpravi še preostale sodelujoče, da so vsem razložili, kako poteka delo z mladimi v ÖAV na Koroškem in v CAI. Navdušujoče in poln ponosa je spregovoril vodja Odbora mladih ÖAV na Koroškem Markus Malle, ki je v svojem prispevku poudaril, da morajo z mladimi delati mladi - na to je MK PZS opozarjala že pred leti -, ker govorijo »njihov jezik«, in da je treba mladim ponujati različne aktivnosti na njim privlačen način,

od deskanja in športnega plezanja do gorskega kolesarjenja, kajaka, raftinga ... Seveda pa je treba za to imeti tudi izobražen strokoven kader ter se zavedati, da le-ta pomeni za organizacijo veliko bogastvo, delo z mladimi pa delo za prihodnost. Tako pri njih dajejo velik poudarek na stimulativnem izobraževanju ter prepoznavnosti organizacije in vodnikov, mentorjev, prostovoljcev. Claudio Mitri pa se je dotaknil tudi možnosti povezovanja s skavti, s katerimi se je v Italiji že začelo dogovarjanje, kaj lahko prenesejo od tam v CAI in nasprotno – metode dela, ideje, podobnosti programov, vzgojnih elementov itn.

Morda bi bilo pričakovati na srečanju več mladih predstavnikov iz Italije in Avstrije, zato pa so se predstavniki mladih v planinskih organizacijah dogovorili, da spet oživijo Srečanja mladih planincev treh dežel, ki je leta 2000 na pobudo MK PZS enkrat oziroma prvič že potekalo. Morda takrat še ni bil pravi čas za tradicionalna srečanja, zagotovo pa se bodo potrudili, da bi se v prihodnje tesneje povezali in izmenjevali izkušnje, ideje in rešitve. nekateri predstavniki treh dežel so se v nedeljo odpravili še do Doma na Peci in na Peco pozdravit kralja Matjaža in občudovat prekrasne razglede, nekateri pa so s svežimi idejami že odhiteli v svoje dežele.

Naslednje, 43. srečanje planincev treh dežel bo še letos, in sicer 13. in 14. oktobra v Spittalu na Dravi. V imenu gostiteljev je ob koncu srečanja v Sloveniji tja vse povabil Helmut Lang.

Zdenka Mihelič

Občni zbor Beljaške sekcije ÖAV

9. marca je v Beljaku potekal občni zbor beljaške sekcije avstrijskega Alpenvereina. Sekcija šteje skoraj 4500 članov, ki so aktivni predvsem na področju dela mladih, športnega plezanja, alpinizma, turnega smučanja, upravljanja treh planinskih koč, pohodništva, trekingov in drugih planinskih aktivnosti. Beljaško sekcijo ÖAV je 21 let vodil in ji predsedoval Klaus Kummerer, planinec, alpinist in gorski reševalec, znan po dobrih odnosih na področju sodelovanja skupnosti treh dežel in še posebno odličnega in prijateljskega sodelovanja s slovenskimi planinci. Na občnem zboru, na katerem se je zbralo skoraj 400 članov in gostov, je slovesno in prijateljsko predal funkcijo novemu kandidatu za predsedniško in starešinsko funkcijo, Karlu Pallasmannu. Dr. Pallasmann je planincem izjemno znan kot aktiven zdravnik gorski reševalec, bil je tudi ekspedicijski zdrav-

nik, alpinist v pravem pomenu besede. Je izjemen ljubitelj in poznavalec Julijskih Alp in preostale gorske sosesčine. Na volilni občni zbor je bil posebej povabljen tudi predsednik PZS Franci Ekar. Karlu Pallasmanu je ob izvolitvi čestital z željo po nadaljnjem prijateljskem sodelovanju. V pozdravnem nagovoru se je iskreno zahvalil tudi dosedanjemu predsedniku Klausu Kummererju za dvajsetletno odlično planinsko sodelovanje, zlasti glede vključevanja v skupne aktivnosti na področju organiziranja srečanj planincev treh dežel, gorskega reševanja in varovanja gorske narave. Ob tej priložnosti ga je odlikoval s srebrnim častnim znakom PZS. Občnega zbora se je udeležil tudi predsednik avstrijskega planinskega zveze ÖAV, ki šteje skoraj 350.000 članov, dr. Peter Grauss.

Franci Ekar

Praznovanje 60-letnice postaje GRS Mojstrana

V petek, 26. 1. 2007, smo na slavnostni prireditvi v KUD-u Jaka Rabiča na Dovjem zaznamovali šestdesetletnico delovanja postaje GRS Mojstrana. Postaja GRS pri PD Dovje-Mojstrana je bila ustanovljena 20. 11. 1946.

Ob pripravah na to prireditev smo želeli, da bi se na njej srečali člani postaje GRS, ki so delovali v postaji in s tem pripomogli, da se je poslanstvo gorskega reševalca ohranjalo, razvijalo in prilagajalo zahtevam modernega časa, da smo z znanjem in tehniko pomagali pri reševanju ljudi in premoženja ter ob naravnih in drugih nesrečah.

S tem praznovanjem se tudi končuje obdobje, ko je postaja delovala v okviru PD Dovje-Mojstrana. Spremembe, ki so se v zadnjih letih dogajale v zvezi z reorganizacijo GRS Slovenije in njeno povezanostjo s PZS, so lani pripeljale do ustanovitve GRZ Slovenije.

Posvetovanje Planinske zveze Nemčije

Planinska zveza Nemčije (Deutscher Alpenverein – DAV) organizira vsaki dve leti posvetovanje o eni od aktualnih tem svojega vsakdana. Do sedaj so imeli že šestindvajset posvetovanj; obravnavali so planinstvo, alpinizem, športno plezanje, plezanje v plezalnih vrtcih, turno smučanje, varstvo gorske narave in še marsikaj. Od 16. do 18. marca 2007 so se posvetili predvsem načrtovanju in ureditvi planinskega okolja ter razmerju med množičnostjo in kakovostjo.

V veliki dvorani Evangeličanske akademije v Bad Bollu v Nemčiji je več kot 100 gostov iz Avstrije, Švice in Italije, predstavnikov CAA in UIAA ter članov Planinske zveze Nemčije prisluhnili uvodnim besedam prof. dr. Klause Töpferja, nekdanjega ministra za okolje in prostor dežele Baden-Württemberg. Njegova sporočila niso bila nič kaj prijetna, saj je med drugim opozoril, da onesnaževanje ozračja povzroča neravnovesje v atmosferi, da se bodo sedanje očitne podnebne spremembe le še slabšale, da človek postaja naravi čedalje nevarnejši. Poudaril pa je tudi, da so gore in narava sicer prepotrebno okolje za turizem, vendar moramo biti pri njegovem razvoju previdni, saj še ni popolnoma znano, kaj današnje in jutrišnje podnebne spremembe pomenijo za okolje in ljudi, za Nemčijo in druge evropske države.

Strokovnjaki se trudijo določneje dognati, kolikšne obremenitve lahko prenese ekosistem; znaki njegove izčrpanosti so precej nazorni. Zelo se je povečalo segrevanje oceanov, zato se talijo ledene gmote okoli Islandije in severnega tečaja. Zaradi permafrosta je vse več zdrsov zemlje, zemeljskih plazov in podorov delov gora. Alpe so najbolj obremenjena gorska skupina sveta. Posledice so že tukaj. V Alpah

Spreminjajo se tudi odnosi med postajami GRS in PD, v katere so bile te postaje vpete. Večina postaj GRS v Sloveniji se je preoblikovala v društva GRS in se povezala v GRZ Slovenije. V Mojstrani smo se skupaj s PD odločili, da ustanovimo društvo GRS.

Prireditvev je bila sestavljena iz kulturnega programa in zgodovinskega orisa delovanja postaje od začetkov gorskega reševanja v dolinah pod Triglavom. Zgodovinski oris je bil obogaten s prikazom slik iz reševalnega dela in s posebnim filmom Janeza Brojana o helikopterskem reševanju. Iz statistike, ki jo je v postaji vrsto let urejal Avgust Delavec, spoznamo, da so reševalci postaje pomagali ali reševali vsaj v 723 reševalnih, iskalnih in poizvedovalnih akcijah. Rešili ali pomagali so 717 osebam. Postajo so v teh letih vodili načelniki: Janez Brojan st., Dolfe Kramžar, Pavel Baloh, Franci Lakota, Janez Brojan ml. in Dušan Polajnar.

V kulturnem programu so nastopali baritonist Marko Kobal – solist ljubljanske Opere –, pianistka Jelena Boljubaš ter Maja Pečar in Simon Brlogar, ki sta v vlogah Žiljeve Ance in puščavnika Sabljice predstavila odlomek iz Triglavskih pravljic. Prireditvev je oblikovala in vodila Rada Polajnar.

Rad bi se zahvalil vsem dosedanjim reševalcem postaje GRS

Mojstrana za humanitarno poslanstvo – pomoč ljudem v stiski – ki so ga opravili v teh letih. Prav tako gre zahvala njihovim domačim, ki jih pri tem podpirajo ne glede na letni čas in uro dneva, ko odhajajo v reševalno akcijo. Zahvala tudi članom sosednjih postaj GRS in GRZ Slovenije, s katerimi skupaj oblikujemo delo in usmeritve gorskega reševanja. Hvala občini Kranjska Gora, organizacijam in društvom v občini in kraju, članom ReCO Kranj ter posadkam helikopterjev LPE in 15. helikopterskega bataljona SV, ki nas v akcijah podpirajo in nam pomagajo pri prevozu na kraj nesreče, samem reševanju in predvsem pri hitrem prevozu poškodovanih v dolino.

Nada Čufar je prejela posmrtno priznanje za moža Martina Čufarja, ki se je smrtno ponesrečil v reševalni akciji pod Kurico. Priznanje je prejel tudi France Malešič za ohranjanje zgodovine GRS.

Na prireditvi so pozdravili reševalce in se jim zahvalili za delo podžupan občine Kranjska Gora Blaž Knific, podpredsednik GRZ Slovenije Drejc Karničar, predsednik PD Dovje-Mojstrana Miro Eržen, predstavniki prejemnikov priznanj sosednjih postaj ali društev GRS in Tilčev Miha v imenu gasilcev.

Dušan Polajnar,
načelnik postaje GRS

so nepojasnjeno pričele izumirati čebele. Prastari rek pravi: Ko bodo pričele izumirati čebele, se bo isto začelo dogajati ljudem.

Kaj storiti, kako ukrepati?

Potrebna je drugačna (nova) miselnost, nujno je preudarno načrtovanje uporabe prostora in obnašanje v njem, treba je omejiti vožnjo z avtomobili in letali, spremeniti bo treba gibanje človeštva, ponekod so že uvedli plačevanje takse ob vstopih v mesta ... In kdo bo poravnal stroške vseh teh ukrepov?

Potrebujemo razvoj in infrastrukturo, ki ne bosta obremenjevala okolja, drugačno gradbeništvo, nove ogrevalne rešitve, spremembe v načinu oblačenja. Vprašanje zase je zadostna oskrba z vodo. Ukrepati bomo morali v skladu z novimi potrebami.

Pri načrtovanju in urejanju planinskega okolja ter razvoju športa v njem je pomembno razmerje med ljudmi in naravo. In kako jo izkoriščamo? Dve tretjini avstrijskih državljanov gre letno vsaj na en izlet v gore. Poletno pla-

ninsko izletništvo je najzanimivejše. Podatki govore, da 59 % tujih turistov v Evropi poleti planinari. Ljudje danes žive čedalje hitreje. Med rekreativnimi športniki je vse manj mladih. Tudi v planine hodi vedno več starejših. Ti si želijo varnosti, večjega namestitvenega udobja, ekološko nedotaknjeno naravo in dobro pripravljene prireditve.

V zimi 2005/2006 je bilo v Evropi na snegu skoraj 48 milijonov ljudi. Kjer snega ni bilo zadosti, so ga naredili (1 m³ umetnega

Varovanje gorske narave

ali kako planinci o njej od nekdaj razmišljamo in jo varujemo

Skrb za varstvo gorske narave je v planinskih vrstah prisotna že več kot sto let. Prve predloge za zavarovanje ogroženih rastlinskih vrst so pripravili planinci že v okviru Slovenskega planinskega društva. Planika – simbol planinstva – je bila najprej zavarovana na Goriškem leta 1896, leto pozneje pa še na Kranjskem in Štajerskem. Prav tako je bil z zakupno pogodbo ustanovljen Alpski varstveni park v Dolini Triglavskih jezer leta 1924. Leta 1954 je bila na pobudo Angele Piskernik ustanovljena **Gorska straža**. V njenem okviru se je postopoma razvila dejavnost, ki je s propagando, izobraževanjem in lastnim zgledom navajala izletnike, planince in druge obiskovalce gora k spoštljivemu obnašanju do naravne dediščine. V okviru Gorske straže se je v šestdesetih, sedemdesetih in osemdesetih letih naravovarstveno usposobilo več sto planincev in še vedno se usposablja. Leta 1963 je bila pri PZS ustanovljena Komisija za varstvo gorske narave (KVG), prav tako z namenom varovanja gorske narave. Njeno delo je bilo vsa leta uspešno, vodili pa so jo priznani strokovnjaki. Zavedamo se, da lahko naravo varujemo le z osveščanjem

in naravovarstvenim usposabljanjem planincev. Leta 2001 smo zato pripravili še zahtevnejši program strokovnega usposabljanja **Varuh gorske narave**. Do danes se je na štirih tečajih usposobilo 83 planincev z namenom, da bodo vodili odseke za varstvo narave v planinskih društvih, predvsem pa, da bodo znanje o varovanju narave širili med ostale planince.

Danes KVG deluje kot strokovni organ Upravnega odbora (UO) PZS. Ima svoj pravilnik, ki ga je na predlog zbora delegatov KVG leta 2004 potrdil UO PZS. KVG usmerja, usklajuje in pospešuje dejavnosti na področju varovanja gorske narave. Deluje po določilih Statuta PZS, Vodil za delo PZS in planinskih društev ter Častnega kodeksa slovenskih planincev. Člane komisije volijo delegati na javnem zboru delegatov KVG, potrdi pa jih UO PZS. Osnovna naloga komisije je varstvo gorske narave, ima pa še vrsto drugih nalog, ki jih lahko spoznamo iz poročila za leto 2006:

- Ob dnevu Zemlje smo z akcijo »Skupaj smo močnejši; le tako lahko pomagamo ohraniti gorsko naravo« izvedli vrsto aktivnosti, da bi čim več naših društev vendarle ustanovilo odseke za varstvo narave. Akcijo smo izpeljali preko odbo-

rov za varstvo gorske narave pri meddruštvenih odborih in tudi neposredno preko predsednikov meddruštvenih odborov. Poudarjali smo jo na sejah UO PZS in tudi na skupščini PZS. Čeprav akcija še vedno traja, smo že ugotovili, da so v več društvih ustanovili odseke za varstvo narave. K temu so veliko pripomogli tudi varuhi gorske narave.

- Ob mednarodnem dnevu gora 2006 smo pod geslom "Ohranjanje biotske raznovrstnosti v gorah za boljše življenje" organizirali in vodili odmevno okroglo mizo na PZS. Poleg ostalih gostov in predstavnikov medijev sta se je udeležila tudi predsednik Državnega sveta RS Janez Sušnik in predsednik PZS Franc Ekar. S prispevkom Milana Naprudnika »Dejavnosti PZS v varovanju gorskega okolja« pa smo sodelovali tudi na okrogli mizi v Solčavi, ki sta jo organizirala Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano in Ministrstvo za okolje in prostor.
- Tudi v letu 2006 je komisija aktivno sodelovala na vseh večjih in pomembnejših domačih in mednarodnih strokovnih srečanjih in posvetih na temo varstva narave v gorah, zlasti s

snega stane 1,6 do 2,1 €), turistične organizacije pa so se pomankanju snega hitro prilagodile s spremembami ponudbe. Omenjeni turisti so potrošili 4,73 milijarde € in imeli 66,8 % vseh prenočitev. Nasploh sta telesna aktivnost in gibanje postala življenjski koncept, v katerem narava nastopa kot partner. Razni državni organi žele nadzorovati ali vsaj spremljati gibanje teh ogromnih množic ljudi in tako je v Graubündnu v Švici vsak njihov korak registriran.

Naslednja dva dneva so potekale predstavitve in razprave v petih delavnicah:

1. Turizem, popotništvo, plezalne poti – poti v divjino.
2. Plezanje – med užitkom in pustolovščino.
3. Turno smučanje, hoja s krpljami – velik beli odprti prostor?
4. Gorsko kolesarjenje – se tu obara veliko denarja?
5. Koncepti koč – planinski hoteli ali bivaki?

Ob koncu so bila predstavljena poročila vseh petih omizij,

v sklepni obravnavi pa je bila sprejeta vsebina za dokument »Prihodnji izziv za DAV s stališča prijateljev«. Zbrana gradiva bodo brez dvoma tudi za planince v Sloveniji zanimivo branje.

Danilo Škerbinek

Občni zbor PD Podbrdo

Planinsko društvo Podbrdo je imelo 3. marca občni zbor. Na njem so poročali o njegovem

komisijo za varstvo narave pri CAA.

- Aprila smo izdali prenovljeno edicijo Narava v gorskem svetu, ki služi kot učbenik za usposabljanje varuhov gorske narave kakor tudi za ostala izobraževanja PZS, katerih programi vsebujejo naravovarstvene vsebine. Istočasno je izšel plakat Zavarovane rastline v gorskem svetu Petra Skoberneta, ki je namenjen planinskim postojankam, društvenim in vsem drugim prostorom, kjer se izobražuje ali usposablja planince, zlasti mladino. S tema projektoma smo dodatno okrepili trditev, da delamo v javnem interesu tudi na področju varovanja narave. Zato smo že oddali vlogo pri Svetu za varstvo okolja RS, da bi bila tudi PZS na področju varstva okolja vpisana v register nevladnih organizacij, ki delujejo v javnem interesu.
- Preko zapisnikov in drugih gradiv, objavljenih na spletnih straneh, smo spremljali delo strokovne skupine za pripravo teksta novega osnutka zakona o Triglavskem narodnem parku pri Ministrstvu za okolje in prostor. Z zaskrbljenostjo smo spremljali nove razsežnosti nekaterih za okolje škodljivih športnih dejavnosti (motorne sani, kolesa z motorji ...) v gorskem svetu in neposrednih posegov (nove poti, namere o elektrifikaciji itn.).

- Skupaj s KPP smo imeli več sestankov za pripravo Botanično-naravoslovne poti baronov Žige in Karla Zoisa na območju Kamniško-Savinjskih Alp. Delo dobro napreduje in upamo, da bo končano v letu 2007. Poudariti je treba, da v fizičnem smislu ne odpiramo nove planinske poti, ampak bo obhodnica potekala po obstoječih, le obogatena bo z novo vsebino in informacijami za pohodnike.
- Uspešno smo izvedli že četrti tečaj za varuhe gorske narave, ki ga je zaključilo 23 slušateljev iz 17 planinskih društev. Diplomne je podelil predsednik PZS na dan varstva ozonske plasti, 16. 9. 2006, na Golici.
- Za nov triletni cikel izpopolnjevanja planinskih vodnikov smo predlagali temo Onesnaženje gorske narave, posledice množičnega obiska v gorah, ki jo je Martin Šolar tudi predstavil na izpopolnjevanju inštruktorjev v Javorniškem Rovtu.
- Novembra smo izvedli prvi zbor KVG N v skladu z novim pravilnikom KVG N. Udeležba je bila skoraj stoo odstotna. Na zboru smo izvolili novo vodstvo komisije ter sprejeli nekatere naloge za nadaljnje delo, predvsem večjo povezanost z odbori za varstvo gorske narave v meddruštvenih odborih in večjo informiranost. Sprejeli smo tudi spremembo pravilnika KVG N, ki bo omogočala neposrednej-

še vključevanje varuhov gorske narave v delo komisije.

- Izdaji novih izkaznic za Gorsko stražo v letu 2005 je sledila še priprava in izdaja novih značk v letu 2006.
- Težave smo imeli pri obnavljanju in nadgradnji spletne strani KVG N. Počakati moramo na posodobitev spletne strani PZS. Na svoji spletni strani, ki naj bi bila dinamična, želimo objavljati tudi svoje zapisnike in druga pomembna obvestila za planinska društva in varuhe gorske narave pri meddruštvenih odborih, kar sedaj ni mogoče.
- O svojem delu smo planinsko javnost redno obveščali preko Obvestil PZS in spletne strani, čeprav je bilo slednje zaradi opisanih težav skoraj onemogočeno.
- Tudi leta 2006 smo se udeležili rednih letnih srečanj varuhov gorske narave in gorskih stražarjev pri odborih za varstvo narave pri meddruštvenih odborih, kamor smo bili povabljeni.

KVG N ima pri svojem delu vizijo in cilje, ki so se izkazali za pravilne. Uspeh vzgojno-izobraževalnega dela se bo pokazal čez nekaj let, saj načrtujemo, da bi vsak planinec postal varuh gorske narave.

Rozalija Skobe,
načelnica KVG N UO PZS

delu v minulem letu, s katerim so bili zadovoljni. Lani ni bilo zastojev pri obratovanju žičnice, saj so jo po poškodbah zaradi hude zime pred sezono obnovili. 72-krat je prepeljala na vrh hrano in različen material. Zelo dober je bil rezultat poslovanja koč. Oskrbovanje je bilo nemoteno. Prvič jim je uspelo dobiti oskrbnika za vso sezono. Na koči so opravili vzdrževalna dela, ki so bila potrebna za odprtje. Začeli so tudi priprave na obnovo podpornega zidu pod njo. Izkazali so se markacisti, ki so po hudi zimi morali popraviti precej poti, posebno visokogorskih. Pot s Črne prsti na Rodico so morali zavarovati z jekleno vrvjo. Pri tem so jim pomagali markacisti PZS in helikopterska enota Slovenske vojske. Žal so se srečali tudi z vandalizmom v gorah, saj je bila uničena smerna tabla Transalpina, odtrgali so žig na Rodici, tudi skrinjica na tej gori jim je bila v napoto. Že popoldne tega dne je imel občni zbor tudi planinski krožek pri osnovni šoli Simona Kosa v Podbrdu, ki ima več kot 40 članov. Kar 14 jih je dobilo bronasto značko *mladi planinec*, eden pa srebrno. Krožek tesno sodeluje s planinskim društvom, vse izlete so vodili usposobljeni planinski vodniki. Šola že tri leta sodeluje s TNP v čezmejnem projektu ERA Pašništvo za mlade. Obiskali so že več živih planin. Lani so šli na Mangartsko in si ogledali predelavo ovčjega mleka v sir; šli so tudi v Čadrg, v katerem izdelujejo kravji sir. Že drugič so bili v parku Nockberge v Avstriji, spoznali so starodavno mesto Gmund. Prav na dan občnega zbora se je izteklo 50 let od ustanovitve društva. Temu jubileju bodo letos posvetili kar nekaj aktivnosti. Junija bodo v Podbrdu pripravili osrednjo prireditve, v izdelavi je prvi prapor, izdali bodo zbornik, gorska reševalna služba bo na Črni prsti prikazala reševalno akcijo. Pomogo jim ponudila vsa društva v kraju, s katerimi so planinci že doslej zgledno sodelovali.

Planinsko društvo Podbrdo je uspelo na razpisu Fundacije za šport. Sredstva bodo porabili za obnovo koč na Črni prsti. Čaka jih veliko dela, saj nameravajo zamenjati okna in električno napeljavo. Treba bo pridobiti še del sredstev od občine Tolmin; pri tem jim je ponudil pomoč tudi svetnik občine. Med tradicionalnimi prireditvami, ki jih organizira PD Podbrdo, bodo še Kobalov pohod v začetku avgusta, tek na Črno prst v začetku septembra in srečanje planincev na Črni prsti sredi septembra. Na občnem zboru so soglasno sprejeli pobudo, da bo tek na Črno prst dobil ime po prvem predsedniku društva Ivanu Anderletu.

Na občnem zboru so bili navzoči predstavniki petih sosednjih društev, ki so v čestitkah društvu pohvalili njihovo sodelovanje z društvu in krajani ter delo z mladimi. Predsednik meddržvenega odbora Posočja Gregor Rupnik pa je društvu ob petdesetletnici delovanja izročil jubilejno listino PZS. Upamo, da bo zagnanost društva pripomogla k uresničitvi zastavljenih ciljev; to bi bilo najlepše darilo.

Olga Zgaga

Občni zbor PD Kočevje

Kočevski planinci in planinke smo se 25. februarja zbrali na občnem zboru in temeljito pregledali delo društva. Predsednik društva Franc Janež je na začetku pozdravil vse navzoče in goste, ki so prišli iz PD Ribnica, PD Križe, PD Iskra Kranj, ter predstavnika Športno-turističnega društva Kostel.

Nato je podal poročilo, v katerem je posebej izpostavil veliko vlogo planinskega društva v kočevskem prostoru, kajti člani redno vzdržujejo prehodnost in urejenost planinskih poti, ki odkrivajo popotniku vse skrite lepote kočevskih vrhov in sveta nad Kolpo, saj je Kočevska planinska pot speljana kar skozi

štiri občine. V govoru je še poudaril pomembnost izobraževanja mladih. Posebej je pohvalil prostovoljno delo pri koči, ki je osrednji družabni in planinski objekt. V vseh letnih časih je dobro obiskana, saj jo obiskujejo planinci iz različnih slovenskih krajev.

Z veseljem je poročal o vidnejših alpinističnih uspehih naših članov. Rado Lampe je osvojil Kilimandžaro, vzpona na Mt. Vinson, s katerega je smučal Davo Karničar, se je udeležil Franci Rupnik. Milan Mlakar nam je s sliko in besedo predstavil vzpon na Pik Lenina v Kirgiziji, ki je bil zaradi slabih vremenskih razmer izjemno zahteven.

Predsednik je z veseljem označil, da se je 8. februarja iztekla akcija najobiskovalec koč, ki je presegla vsa pričakovanja. Razglasitev zmagovalcev je bila v koči na kulturni praznik, na občnem zboru pa je bila svečana podelitev nagrad.

Predsednik je še izpostavil novost, in sicer so v letošnji program uvrstili ekološki dan, ki se bo zaključil z družabnim srečanjem v koči, in v juniju društveno srečanje dan kočevskih planincev.

Člani gospodarske komisije so opravili nujna vzdrževalna dela pri koči, prekrili severozahodni del strehe, dokončali klet in uredili njeno okolico, izdelali drenažo pod hribom, uredili dvorišče in položili plošče, redno so urejali okolico koč, koč so ozvočili, pripravili in pospravili kurjavo. Opravili so 910 prostovoljnih ur v vrednosti 5688 evrov.

Vodniški odsek je načrtoval 21 pohodov, dva sta odpadla zaradi slabih vremenskih razmer. Vodili so jih vodniki iz PD Kočevje, PD Ribnica in PD Križe. Devetnajstih pohodov se je udeležilo 925 pohodnikov. Štirje pohodi so tradicionalni, in sicer so nas prizadevni vodniki vodili po lepi kočevski pokrajini. Tri izlete so izpeljali v visokogorje (Storžič, Triglav, Raduha, Uršlja gora). Tone Ožbold, ki vodi vodniški

odsek, je izrazil zadovoljstvo, da je eden od vodnikov opravil izpit kategorije B, saj bodo tako veliko lažje izpeljali marsikatero turo v visokogorje, da bo v skladu s pravili PZS.

Tudi markacisti so zastavljeni plan dela skoraj v celoti realizirali. Načrtovali so, da bodo dokončali dela na Kočevski planinski poti, vendar to ni bilo možno, saj se gradijo vedno nove vlake, urejajo pašniki, zato so poti uničene in potrebne so nove markacije. Na novo so izdelali 21 smernih tabel, deset so jih obnovili. Pričeli so z menjavo žigov na skrinjicah, dokupili nekaj orodja in opreme ter na tečaj za markaciste poslali dva člana, žal je eden od njiju tragično umrl. V letu 2006 je bilo opravljenih 410 ur prostovoljnega dela.

Posebej je treba izpostaviti delo mladinskega odseka. Planinska dejavnost se izvaja v OŠ Ob Rinži, OŠ Zbora odposlancev in OŠ Stara Cerkev. Otroci so razdeljeni v dve starostni skupini. V prvi so otroci od 1. do 4. (63 otrok), v drugi pa od 5. do 9. razreda (39 otrok). Delo poteka po zastavljenem programu. Otroci od 1. do 4. razreda so bili na plezalni ste-

ni v športni dvorani Ribnica in se udeležili novoletnega srečanja. Opravili so osem pohodov. Starejša skupina je bilo na osmih pohodih, od tega dveh dvodnevni.

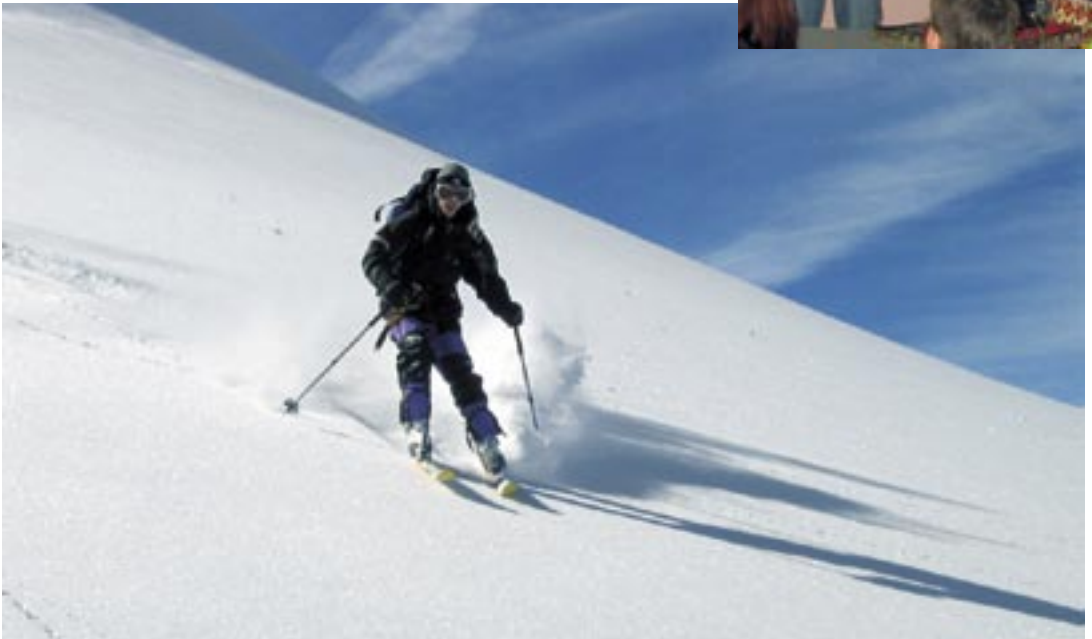
Občni zbor kočevskih planincev se je zaključil s plesom.

Dragica Gornik

Aleš Jablanšček

16. 2. 2007 smo imeli v OŠ dr. Bogomirja Magajne v Divači predavanje o vzponu na 7134 metrov visoki Pik Lenina (Pamir, Kirgizija). Predaval nam je komaj petnajstletni Aleš Jablanšček, ki se je nanj povzpel avgusta lani. Aleš se ukvarja z gorništvom že od zgodnje mladosti. Že petleten je opravil prvi plezalni vzpon (grapa v Rodici). Od takrat je svoje uspehe le še stopnjeval. Sledile so zimske ture, pa plezalni vzponi in zadnja leta tudi smučanje z visokih vrhov. Že ob teh njegovih uspehih nam zastane dih. Aleš pa se ukvarja tudi z drugimi športi. Aprila 2006 je opravil izpit za potapljača CMAS P1. Za sabo ima tudi že devet potopov, največjo globino (44 m) je dosegel ob potopljeni ladji Lina ob

Cresu. Je tekmovalec Kajak kluba Soške elektrarne, v okviru katerega je že dosegel visoke državne naslove, in sicer prvaka v spustu v letih 2001, 2003 in 2004, podprvaka leta 2002 in 2005 ter tretje mesto leta 2006. Tudi plavanje in vaterpolo mu nista tuja. Aleš je vseh devet razredov OŠ Milojke Štrukelj v Novi Gorici opravil z odličnim uspehom. V zadnji triadi je dosegel osem zlatih, deset srebrnih in petnajst bronastih priznanj na tekmovanjih iz kemije, fizike, geografije, zgodovine, matematike, logike ter angleškega in slovenskega jezika. V zahvalo učiteljem, ki so ga poučevali in imeli razumevanje za njegove mnoge dejavno-

sti, se je odločil smučati z devetih štiritisočakov v Alpah. Uspelo mu je v treh etapah v skupaj osmih dneh. Smučal je z Gran Paradisa, Breithorna, Piramide Vincent, Mont Blanca in drugih.

Mi učenci OŠ Bogomirja Magajna Divača občudujemo njegove dosežke in mu želimo še veliko uspehov na njegovi bogati življenjski poti.

Erika Može, 9. b,

OŠ dr. Bogomirja Magajne, Divača

Grmadniški planinski utrinki

V petek, 9. 3. 2007, so planinci Planinskega društva Grmada Celje v dvorani Celjskega doma priredili kulturni večer, imenovan Planinski utrinki. Že nekaj časa smo se ukvarjali z mislijo: zakaj ne bi pripravili česa novega, drugačnega? Ker nas je v društvu kar nekaj takih, ki nam pero ni tuje, smo se odločili, da predstavimo predvsem svoja lastna dela. Kar nekaj petkov zapored smo se dobili v naši Pečovniški koči, načrtovali in razmišljali, kako se zadeve sploh lotiti. Počasi je začelo nastajati ogrodje in vaje so nam postale pravi užitek. Prireditev je dozorela in začeli smo pošiljati vabila. Na naše veliko zadovoljstvo je bila dvorana nabito polna. Ob pomoči otrok z osnovne šole Ljubečna, sester Anderlič, moškega pevskega zbora Pod gradom in seveda domačinov, Nudov, ki so nam pripravili pravo pravcato presenečenje, nam je uspelo speljati prireditev brez napake. Vsi, ki so si jo ogledali, so bili zadovoljni in veseli, da so prišli. Sledilo je družabno srečanje vseh nastopajočih in obiskovalcev. Upamo, da ta prireditev ni bila zadnja te vrste, da se bomo še družili tudi ob kulturnih, planinskih utrinkih.

Davorka Lamut

IN MEMORIAM

Miro Gregorin 1913–2007

Marca je tiho odšel Miro Gregorin, eden najstarejših slovenskih alpinistov. Prav zanimivo je, kako sva se spoznala. Oktobra 2004 sem v rubriki Naša smer obudil spomin na Janeza Gregorina – enega prvih plezalcev v Grintovcih. S takšnimi prispevki v teh hitrih časih ohranimo nekaj spomina na stare dni, za kar si sicer le redko vzamemo čas. Nedolgo po izidu oktobrskega Vestnika sem v telefonu zasledil neodgovorjen klic z ljubljanskega konca. Po navadi sicer ne odgovarjam na »neznane« klice, takrat pa sem naredil izjemo. Na drugi strani je zaškrtalo in oglasil se je starejši možakar, ki ni nič vedel o kakšnem klicu. Najbrž sem bil premalo prepričljiv. Prijazno sva se poslovila. Pa mi radovednost ni dala miru in sem šel pogledat v telefonski imenik, s kom sem pravzaprav govoril. Poizvedba je pokazala na Mirka Gregorina, Vaše 15 C. Kar nisem mogel verjeti! To je bil vendar Miro Gregorin, brat Janeza Gregorina, o katerem sem pisal! Skupaj sta že pred drugo vojno podolgem in počez preplezala Kamniško-Savinjske Alpe. Le koliko je star? Takoj sem poklical nazaj. Vendar je zvonilo v prazno. Čez nekaj dni pa je znova zazvonilo – spet z znane številke. Takrat je bila pri

telefonu hčerka. Povedala je, da je njen oče prebral članek, da je bil z napisanim zelo zadovoljen in da sta se mi pač hotela zahvaliti. To naključje je bilo povod za obisk pri Miru Gregorinu in pogovor z njim smo z naslovom »To so bili lepi časi!« objavili v dvojni poletni številki leta 2005.

Brata Gregorin sta se rodila v Ljubljani, Janez je bil dve leti starejši (več o njiju v knjigi Blagoslov gora, SPD, 1944). Imela sta težko mladost. Mama jima je umrla, ko sta bila še majhna, Miro je imel komaj 4 leta. Ker sta bila tudi brez očeta, saj se ni vrnil iz Sibirije, sta živela pri družini Pengov. Močno sta bila navezana drug na drugega, zato je bilo Miru zelo hudo, ko je Janez tako mlad umrl. Imel je hudo srčno bolezen, ki ga je leta 1942 položila v prezgodnji grob, starega komaj 32 let.

Janez je začel plezati prvi, Miro nekaj kasneje. Janez je ugotovil, da je nevarneje, če pleza sam, zato je spodbudil še brata. Miro nam je takrat zaupal, da je začel malo zaradi »baharije«, nekaj pa tudi zaradi veselja do gora. Stena ga je vedno privlačila. Plezanja in tehnike sta se učila sama, običajno skupaj z Borisom Režkom in Vinkom Modcem. Trenirali so v Turncu pod Grmado; tiste skale je prelezel podolgem in počez. Plezal je največ z bratom, pa z Modcem in Režkom, Ogrinom in Omerso, tudi s Tinetom Orlom. Poznal je še druge – Čopa, Potočnika, Tominška ... Ko je šel s šestnajstimi leti prvič čez steno, mu ni nihče verjel, dokler ni tega potrdil sam Joža Čop ... V triglavski Steni je bil potem sam še velikokrat. Najraje je plezal Slovensko in Kratko nemško. V Julijcih je bil še v Škrlatici, Špiku ..., seveda tudi v bližnjih Kamniških. Z bratom sta splezala precej prvenstvenih smeri. Zelo rad je imel Okrešelj. Tako nam je tedaj povedal: »Takrat je bila hoja v hribe vse nekaj drugega kot zdaj. Na pot smo se odpravili ponoči, šli v Mojstrano z vlakom, zgodaj zjutraj prehodili vso do-

lino Vrat do Stene, šli čeznjo in spet peš nazaj ... Enako je bilo v Kamniških: do Kamnika z vlakom, peš v Kamniško Bistrico, gor, pa spet nazaj ... Poznal sem vse oskrbnike po kočah! Enkrat mi je dal Torkar v Vratih liter mleka, ko sem se ves izmučen in žejen privlekel do njega ... Imel sem srečo, nikoli se nisem znašel v kakih hudih težavah, nikoli nisem padel ... Oprema je bila draga in jo je bilo težko dobiti. Za današnje razmere je bila seveda stara. Čelad nismo imeli. Če smo šli plezat v krušljivo steno, smo si pod klobuk nabasali časopišni papir ... Plezalnike smo imeli iz žakljevine, naredil jih je čevljar. Pa so se 'scufali' že po nekaj turah ... Čevlji so bili okovani, zelo težki, vendar trpežni. Vrvi smo imeli 30-metrške, konopljene. Če so bile mokre, so bile zelo težke, in če si plezal naprej, je bilo veliko trenja in te je vleklo nazaj ...

Reševalec nisem bil, smo pa večkrat pomagali reševati. Sodeloval sem tudi pri iskanju Sandija Wisiaka v plazju v Planjavi. V Steni je enkrat 25-leten Hrvat padel prav pred naju z Ogronom, čeprav sva ga svarila. Takrat sem plezal nazaj in je bilo kar težko. Aktiviral sem reševalce in ti so ga potem rešili.»

Miro je končal srednjo glasbeno šolo v Slogi pri Herbertu Svetelu, potem je pel kot solist pri Akademskem pevskem zboru, v ljubljanski operi pa se je zaposlil leta 1941. Tam je bil tudi Rudolf Franc, ki je prav tako plezal. Ko je nekoč predstava odpadla zaradi pevca, ki se je na turi prehladil, so jim prepovedali vse take »športe«. Tako je moral plezanje opustiti. Pozneje je 25 let pel v mariborski operi. V Miklovi Zali je tudi igral, in to kar v 64 predstavah. V hribe je hodil vse življenje, tudi s pokojno ženo in z otroki. Nazadnje je bil v gorah, ko je imel 85 let, šli pa so na Okrešelj. Po upokojitvi se je z družino preselil v Medvode, kjer je nazadnje živel sam.

V veliko zadovoljstvo mi je, da sem Mira Gregorina spodbudil,

da se je leta 2005, sicer enkrat samkrat, pa vendar, udeležil vsakoletnega srečanja alpinistov veterenov. Spominjam se, da se je v sproščenem okolju med vrstniki (veliko je bilo tudi mlajših!) prav zabaval. In tak mi bo tudi ostal v spominu.

Vladimir Habjan

Slavcu v slovo

Širne razglede, neskončna obzorja, nebrzdan smeh, ženske obline in drzne izzive je ljubil samotni jezdec – alpinist in morski volk Stanislav Šikonja – Slavc (1947–2007).

Rojenice mu v Beli krajini niso napovedale lahkega življenja, a so mu položile v zibko veliko mošnje zanimivih izzivov in ne navadnih doživetij. Že zgodaj, v neizpeti deški dobi, ga je v uk v daljno Ljubljano peljala nuja po preživetju. Ljudje so se v upanju na srečo prijemali za gumb, ko je Slavc kot mlad dimnikar hitel od hiše do hiše, požiral dim in saje ter se učil krutosti življenja. V Domžalah se je željno oziral za svobodnimi, nebeško belimi ojstricami v Kamniških Alpah. Vključil se je v tamkajšnje planinsko društvo in kamniški alpinistični odsek. Poln energije je kmalu osvajal navpičnice in strme stene. Postal je alpinistični inštruktor in gorski vodnik. Rad je prenašal svoje znanje na mlajše in hitel na pomoč tistim, ki so v gorah potrebovali njegove izkušnje in moč. Bil je izreden organizator in njegov polet je bil vsem za vzgled. Nekaj časa je de-

lal tudi pri Planinski zvezi Slovenije, nato pa je skrbel za dimnike na kamniškem območju. Nemirni duh in podjetnost sta ga izzvala, da je ustanovil svoje podjetje. V času, ko izleti v tujino še niso bili tako preprosti, je organiziral vrsto planinskih, alpinističnih in smučarskih izmenjav s poljskimi alpinisti. Lepote in zanimivosti Tater je približal številnim prijateljem in znancem, bil pa je tudi vodja slovenskih skupin na uspešnih poljsko-jugoslovanskih odpravah v Hindukuš. Najprej je vodil alpiniste s kamniškega konca na Nošak v Afganistanu, nato pa še na Tirič Mir v Pakistanu. Ljubil je gore in njihove skrivnosti, zato se ni mogel upreti povabilu na afriška vulkana Mount Kenjo in Kilimandžaro. Na najvišji vrh Afrike je kar sam popeljal veselo družbo prijateljev, sanjal pa je še o drugih daljnih vrhovih.

Nemirni duh ga je vabil tudi k drugačnim skrivnostim narave. Užival je z vetrom v jadrih in na razpenjenih valovih. Morske sirene so ga zvabile na neskončna križarjenja po Jadranu in Egeju, pripovedovanje pomorskih znancev pa ga je mamilo na širna morja, h koralnim grebenom in v skrivnostne tropske zalive. Pred tremi leti je z majhno baroko odplul na samotno pot okoli sveta. Predjadril je že vse oceane, tako rekoč pred vrati v domače vode, v Rdečem morju, pa mu je skrivnostna črna senca prekrižala pot. Čeprav se je že prej, sam zase boril z zahrbtno boleznijo, po brodolomu ni več mogel kljubovati močnejšemu sovražniku. Tudi hitra vrnitev k domačim zdravnikom mu ni pomagala. Kapitan Slavc je odplul na svojo zadnjo pot in njegov pepel zdaj vrtinči veter med vrhovi Kamniških planin, ki jih je imel tako rad.

Slavc, hvala ti za vsa doživetja, široki nasmeh in močno roko, ki si nam jo ponujal v prijateljsko pomoč!

Miro Štebe

Andrej Stritar

Kako poznamo naše gore?

Katera samotna gora je na sliki? Nanjo ni markirane poti, čeprav pristop ni zelo zahteven.

Pravila naše igre smo objavili v januarški številki. Odgovore sprejemamo do 25. 4. 2007. Če boste uporabljali elektronsko pošto, nam odgovore pošljite na naslov **uganka@pzs.si**.

Za nagrado bo tokrat spletna trgovina www.kibuba.com podarila **knjigo Karnijska potepanja**.

poznali. Vseh vrhov na sliki je torej 20 in so označeni na spodnji sliki. Vendar nihče od vas ni naštel vseh 20; najvišje so segli Marko Kern, Tone Špendov ter Luka in Polde Taler, vsak s po 13 vrhovi. Kibuba, d. o. o., je bila tako prijazna, da žrebanja ni bilo in bo kar vsakemu poslala obljubljeno termovko. Po 13 pravih vrhov sta naštele še dva reševalca, vendar sta omenila tudi več kot enega napačnega.

ka, Jalovca ali Travnika. Nekateri ste uganili, da slika ni bila posneta z vrha Poldasnjne špice, temveč malo nižje, z rame pod njo, na kateri se pot prvič povzpne na glavni greben. Zanimivo pa je, da ni nihče prepoznal Malega Koritniškega Mangarta, katerega vršič se vidi na skrajnem desnem robu slike.

Andrej Stritar

Rešitev iz prejšnje številke:

Po pričakovanjih je bila naša prejšnja uganka trd, vendar zabaven oreh. Dobili smo 22 odgovorov in z vašo pomočjo smo tudi prišli do končne rešitve, saj nekaj vrhov niti sami nismo pre-

Našteli ste kar 22 napačnih vrhov. Naj omenimo, da nismo upoštevali Srednje Ponce, ker se vidi le njeno pobočje, ne pa vrh, in da na sliki ni Dovškega Gamsovca, Vevnice, Velike Mojsrovke, Visoke Ponce, Mangarta, Prisojni-

Pesmi izza slikarskega stojala

✍ Milan Vošank

Pesem samosti (in vabilo)

Tudi gore
so samotne
na ta deževni
dan,
zaobjete
v temino oblakov;
in morda jim
le veter poje
čez grebene.

Kdo pa poje meni?

Neko muziko
je tam, tam daleč čuti,
ko sem tako
skrit
v svoji samosti,
da se ne
prepoznam,
iščoč
v bolesi hrepenenja
obrazu,
obrazu drage,
ki jih pa
sedaj ni,
ki so bogve kje
razgubljeni v svetu.

Kaj mi bodo
gore
brez ljudi?

Pridite,
dragi moji,
spet bo sončen dan,
pa gremo
na pot,
saj veste,
kako znam
vriskati in peti
na tistih
štezah
čez vrhove.

Vse ljubezni moje

Danes mislim
na gore,
ko sonce otožno sije
in zahaja
za gozdnate robove
Cerkniškega jezera,
pa Snežnik tam čez
je tako lep
v tem svojem večernem
snežnem sijaju.

Danes mislim nate,
hči moja,
ki si tam daleč v svetu,
pa vendar
tako blizu meni,
in najbrž si vesela,
spet vesela kot velikokrat,
da kar slišim tvoj smeh
in poslušam besede razigrane
lepe tvoje mladosti.

Danes mislim nate,
ljubica draga,
ki si me zapustila,
odšla,
da bi bila srečna
v onem drugem svetu
brez moje
dolgočasne umetnosti.

Danes
bo kmalu večer,
poprijel bom v tej
samoti svoji
najprej kitaro
to rdečo vdano,
da privabim smeh si v dušo,
nato pa čopiče
za pričakujočim platnom,
stopil bom spet
v svoj svet,
srečal se bom s tihoto
dolge noči in polnoči,
jutri pa,
jutri pa z zoro rano
krenem na pot,
na pot med gorami
in vse ljubezni moje
bodo radostno zavele
čez tiste lepe vrhove
Grintovcev.

KARIBU

www.karibu.si

stretchlight

schoeller®
Switzerland

Gorniške hlače

- udobni kroji in trajno elastičen material omogočajo neovirano gibanje
- trpežen material Schoeller Stretchlight odlično diha in hkrati dobro ščiti pred vetrom
- dodatna obdelava zagotavlja odbojnost na vodo in umazanijo
- dobra termoregulacija

Prodajna mesta po Sloveniji: Hervis, Iglu šport, Manufaktura, Suvel šport, Velo center Idrija, Goltes in ostale dobro založene trgovine.